

Bestemmingsplan Buitengebied Súdwest-Fryslân

Vastgesteld

Bestemmingsplan Buitengebied Súdwest-Fryslân

V A S T G E S T E L D

Inhoud

Toelichting + bijlagen

Regels + bijlagen

Verbeelding

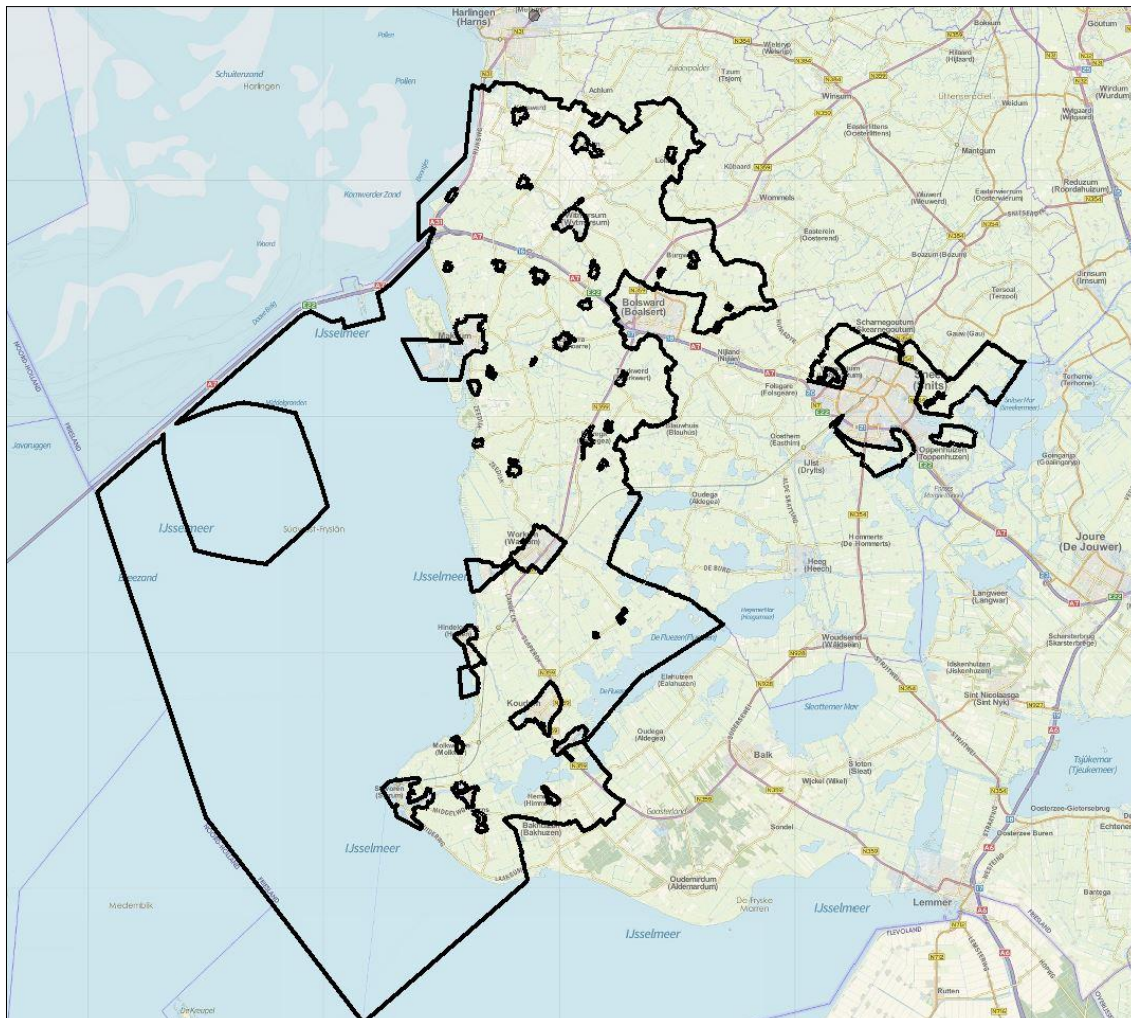
Separaat bijgevoegd:

- PlanMER

- Historisch-geografisch onderzoek

5 oktober 2017

Overzichtskaart

Toelichting

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Plangebied	5
1.2.1	Geldende beheersverordeningen	5
1.2.2	Geldende bestemmingsplannen	6
1.3	Doelstelling en karakter van dit bestemmingsplan	7
1.4	Basisuitgangspunten	8
1.5	Plan-m.e.r. en passende beoordeling	9
1.6	Verantwoording van het onderzoek	9
1.7	Leeswijzer	10
2	Gebiedsbeschrijving	11
2.1	Ontstaan en ontwikkeling	11
2.1.1	Geologische ontstaanswijze van het gebied	11
2.1.2	Occupatiegeschiedenis	14
2.2	Het landschap	19
2.2.1	IJsselmeerkust	19
2.2.2	Kleigebied	20
2.2.3	Veen- en merengebied	22
2.2.4	Stuwwallen	24
2.3	Cultuurhistorie	25
2.3.1	Lijnen en structuren	25
2.3.2	Bijzondere plekken	28
2.3.3	Bouwwerken in het landschap	31
2.3.4	Bijzondere gebieden	33
2.4	De natuur	34
2.4.1	Natura 2000-gebieden	35
2.4.2	De Ecologische Hoofdstructuur	37
2.4.3	Weidevogelleefgebieden	37
2.4.4	Ganzenfoerageergebieden	38
2.4.5	Natuurbeheerplan	39
2.5	De landbouw	40
2.5.1	Ontwikkelingen	40
2.5.2	Typen agrarische bedrijfsgebouwen	41
2.5.3	Niet grondgebonden landbouw (hoofd-/neventak)	42
2.5.4	Paardenhouderij	43
3	Beleidskader	45
3.1	Rijksbeleid	45
3.1.1	Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (2012)	45
3.1.2	Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (2011)	45
3.1.3	Beleid plattelandswoningen (2013)	47

3.2	Provinciaal beleid	47
3.2.1	Streekplan Fryslân 2007	47
3.2.2	Verordening Romte Fryslân 2014	55
3.2.3	Provinciaal Verkeer- en Vervoerplan 2006	55
3.2.4	Uitvoeringsprogramma Verkeer & Vervoer	57
3.2.5	Vaarwegenverordening Fryslân (2014)	57
3.3	Regionaal beleid	58
3.3.1	Structuurvisie 2020	58
3.4	Gemeentelijk beleid	59
3.4.1	Ontwikkelvisie 2011-2021	59
3.4.2	Visie Ruimtelijke Kwaliteit (2013)	60
3.4.3	Visie Toerisme & Recreatie 2012-2022	61
3.4.4	Detailhandelsstructuurvisie (2013)	62
3.4.5	Erfgoedvisie (2012) en Erfgoednota (2013)	62
3.4.6	Duurzaamheidsvisie (2012)	63
3.4.7	Landbouwagenda Zuidwest-Fryslân 2012-2022	65
3.4.8	Uitgangspuntennotitie Buitengebied (2012)	65
3.4.9	Reclamebeleid Buitengebied (2013)	65
3.4.10	Antennebeleid (2012)	66
3.4.11	Beleidsplan openbaar groen (2013)	66
3.4.12	Bomenbeleidsplan (2012)	67
3.4.13	Gemeentelijk verkeer- en vervoerplan (2013)	67
3.4.14	Woonschepenverordening 2012	68
3.4.15	Welstandsnota Súdwest-Fryslân (2012)	68
4	Omgevingsaspecten	71
4.1	Ecologie	71
4.2	Erfgoed	72
4.2.1	Archeologie	72
4.2.2	Cultuurhistorie	77
4.3	Waterparagraaf	87
4.4	Bodem	91
4.5	Geluidhinder	92
4.5.1	Wegverkeerslawaaï	93
4.5.2	Spoorweglawaaï	94
4.5.3	Industrielawaaï	94
4.6	Geurhinder	95
4.7	Luchtkwaliteit	96
4.8	Externe veiligheid	98
4.9	Hinder van en voor bedrijvigheid en voorzieningen	102
4.10	Overig	104
4.10.1	Verkeer	104
4.10.2	Lichthinder	104
4.10.3	Kabels en leidingen	105
5	Planuitgangspunten in hoofdlijnen	107
5.1	Inleiding	107

5.2	Gebiedsindeling	107
	5.2.1 Landschap	108
	5.2.2 Natuur	108
	5.2.3 Water	109
5.3	Landbouw	109
	5.3.1 Inleiding	109
	5.3.2 Grondgebonden agrarische bedrijven	111
	5.3.3 Niet-grondgebonden agrarische bedrijven	113
	5.3.4 Aanverwante en nevenactiviteiten	115
5.4	Hergebruik voormalige (agrarische) bedrijven	118
	5.4.1 Functiewijziging en voorwaarden	118
	5.4.2 Wonen, al dan niet i.c.m. niet-agrarische nevenactiviteiten	119
	5.4.3 Zelfstandige (bedrijfsmatige) activiteiten	120
	5.4.4 Detailhandel en horeca	120
	5.4.5 Ruimte-voor-ruimte-/saneringsregeling	121
5.5	Wonen	121
5.6	Duurzame energie	122
	5.6.1 Windenergie	122
	5.6.2 Zonnepanelen	123
5.7	Recreatie en toerisme	123
	5.7.1 Reguliere kampeerterreinen (meer dan 25 kampeermiddelen)	123
	5.7.2 Bungalow-/huisjesterreinen	124
	5.7.3 Kleinschalig kamperen (tot en met 25 kampeermiddelen)	124
	5.7.4 Permanente bewoning van recreatiewoningen	125
6	Juridische opzet	126
	6.1 Algemeen	126
	6.2 Bestemmingsplanprocedure	126
	6.3 Structuur van de regels	127
	6.4 Toelichting op de bestemmingsregels	130
	6.4.1 Enkelbestemmingen	131
	6.4.2 Dubbelbestemmingen	134
	6.5 Overige aspecten	135
	6.5.1 Additionele voorzieningen	135
	6.5.2 Handhaving	135
7	Uitvoerbaarheid	137
	7.1 Algemeen	137
	7.2 Economische uitvoerbaarheid	137
	7.2.1 Grondexploitatie	137
	7.2.2 Overige kosten	137
	7.2.3 Planschade	138
	7.3 Maatschappelijke uitvoerbaarheid	138

Inleiding

1.1

Aanleiding

Sinds de invoering van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) in 2008 is de wettelijke verplichting voor gemeenten ingesteld om bestemmingsplannen actueel te houden. Op grond van de in deze wet opgenomen actualiseringsplicht mogen bestemmingsplannen vanaf 1 juli 2013 niet ouder dan 10 jaar zijn. Indien een bestemmingsplan toch ouder is, dan vervalt de bevoegdheid tot het heffen van leges voor diensten die door de gemeente worden verleend die verband houden met het bestemmingsplan (artikel 3.1, lid 4 Wro). Om te voorkomen dat er geen leges in rekening gebracht kunnen worden, biedt het vaststellen van een beheersverordening een tijdelijke oplossing hierin voor gemeenten.

Voor de buitengebieden van de voormalige gemeenten Wûnseradiel, Nijefurd en Sneek is de actualiseringsplicht door de gemeente Súdwest-Fryslân ingevuld door op 6 juni 2013 voor deze drie bestemmingsplannen een beheersverordening vast te stellen. Een beheersverordening is wat juridische status betreft gelijk aan een bestemmingsplan en is bedoeld om bestaande situaties vast te leggen waarbij geen nieuwe ontwikkelingen worden voorzien. Met het vaststellen van een beheersverordening zijn de oude bestemmingsplannen van de buitengebieden van de voormalige drie gemeenten tijdelijk gecontinueerd. Thans is het noodzakelijk dat er ook daadwerkelijk een nieuw bestemmingsplan voor het buitengebied van de drie voormalige gemeenten wordt opgesteld.

1.2

Plangebied

1.2.1

Geldende beheersverordeningen

Dit bestemmingsplan herziet de drie verschillende beheersverordeningen die voor de buitengebieden van de voormalige gemeenten Wûnseradiel, Nijefurd en Sneek op 6 juni 2013 zijn vastgesteld. Het plangebied van dit bestemmingsplan bestaat uit de beheersgebieden die hiervoor gelden.

De begrenzing van het beheersgebied van Wûnseradiel wordt gevormd door de begrenzing van de eerdere bestemmingsplannen “*Wûnseradiel Noard*” en “*Wûnseradiel Súd*”, vastgesteld door de gemeenteraad op 1 november 2005 en goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Fryslân d.d. 11 april 2006.

BEHEERSGEBIEDEN

De begrenzing van het beheersgebied van Nijefurd wordt gevormd door de begrenzing van het eerdere bestemmingsplan “*correctieve en partiële herziening bestemmingsplan Buitengebied Nijefurd*”, vastgesteld door de gemeenteraad op 4 maart 1997 en goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Fryslân d.d. 9 oktober 1997.

De begrenzing van het beheersgebied van Sneek wordt (met uitzondering van die delen die voor Harinxmaland in ontwikkeling zijn gebracht) gevormd door de begrenzing van het eerdere bestemmingsplan “*Landelijk Gebied Sneek*”, vastgesteld door de gemeenteraad op 13 juli 1999 en goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Fryslân d.d. 20 januari 2000.

De topografische overzichtskaart voorafgaand aan deze toelichting maakt het plangebied van dit bestemmingsplan inzichtelijk, bestaande uit de drie hiervoor genoemde beheersgebieden.

1.2.2

Geldende bestemmingsplannen

Naast de drie beheersverordeningen die vrijwel het gehele buitengebied van de voormalige gemeenten Wûnseradiel, Nijefurd en Sneek beslaan, gelden tevens nog verschillende bestemmingsplannen van later datum met planologisch-juridische wijzigingen die ten behoeve van ruimtelijke ontwikkelingen zijn opgesteld. Deze bestemmingsplannen zijn in de beheersgebieden buiten de diverse beheersverordeningen gehouden omdat deze ruimtelijke plannen in de afgelopen jaren een eigen juridisch-planologisch kader hebben gekregen dat bij het opstellen van de beheersverordeningen nog actueel was. Het gaat om de volgende plannen:

Bestemmingsplan	Vastgesteld
Wûnseradiel	
Bûtengebied Wûnseradiel Noard en Súd Corr. Herz. Ex. art. 30 Wro Nijverheid	24 september 2007
Bûtengebied Wûnseradiel Noard en Súd Regeling Windturbines	29 januari 2007
Bûtengebied Wûnseradiel Noard, partiële herziening Berghuizerweg 9 Lollum	27 september 2010
Bûtengebied Wûnseradiel Noard, partiële herziening De Blokken 2 Pingjum	27 september 2009
Bûtengebied Wûnseradiel Noard, partiële herziening Nesserlaan 4a Pingjum	31 mei 2010
Bûtengebied Wûnseradiel Noard, Riegeweg 6 Pingjum	27 september 2009
Bûtengebied Wûnseradiel Súd, partiële herziening Freerk Faberweg 4 Parrega	26 april 2010
Bûtengebied Wûnseradiel Súd, partiële herziening geluidszone De Marne 2	28 september 2009
Bûtengebied Wûnseradiel Súd, partiële herziening Hoofdaardgastransportleiding Grijpskerk - Wieringermeer	10 juli 2006
Gaast-Ferwoude Wijziging Bûtengebied Súd Fietspad	1 juni 2004
Hartwerd-Kloosterweg 7 (Buitengebied Wûnseradiel)	22 maart 2012
Fietstunnels en bijbehorende paden N359 Tjerkwerd-Parrega	22 september 2008
Facetbestemmingsplan Openlucht recreatie	26 mei 2009
Schettens- Marnedijk 9	26 mei 2010
Nijefurd	
Buitengebied - Part. Herz. (hoofdaardgastransportleiding) Grijpskerk-Wieringermeer	11 juni 2006
Buitengebied - Nijefurd / Warns Noord Corr./Part. Herziening	16 december 1997
Buitengebied - Nijefurd Part. Herz. (windmolens)	19 oktober 1999
Buitengebied - Nijefurd Part. Herz. Geluidszone bedr. Terrein Horsa en Burevaart	26 mei 2009
Buitengebied - Nijefurd Partiële Herziening (geluidszone)	16 december 1997
Buitengebied - Nijefurd Wijzigingsplan Lange Leane 11	12 april 2005

Buitengebied - Nijefurd Wijzigingsplan reconstructie N359	27 mei 2008
Workum - Alde Dyk 10	31 maart 2011
Hemelum- Nijbuorren 14 a	25 september 2014
It Heidenskip- Koaidyk 10	11 juni 2013
It Heidenskip - Wijzigingsplan Aent Lieuwespolder (Buitengebied)	2 augustus 2011
It Heidenskip - Wijzigingsplan Ursuladyk 22	10 augustus 2010
Warns - 't Sou 47	27 november 2011
Warns - 't Sou 61	2 november 2010
Molkwerum - Ymedaem (recreatie)	18 maart 1972
Molkwerum - Ymedaem 2 ^e herz. ('t Lengerke)	4 oktober 1983
Molkwerum - Ymedaem part. Herz.	12 december 1978
Molkwerum - Ymedaem 3e herz. Bp.	28 mei 1991
Sneek	
Sneek-part. Herziening Landelijk Gebied hoofdaardgastransportleiding	19 september 2006
Sneek-Stadsrondweg Oost	21 maart 2000
Sneek- Zuidwesthoekweg 11	20 april 2009

met alle bijbehorende vrijstellingen, ontheffingen en afwijkingen.

Aangezien de gemeente Sneek per 1 januari 2011 is opgegaan in fusiegemeente Súdwest-Fryslân is de mogelijkheid ontstaan om grenscorrecties door te voeren voor percelen die gedeeltelijk in de voormalige gemeente Wymbritseradiel waren gelegen. De grenscorrecties leiden dan ook tot een gedeeltelijke herziening van de volgende bestemmingsplannen van de voormalige gemeente Wymbritseradiel:

GRENSCORRECTIES

- Bestemmingsplan Buitengebied Wymbritseradiel, vastgesteld op 31 augustus 2010 door de raad van de voormalige gemeente Wymbritseradiel;
- Bestemmingsplan Wymbritseradiel-Noord (Gauw, Goënga, Scharnegoutum en Tirns), vastgesteld op 27 mei 2009 door de raad van de voormalige gemeente Wymbritseradiel.

Daarnaast zij opgemerkt dat het IJsselmeer, voor zover behorende bij het grondgebied van Súdwest-Fryslân, ook deel uitmaakt van voorliggend bestemmingsplan.

1.3

Doelstelling en karakter van dit bestemmingsplan

De doelstelling van dit bestemmingsplan is samen te vatten als het treffen van een actuele juridisch-planologische regeling voor de bestaande situatie in het plangebied.

DOELSTELLING

Dit bestemmingsplan is actualiserend en conserverend van aard. Dit houdt in dat de bestaande situatie (zowel fysiek als juridisch) in dit bestemmingsplan is vastgelegd en dat geen nieuwe grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk worden gemaakt. Ruimtelijke ontwikkelingen die reeds in de geldende bestemmingsplannen - en beheersverordeningen werden toegelaten en nog niet zijn gerealiseerd, zijn met dit bestemmingsplan gecontinueerd.

KARAKTER
VAN HET PLAN

Alle in het plangebied vergunde bebouwing is positief bestemd. De in voorliggend bestemmingsplan opgenomen bouw- en gebruiksmogelijkheden zijn tevens afgestemd op de huidige wet- en regelgeving. Hierdoor kan sprake zijn van enige perceelsgebonden wijzigingen ten opzichte van de ruimtelijke plannen die hiervoor van kracht waren.

Het eindproduct van dit bestemmingsplan is een vrij gedetailleerd vormgegeven bestemmingsplan. De nodige flexibiliteit in het plan is zoals gebruikelijk verkregen door het opnemen van verschillende afwijkings- en wijzigingsregels.

Het bestemmingsplan is zodanig vormgegeven dat het voldoet aan de Wro en het Besluit ruimtelijke ordening (Bro). Bij de vormgeving en de bijbehorende verbeelding is aangesloten op de regeling Ruimtelijke Standaarden ruimtelijke ordening 2012.

1.4

Basisuitgangspunten

De gemeenteraad heeft in zijn vergadering van 21 juni 2012 de Uitgangspuntennotitie Buitengebied Súdwest-Fryslân vastgesteld. In deze notitie zijn globale uitgangspunten voor de herziening van de verschillende bestemmingen in het buitengebied opgenomen. De uitgangspuntennotitie dient als basis voor het opstellen van het noodzakelijk plan-MER ten behoeve van het bestemmingsplan voor het buitengebied van de drie voormalige gemeenten. Het plan-MER moet voorafgaande aan het bestemmingsplan worden opgesteld en gelijktijdig met het bestemmingsplan worden vastgesteld.

Naar aanleiding van een uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRVs) op 5 december 2012 (en andere uitspraken) is voor het opstellen van het plan-MER nader onderzoek nodig naar de mogelijke scenario's die in het kader van het plan-MER moeten worden onderzocht. Hierdoor is de procedure van de herziening van de verschillende bestemmingsplannen in het buitengebied vertraagd. In dit bestemmingsplan heeft een vertaling plaatsgevonden van het plan-MER. Datzelfde geldt voor de door de raad op 21 juni 2012 vastgestelde uitgangspunten.

De gemeenteraad heeft in zijn vergadering van 2 maart 2017 de Uitgangspuntennotitie op een aantal onderdelen verfijnd en aangepast. Dit is door vertaald naar dit bestemmingsplan.

1.5

Plan-m.e.r. en passende beoordeling

Dit bestemmingsplan is kaderstellend voor een aantal m.e.r.-(beoordelings)plichtige activiteiten. Bij de voorbereiding van het bestemmingsplan moet derhalve een plan-m.e.r.-procedure worden doorlopen. Een plan-m.e.r. is een in de Wet milieubeheer (Wm) vastgelegde procedure waarmee voor de m.e.r.-(beoordelings)plichtige onderdelen van het plan op basis van een zekere bandbreedte de milieugevolgen worden beoordeeld. De uitkomsten van het MER moeten bij de vaststelling van het bestemmingsplan worden betrokken.

Voor dit bestemmingsplan is een planMER opgesteld. Deze is als separate bijlage¹ bij deze toelichting opgenomen. Voor de resultaten wordt op deze plaats naar het planMER verwezen.

In het navolgende is kort de procedure weergegeven en is ingegaan op de passende beoordeling.

De plan-m.e.r.-procedure is gestart door middel van het uitbrengen van de Notitie Reikwijdte en detailniveau. In deze notitie is aangegeven hoe het planMER zal worden opgesteld en tot welke onderwerpen het is beperkt.

PROCEDURE

Vervolgens is het planMER opgesteld. De uitkomsten van het planMER zijn bij het opstellen van het voorontwerpbestemmingsplan betrokken. Bij de terinzagelegging van het voorontwerpbestemmingsplan is het planMER toegevoegd. De notitie Reikwijdte en detailniveau is als bijlage bij het planMER opgenomen.

Naast de plan-m.e.r.-procedure moet in het kader van de Wet natuurbescherming een passende beoordeling worden uitgevoerd. Dit vanwege verwachte effecten van het bestemmingsplan op Natura 2000-gebieden. De passende beoordeling is als bijlage bij het planMER opgenomen.

PASSENDE
BEOORDELING

1.6

Verantwoording van het onderzoek

Het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) bepaalt in artikel 3.1.6 dat het bestemmingsplan vergezeld gaat van een toelichting, waarin onder meer de uitkomsten van het met toepassing van artikel 3:2 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) verrichte onderzoek zijn vermeld. Het gaat hier om het onderzoek naar de bestaande situatie in het plangebied.

¹ "PlanMER bestemmingsplan buitengebied Súdwest-Fryslân 2017", Tauw bv, Deventer, projectnummer 1211027, april 2017.

In het kader van deze onderzoeksplicht is een bureaustudie gedaan naar alle bebouwde percelen in het plangebied. Hiertoe zijn de digitale bestanden bestudeerd die binnen de gemeentelijke organisatie beschikbaar zijn en voor dit doel gebruikt mogen worden. Het betreft de gegevens voor zover die in begin 2014 bekend waren, uit:

- de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA);
- de milieuvergunningen die in het kader van de Wet milieubeheer of de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) voor de activiteit milieu zijn verleend en de meldingen op grond van het Besluit landbouw milieubeheer;
- gegevens uit de administratie die in het kader van de Wet onroerende zaakbelasting (Woz) zijn verzameld;
- de geldende bestemmingsplannen en beheersverordeningen;
- de Grootchalige Basiskaart Nederland (GBKN);
- het kadaster;
- de luchtfoto die de actuele situatie van het buitengebied van Súdwest-Fryslân weergeeft.

1.7

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de bestaande situatie in het plangebied belicht. Het gaat daarbij om de ruimtelijke en functionele structuren die in het buitengebied ontwaard worden. In hoofdstuk 3 komt het relevante ruimtelijk beleid aan de orde. Hoofdstuk 4 geeft de diverse omgevingsaspecten weer, waarbij met de totstandkoming van het plan rekening moet worden gehouden. In hoofdstuk 5 is ingegaan op de diverse planuitgangspunten in hoofdlijnen, voor een deel voorkomend uit de Uitgangspuntennotitie voor het buitengebied. Hoofdstuk 6 vormt de toelichting op de juridische opzet van het bestemmingsplan en een toelichting op de gehanteerde bestemmingen. In hoofdstuk 7 (tenslotte) wordt aandacht besteed aan de economische en maatschappelijke uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan.

G e b i e d s b e s c h r i j - v i n g

2

2.1

Ontstaan en ontwikkeling

2.1.1

Geologische ontstaanswijze van het gebied

De basis voor het huidige landschap in de gemeente Súdwest-Fryslân is gelegd in de voorlaatste ijstijd toen een grote gletsjer vanuit Scandinavië over Noord- en Midden-Nederland trok. Op sommige plaatsen zijn de overblijfselen van deze ijstijd nog in het landschap te zien in de vorm van keileemlagen en stuwwallen. Het overgrote deel van het landschap is echter na de periode van de ijstijden overdekt met jongere lagen, die dateren uit de laatste 10.000 jaar. In de geologische periode van het Holoceen deden water, veen en zeeklei hun intrede en zorgden dat de gemeente Súdwest-Fryslân een bijzonder gevarieerd landschap kreeg.

Stuwwal- en dekzandlandschappen

Tijdens het grootste deel van de voorlaatste ijstijd lag Fryslân dus onder het landijs. Toch zijn er duidelijk verschillende perioden binnen de voorlaatste ijstijd te onderscheiden. In iedere periode lag de grens van het landijs ergens anders in Nederland. De meest zuidelijke uitbreiding was ongeveer op de plaats waar nu de Rijn en Maas stromen. In een eerder stadium, zo rond 170.000 voor Chr., lag het landijsfront ter hoogte van Gaasterland. Aan de voor- en zijkanten van dit landijsfront werden lokale afzettingen opgestuwd. Bij Gaasterland werden niet alleen de oudere rivierafzettingen opgestuwd, maar ook de keileemlaag die onder het landijs lag. Keileem bestaat uit klei, zand en stenen en vormt een dichte, ondoorlaatbare laag. In de meeste delen van de provincie bevindt zich dat meer dan 2 m onder het maaiveld, maar in de omgeving van Gaasterland komt de keileemlaag aan het oppervlak.² De stuwwalophogingen van Koudum, Hemelum, Warns Skarl, Roode Klif en Oude Mirdumerklif zijn daarmee een uitwerking van het landijs uit de voorlaatste ijstijd. Al deze stuwwallen samen vormen een halfronde boog. In het midden van die boog lag indertijd een grote ijslob. Tegenwoordig zijn deze stuwwalophogingen - met een hoogte van 3,7 m bij Skarl, 6,8 m bij Hemelum en 10,0 m bij Roode Klif - de hoogste punten van de gemeente.

² Provinsje Fryslân, 2009, 15. Zie ook H.J. Pierik, E. Bregman en K.M. Cohen (2011). *New GIS and iterated phase model of the Saalian glaciation in the Netherlands and NW-Germany*. Utrecht.

In de laatste ijstijd (Weichselien, 115.000 - 10.000 jaar geleden) bereikte het landijs Fryslân niet meer. Wel heerste er tot ongeveer 10.000 jaar geleden een zeer koud klimaat en zag de provincie er als een toendra uit. Tijdens deze laatste ijstijd werd het zwak golvende toendralandschap aangetast door erosie.³ Grote pakketten met zand werden door de wind verplaatst en weer afgezet. Het gehele grondgebied van de gemeente Súdwest-Fryslân kwam daardoor onder een dikke laag fijn zand te liggen: het zogenoemde dekzand. Aan het einde van de geologische tijdsperiode van het Pleistoceen (10.000 jaar geleden) kon het grondgebied van de gemeente Súdwest-Fryslân dan ook in twee onderdelen worden opgedeeld: de stuwwallen van Gaasterland in het zuiden met daaromheen een uitgestrekt dekzandlandschap.⁴ Op de drogere dekzandruggen en stuwwallen vindt de eerste bewoning plaats in de loop van de Steentijd (vanaf circa 13.000 jaar geleden) en Bronstijd (2000-800 voor Christus).

Kwelderlandschap

In de millennia hierna stonden grote landschappelijke veranderingen op stapel. Langzamerhand ontstond een milder klimaat. De zeespiegel steeg en aan de kustzijde van de provincie werd een kwelderlandschap gevormd. Het door de zee gevormde landschap met getijgeulen, zandplaten, slik, kwelders, kwelderwallen, kweldervlaktes, prielen, krekens en oeverwallen won terrein ten koste van het veengebied.

Ongeveer 2.600 jaar geleden kwamen de kwelders boven gemiddeld hoog water te liggen. In de gemeente Súdwest-Fryslân betekende dit dat in die periode het kwelderlandschap zich uitstrekte van de noordgrens tot aan de lijn van het huidige Bolsward en Sneek. Het natuurlijke kwelderlandschap bestond uit verschillende onderdelen, waarin vijf zones te onderscheiden waren: een pionierzone, een lage kwelderwal, een middenkwelderwal en een hoge kwelderwal met daartussenin liggende kwelderbekkens. De pionierzone was het gebied tussen het wad en gemiddeld hoogwater en kende een vegetatie die voor het belangrijkste deel uit zeekraal en schorrekruid bestond.

Als ook kweldergras zich vestigde, ontstond vrij snel een dichte vegetatie die de sedimentatie van slib, zavel en zand bevorderde. Op die manier ontstond een lage kwelderwal.⁵ Een lage kwelderwal lag tot ongeveer 50 cm hoger dan gemiddeld hoog water en kenmerkte zich door een vegetatie van kweldergras. Een dergelijke kwelderwal werd niet meer bij elke vloed overstroomd, maar liep nog wel onder bij springvloed en bij een sterke aanlandse wind.

Een middenkwelder was al zover 'aangegroeid' dat ook bij springvloed de kwelder niet altijd meer overstroomde. Dat betekende een overspoelingsfrequentie van minder dan vijftig dagen per jaar. De hoogste delen van de mid-

³ Provinsje Fryslân, 2009, 15.

⁴ Vos, et al., 2011.

⁵ Jongmans, et al., 2013, 812-813. Vos, et al., 2011.

denkwelder lagen hoger dan 80 cm boven gemiddeld hoog water en overspoelden nog veel minder vaak.

Bij een continuerende aangroeiing van de kwelderwal ontstond uiteindelijk een hoge kwelderwal, die nog maar sporadisch overstroomde, bijvoorbeeld tijdens een bijzonder hoge spring- of stormvloed. Het hoogste deel van een hoge kwelderwal wordt kwelderzoom genoemd.⁶

De oudste kwelderwallen liggen het meest landinwaarts doordat de kust zich naar de zeezijde toe uitbreidde met jongere, telkens iets hoger gelegen, kwelderwallen. Tussen de kwelderwallen lagen laagten, die kwelderbekkens worden genoemd. Deze zijn met meer kleiig materiaal opgevuld.⁷

Veenlandschappen

Door de kustuitbouw van de kwelders stagneerde de afwatering van het achterland en kon er landinwaarts uitgestrekte laag- en hoogveenmoerassen ontstaan. Laagveen ontwikkelde zich onder invloed van de voedselrijke oppervlakte en grondwater, hoogveen uitsluitend door voedselarm regenwater. In grote gedeeltes van het achterland ontwikkelde zich laagveen met rietveen, later overgaand in rietzeggeveen en zeggeveen, en uiteindelijk soms zelfs veenmosveen. Het veen nam landinwaarts op deze manier zeer geleidelijk in hoogte toe en ging daarbij in toenemende mate over van laagveen naar hoogveen.⁸ Uiteindelijk resulteerde dit alles in een zeer uitgestrekt veenlandschap dat dichtbij getijdegeulen en riviertjes vooral uit rietmoerassen bestond, in de zone daarachter geleidelijk overging in open zeggenmoerassen en uiteindelijk in een enkele meters hoger gelegen hoogveenlandschap. Deze hoogvenen hadden vaak een koepelvormig uiterlijk met een doorsnede van enkele kilometers en een hoogte van enkele meters.

Veenvorming kwam in meerdere periodes voor in Fryslân en is dan ook in verschillende ondergrondlagen nog terug te vinden. Voor het huidige landschap van de gemeente Súdwest-Fryslân is vooral de laatste grote veenvorming van laag- en hoogveen van belang. Deze uitgestrekte veengebieden besloegen een groot deel van het laaggelegen Nederland en binnen de gemeente Súdwest-Fryslân voornamelijk het gebied dat nu als het Lage Midden bekend staat. Het strekte zich uit van grofweg de lijn Bolsward en Sneek - waar het kwelderlandschap begon - tot ver ten zuiden van de stuwwallen van Gaasterland.⁹ Tegenwoordig komt binnen het plangebied alleen bij It Heidenskip, de Rijsterpolder bij Bakuizen en ten zuiden van Sneek nog veen aan de oppervlakte voor. Het

⁶ Bazelmans, Groenendijk en De Langen, 2005, 12-13.

⁷ Jongmans, et al., 2013, 812-813. De kwelderwallen, de kwelderbekkens, de knipklei en het klei-op-veen worden het 'oudland' of het 'kernland' genoemd. In tegenstelling tot het Nederlandse zuidwestelijke zeekleilandschap is er in het noordelijk zeekleilandschap weinig 'nieuwland' ontwikkeld. Dit heeft te maken met de geringere getijdenverschillen, het ontbreken van een estuariumkust en de positie van de kust ten opzichte van de Noordzee.

⁸ Gerrets, 2010, 26.

⁹ Vos, et al, 2011.

deel van de gemeente Súdwest-Fryslân dat buiten het plangebied valt, bestaat wel grotendeels uit veenlandschap en behoort tot het Lage Midden.¹⁰

Klei-op-veenlandschappen

Niet alleen in het kwelderlandschap, maar ook in het veenlandschap werd met enige regelmaat zeelei afgezet. In eerste instantie alleen bij bijzonder hoog water, maar door het voortdurend stijgen van de zeespiegel nam de frequentie van de overstromingen in het binnenland steeds verder toe. De kust was destijds grotendeels gesloten en natuurlijke ontwatering van het veen was nog maar beperkt mogelijk. Dit was vooral in de winter het geval wanneer er een neerslagoverschot heerste. Tegelijkertijd werd zo nu en dan vanuit de grote getijdengeulen zout water aangevoerd. Met name bij hoog tij en aanlandige wind werden grote hoeveelheden zout water ingelaten. Gedurende de winter kwamen daardoor grote delen van de lage kwelder en het laagveen dat het dichtst bij de kust lag langdurig onder water te staan. Onder rustige omstandigheden konden daardoor fijne kleideeltjes op het veen worden afgezet en ontstond een klei-op-veenbodem.

In sommige gevallen bestond deze klei uit zware tot zeer zware en meestal kalkloze klei zonder gelaagdheid en met een lichte olijfgroene kleur. Deze zeer zware klei wordt met ‘knipklei’ aangeduid en komt zowel in het kwelderlandschap als in het klei-op-veenlandschap voor.¹¹ Binnen het plangebied ligt langs de gehele westkust een strook met klei-op-veen. Deze begint al in de driehoek van de stuwwallen van Bakhuizen, Warns en Koudum en gaat dan noordwaarts ten westen van de stuwwal van Koudum richting Workum en Nijhuizum. Het klei-op-veenlandschap eindigt bij de Workumermeerpolder en de Parregaastermeerpolder.^{12 13}

2 . 1 . 2

O c c u p a t i e g e s c h i e d e n i s

Van een zwervend bestaan naar boerenbedrijf (Steentijd-Bronstijd)

Ergens tussen 50.000 en 100.000 jaar geleden zetten de eerste mensen voet in SWF. Deze Neanderthalers hebben weinig sporen achtergelaten. Enkel de vondsten van vuurstenen werktuigen zijn hiervan stille getuigen. Vanaf circa

¹⁰ Zie daarvoor ook De Langen (2011).

¹¹ Gerrets, 2010, 27. Gerrets geeft aan dat in sommige literatuur onnauwkeurig wordt omgesprongen met de term ‘knipklei’ (in Groningen ook wel ‘knikklei’ genoemd), waardoor de suggestie wordt gewekt, dat in het klei-op-veengebied alle klei-afzettingen bovenop het veen knipklei zouden zijn. Dit is echter niet altijd het geval.

¹² De klei-op-veenlandschappen hebben lang niet allemaal een natuurlijke genese. Er zijn ook veel middeleeuwse veenontginningslandschappen, die als gevolg van klink en oxidatie sterk zijn gedaald en vervolgens door de zee zijn overstroomd. De zeekeilaag kan dus ook erg jong zijn.

¹³ Gerrets, 2010, 28. Zie voor een uitgebreide beschrijving van de bodemkundige kartering ook de publicaties van de Stichting voor Bodemkartering (1965, 1970 en 1974).

13.000 jaar geleden is er sprake van een regelmatig verblijf, eerst door rendierjagers en later door jagers voedselverzamelaars die in op de hogere drogere delen in de buurt van water hun doorgaans tijdelijke kampementen opsloegen. Vanaf zo'n 6000 jaar geleden ging men langzaam over van jacht en voedsel verzamelen naar de landbouw. Door de keuze van het verbouwen van voedsel bleef men langere tijd op 1 plek wonen. Zo ontstonden er permanente woonplaatsen. Vanaf de Bronstijd kwam er een sterke veengroei op gang, waardoor de leefruimte afnam voor de prehistorische mens en men zich terugtrok op de drogere hogere delen.¹⁴

Terpenlân van Súdwest-Fryslân (IJzertijd - 850)

In de IJzertijd gaat de veenvorming onverminderd voort en dwong de laatste bewoners uit Gaasterland. In het kweldergebied werden de omstandigheden rond 600 voor Christus inmiddels voor de mens zo gunstig dat men deze gebieden kan gaan bewonen, mogelijk eerst seizoensgebonden, later ook permanent. In eerste instantie ontstonden vlaknederzettingen. Als bescherming tegen hoge vloedwater moest men de woonplaatsen verhogen; men legt terpen aan. Dit waren woonpodia die beschutting moesten bieden tegen (periodieke) overstromingen. De exemplaren die plaats boden aan slechts één boerderij, worden ook wel aangeduid als huisterpen. In een grotere nederzetting konden dergelijke individuele podia door verdere ophoging en uitbreiding samengroeien. Voor het opwerpen van de podia werden zoden gebruikt. Latere ophogingslagen konden ook nederzettingsafval bevatten. Rond de terpen nederzettingen en in de directe omgeving hiervan werden sloten gegraven voor het droog houden van de nederzetting.

Rond het begin van de jaartelling kwam Fryslân binnen de Romeinse invloedssfeer te liggen. Vanaf de 1ste eeuw v. Chr. worden vanuit de kleistreek de randen van de venen ontgonnen. Het aanleggen van sloten voor de ontwatering van het gebied was een voorwaarde voor het bewerkbaar worden van dit type landschap. De ontginningswerkzaamheden leidden aanvankelijk tot de gewenste daling van het grondwaterpeil. Door het uitdrogen van de bovenste veenlagen daalde echter vervolgens ook het maaiveld met alle gevolgen van dien. Dit leidde tot wateroverlast en een grotere invloed van de zee in deze gebieden.

In de late 3de eeuw raakte het Friese kustgebied nagenoeg ontvolkt, om in de laat 4de eeuw nieuwe bewoners te ontvangen. Dit was in een periode dat Noordwest-Europa een onrustige periode doormaakte. In de vroege Middeleeuwen ligt de Nederlandse delta internationaal gezien gunstig. Westergo profiteert hiervan: in de 6de en 7de eeuw werkt de elite zich op en neemt deel aan de internationale handel. De veenranden worden in de 7de of 8ste eeuw (opnieuw) ontgonnen.

In de 8ste eeuw wordt Fryslân veroverd door de Franken waarbij het christendom werd geïntroduceerd. Agrarische nederzettingen kregen verder vorm. Al was de Friese elite actief in de langeafstandshandel in luxegoederen, de mees-

¹⁴ 'De wordingsgeschiedenis van Fryslân in thema's'. Provinsje Fryslân. Herzien versie 15 januari 2009.

te handel en nijverheid maakten in de vroege Middeleeuwen een integraal onderdeel uit van de agrarische nederzettingen.

Huidig Súdwest-Fryslân krijgt vorm (850 - 1150)

In de volle Middeleeuwen konden de bewoners van het terpengebied het kwelder- en veenlandschap steeds meer naar hun hand zetten, onder meer door middel van bedijking en ontwatering. Eerst door moederpolders aan te leggen, vervolgens door de zeeboezems in te polderen en daarna de veengebieden systematisch in gebruik te nemen. Processen die vaak onafhankelijk van elkaar werden opgestart en in een tijdsbestek van ruim drie eeuwen de aanblik van het zuidwesten van Fryslân daarmee zeer ingrijpend veranderden. Karakteristieke typen verkavelingen ontstonden er. In deze periode kregen de huidige dorpen vorm, afhankelijk van de lokale landschappelijke omstandigheden.

Vanaf de 8ste eeuw waren de eerste kerken gebouwd. Aanvankelijk bedienden deze kerken grote gebieden. Deze gebieden werden steeds kleiner naarmate er meer kerken gebouwd werden. Súdwest-Fryslân werd een regio met vele kerken. Er ontstonden de eerste in nijverheid en handel gespecialiseerde dorpen, de hoofddorpen, waarvan enkele rond 1000 na Chr. regionale centra worden.

Ordering en strijd (1150 - 1550)

Met het bedijken van de moederpolders en de inpoldering van de Marneslenk en het zuidelijk gedeelte van de Middellzee hadden de bewoners het kwelderlandschap en de invloed van de zee behoorlijk onder controle gekregen. Om ook het binnenwater onder controle te krijgen, werd wederom een stelsel van dijken aangelegd, ditmaal van binnendijken. Beschermd door de Middellzeedijken in het noorden en de nieuwe dijken in het zuiden ontstonden zo - langs de voormalige begrenzing van de Marneslenk en de Middellzee - een reeks afzonderlijke binnenpolders, die ook wel de Hempolders worden genoemd. De gemeente Súdwest-Fryslân heeft negen van de tien Hempolders binnen haar grondgebied liggen.

Naast een strijd tegen het zeewater heeft men in Westergo voortdurend geworsteld met de binnenwaterhuishouding. In de periode van vóór de bedijkingen was er sprake van een goede natuurlijke afwatering. Om de afwatering te verbeteren, werden talloze vaarten gegraven en natuurlijke waterlopen aangepast.

De hoogste delen en de hellingen van de stuwwallen waren, door hun waterhuishouding en zandondergrond, uitermate geschikt voor akkerbouw. In een eeuwenlang proces van ophoging met humushoudend materiaal uit de potstallen konden daardoor boven op de stuwwallen grote, aangesloten akkercomplexen ontstaan.

Súdwest-Fryslân is in deze periode formeel gezien onderdeel van het Duitse Rijk, maar het daarmee samenhangende grafelijke en ook het bisschoppelijke gezag konden zich, op enkele acties na, niet handhaven in onze regio. Er gol-

den voortdurend andere allianties. Er was in de praktijk sprake van een machtsvacuüm wat leidde tot vetes. Gevolg is onder andere de aanleg van stinsen.

Voortvarend en welvarend (1550 - 1800)

In de late Middeleeuwen brak het zeewater van de Zuiderzee geregeld door de zee- en slaperdijken heen. In het ergste geval werden hele stukken land langs de westkust van Westergo weggeslagen en nederzettingen overspoeld. Vanaf de 12de eeuw - wanneer de Zuiderzee ontstond - is de kustlijn daardoor verschillende malen naar het oosten verplaatst. Alhoewel de zeedijken op zichzelf versterkt werden, werd ook besloten om twee slaperdijken aan te leggen, namelijk de Koudumer Slaperdijk en de Zuriger Slaperdijk.

Behalve dat er op bepaalde plekken hele gedeelten van de kust werden weggeslagen kon er ook aanslibbing voorkomen. De aanslibbing van de zee-inham tussen Hindeloopen en Workum was in het midden van de 16de eeuw zover gevorderd dat plannen voor de indijking van de 'ynbochte' werden gemaakt. De inpoldering van het Workumer Nieuwland kwam in 1621 tot stand.

Dit is tevens de periode dat de eerste inpoldering van binnenlandse meren plaatsvindt. Op de overgang van de late Middeleeuwen naar de nieuwe tijd was er echter nog geen enkel meer ingepolderd in Fryslân, de organisch ingepolderde meren daargelaten. Dat zou pas vanaf de 17de eeuw het geval zijn. In 1620 werd het eerste Friese meer drooggemalen, het Staverse Meer. De structuur binnen de droogmakerij wordt gekenmerkt door een rationele (grootschalige) verkaveling en rechte vaarten. Bijzonder hierbij is dat het om vele kleine poldertjes ging.

Het waterrijke, dunbevolkte gebied van het Lage Midden leende zich bij uitstek voor het aanleggen van eendenkooien, waarmee met een waterplas en in grote vangpijpen eenden werden gelokt en gevangen. Binnen het plangebied hebben maar liefst veertien eendenkooien gelegen. Tegenwoordig zijn er daar nog drie van over. Ze zijn te herkennen aan de hoog opgaande kooibossen rondom de kooiplassen en vormen een markant element in het open landschap.

Tot ver in de 19de eeuw vormden waterwegen de belangrijkste transportroutes op het grondgebied van de gemeente Súdwest-Fryslân. Het land beschikte van nature al over een dicht netwerk van geulen, prielen en kreken. Door de tijd heen zijn de vaarwegen voortdurend heringericht om te voldoen aan de eisen van de tijd. Zo werden de vaarten in de 17de eeuw grondig verbeterd en aangepast voor de trekschuit. Opvaarten zorgden voor de ontsluiting van dorpen en boerderijen die niet aan hoofdverkeersaders lagen.

Landbouw, straatwegen en spoorlijnen (1800 - 1900)

Met het aanleggen van nieuwe dijken, de eerste inpoldering van de grote meren en het verbeteren van het vervoer door middel van trekvaarten en opvaarten lieten de bewoners van het zuidwesten van Fryslân het middeleeuwse

landschap definitief achter zich. De grote landschappelijke veranderingen stonden echter pas op het punt van beginnen.

Nadat vroeg in de 17de eeuw enkele meren in Fryslân met Hollands kapitaal waren ingepolderd, bleef het aantal Friese droogmakerijen in de rest van de 17de eeuw en 18de eeuw zeer beperkt. Het overgrote deel van de droogmakerijen in de gemeente Súdwest-Fryslân dateert dan ook uit de 19de en 20ste eeuw. De Friese droogmakerijen waren vaak erg klein van omvang. Uitzonderingen zijn de Makkumer-, Parregaaster- en Workumermeerpolders die in de 19de eeuw grotendeels met Engels kapitaal werden drooggemaakt.

Binnen het plangebied komen in het noorden op lichte zavelgronden zogenaamde ‘kruinige percelen’ of ‘bolle akkers’ voor. Dit zijn percelen waarbij door middel van een bepaalde ploegtechniek doelbewust grond van de rand van de percelen naar het midden werd verplaatst, waardoor de percelen bol kwamen te liggen en minder last hadden van opbollend grondwater. Op Friese en landelijke schaal zijn deze kruinige percelen zeldzaam.

Verkeer over land heeft zich tot halverwege de 19de eeuw beperkt tot wegen over dijken, jaagpaden en de hoger gelegen kwelderwallen. De wegen gelegen op het oorspronkelijke maaiveld waren grote delen van het jaar onbegaanbaar omdat het te drassig was. Halverwege de 19de eeuw werd echter de kwaliteit van de bestaande landwegen sterk verbeterd en nieuwe verharde wegen aangelegd. Naast de landwegen kwam er eind 19de eeuw een nieuwe manier van vervoer over land toen de spoorwegen werden aangelegd.

Naast de winning van terpaarde werd op veel plaatsen in Westergo klei gewonnen voor de fabricage van bakstenen en dakpannen. De bakstenen werden in de eerste instantie gebakken in kleine veldovens; in de Late Middeleeuwen kwamen grotere steenbakkerijen en pannenbakkerijen op. Aan de kleiwinning kwam een eind aan begin van de 20ste eeuw als gevolg van de grote concurrentie van elders gelegen steenbakkerijen en het opkomende gebruik van andere steensoorten. Op verschillende plaatsen zijn de afgetichelde percelen nog herkenbaar in het landschap.

Bestemming Súdwest-Fryslân (1900 - 1965)

In de 19de eeuw, na de drooglegging van de Haarlemmermeer en de komst van stoomgemalen, groeide het idee dat het tijd werd om de gevaarlijke Zuiderzee te temmen. Het plan voor de Afsluitdijk kwam in 1918 door de Tweede Kamer en in 1932 werd het laatste sluitgat gesloten. Een jaar later werd de dijk opengesteld voor verkeer.

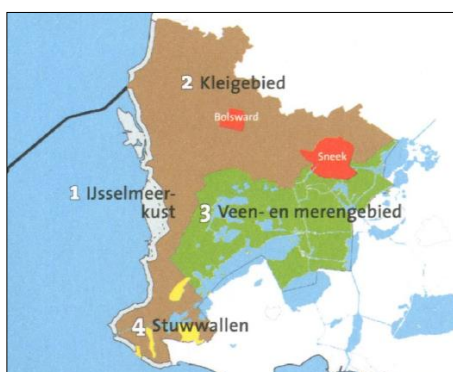
Met de aanleg van de Afsluitdijk in 1932 was er tevens opnieuw sprake van landaanwas langs de westkust. Stukken land voor de kust kwamen door de peilverlaging droog te liggen en werden omkaad, zoals de huidige Polder Geele Strand (het zuidelijke deel in 1941/1942 en het noordelijke deel in 1948) en de Makkumer Noord- en Zuidwaard.

In de 20ste eeuw liep een groot gedeelte van de Nederlandse landbouw tegen haar grenzen aan. Dit kwam door een slechte ontsluiting van het gebied, versnippering van het grondeigendom en de slechte waterhuishouding. Om deze problemen het hoofd te bieden werd daarom overgegaan op ruilverkavelingen. In de gemeente Súdwest-Fryslân zijn in de 20ste eeuw negen ruilverkavelingen geweest, die ook allemaal binnen het plangebied vallen.

2.2

Het landschap

Binnen de gemeente Súdwest-Fryslân kunnen vier hoofdlandscapstypen worden onderscheiden. Voor elk type landschap zijn kernkwaliteiten in de “*Visie Ruimtelijke Kwaliteit Gemeente Súdwest-Fryslân*” uit 2013 benoemd. In het plangebied van dit bestemmingsplan, die de voormalige gemeenten Wûnseradiel, Nijefurd en Sneek omvat, komen alle vier hoofdlandscapstypen in meer of mindere mate voor:

Figuur 1. Landschapstypen in gemeente Súdwest-Fryslân

1. IJsselmeerkust (in zijn geheel);
2. Kleigebied (grotendeels);
3. Veen- en merengebied (beperkt);
4. Stuwwallen (in zijn geheel).

Voor zover van toepassing is in onderstaande een beschrijving van de diverse landschapstypen uit de ruimtelijke kwaliteitsvisie van de gemeente overgenomen, alsook dat kort de kansen voor versterking in de diverse gebieden zijn benoemd.

2.2.1

IJsselmeerkust

Kernkwaliteiten

De kust wordt gekenmerkt door een afwisselend kustbeeld van waterkeringen, ondiepe en soms bekade voorlanden, waardevolle stedelijke waterfronten, havens, oude zeekeringen en vergezichten op het achterland en waterpanorama's op het IJsselmeer. De circa 5 m hoge voormalige Zuiderzeedijk is langs het IJsselmeer in de 13de eeuw tot stand gekomen en heeft het 19de-eeuwse profiel voor het merendeel behouden. Binnendijks wordt de groene dijk veelal begeleid door de Dyksfeart. Ter hoogte van het stuwwallenlandschap, waar de heuvels hoog genoeg waren en de dijken ontbraken, ontstonden door de wer-

king van de golven van de Zuiderzee op de stugge keileemgrond plaatselijk steile kliffen, zoals het Roode Klif en het net buiten onze gemeente liggende Mirnser Klif en Oudemirdummer Klif. De stedelijke waterfronten van achter-eenvolgens Makkum, Workum, Hindeloopen en Stavoren hebben elk hun eigen karakteristiek.

Elementen en structuren

ZEEDIJK

De IJsselmeerdijk heeft over de gehele lengte een eenduidig beeld. Het is een grasdijk met aan de buitendijkse voet stenen en soms houten versterkingen. Tussen de hoge kliffen in het zuidwesten van de gemeente, liggen stukken oude zeeweringen versterkt met paalwerken en stenen glooiingen. Binnendijks komen op verschillende plaatsen dijkspuiten voor. Deze zijn ontstaan door het opgraven van klei ten behoeve van de verzwaring en ophoging van de dijk.

KLIFFEN

Door de eroderende werking van de golven van de Zuiderzee op de stugge keileemgrond ontstonden plaatselijk steile kliffen. In onze gemeente ligt één van die kliffen, het Roode Klif. Het zijn voor Nederland zeer bijzondere aardkundige elementen. Na de aanleg van de Afsluitdijk is de werking van de golven sterk afgenomen en zijn de kliffen groener en minder steil geworden.

BUITENDIJKSE POLDERS
EN PLATEN

De Makkumer Noord- en Zuidwaard zijn buitendijkse platen die na de aanleg van de Afsluitdijk zijn ontstaan. Polder Geele Strand is een buitendijkse polder, die na de aanleg van de Afsluitdijk is ingepolderd. Het zijn waardevolle natuurgebieden, opgenomen in de provinciale ecologische hoofdstructuur en tevens onderdeel van het Natura 2000-gebied.

Kansen voor versterking

- Overgang tussen zeedijk en stad of dorp scherp houden;
- Overgang kliffen en zeedijk herkenbaar houden;
- Contrast binnen- en buitendijks vergroten;
- Eigen karakteristiek behouden door stedenbouwkundige en architectonische kwaliteit.

2.2.2

Kleigebied

Kernkwaliteiten

Het kleigebied is een open en grootschalig landschap met structurerende elementen als dijken, terpen, paden, eendenkooien en vaarten. Het grondgebruik bestaat voor het overgrote deel uit grasland. Boerderijen en gehuchten liggen omlijst met beplanting als punten (eilanden) in het weidse landschap. Heel kenmerkend voor het kleigebied zijn de Hemmen met de Hemdijken. Deze vormen een krans rondom de voormalige Middellzee. Naast de Hemdijken liggen er ook een aantal slaperdijken. Karakteristiek is het Marnegebied, gekenmerkt door kwelderwallen aan weerszijden van de oude geul van de Marne. Kenmerkend in dit gebied is de Pingjumer Gulden Halsband als onderdeel van het historische dijkenstelsel rondom de Marneslenk. Het open kleiterpengebied met

een hoge dichtheid aan terpen en terpdorpen en vaak verhoogde boerderijerven is van een grote schoonheid.

Elementen en structuren

Het kleigebied herbergt een grote variatie aan verkavelingstypen. De Hempolders worden over het algemeen gekenmerkt door een blok-strookverkaveling. Deze verkaveling vormt een geleidelijke overgang naar de opstreckende verkaveling van de veengebieden. In de droogmakerijen overheerst de blokverkaveling. Door overstromingen raakten de veenlagen onder het kleipakket geïnfilteerd met zout water. Bewoners groeven putten of geulen door de kleilaag van waaruit zij turf omhoog haalden om die na droging te verbranden en zo het zout er uit te winnen (zelnering). Deze activiteiten hebben bijgedragen aan het microreliëf in het kleigebied.

VERKAVELING

De meeste Friese droogmakerijen liggen in dit deelgebied. De oudste droogmakerijen van Fryslân zijn de 17de-eeuwse Noordermeerpolder en Zuidermeerpolder bij Stavoren. De meeste droogmakerijen zijn in de 19de eeuw tot stand gekomen. Ringvaarten ontbreken en slechts plaatselijk zijn restanten van ringdijken terug te vinden. De meeste bebouwing is verspreid langs de rechte hoofdontsluitingswegen gelegen en langs de randen van de droogmakerijen.

DROOGMAKERIJEN

Vanwege de lage ligging telt het klei- en hemmen-gebied, behalve de oude Zuiderzeedijk, een groot aantal binnendijken, die verdeeld kunnen worden in Hemdijken en slaperdijken. De Hemdijken onder Bolsward en Sneek en de Pingjumer Gulden Halsband zijn bijzonderheden in dit totale dijken-systeem. De Hemdijken liggen nog goeddeels in het landschap, zo niet als verhoogd dijklichaam, dan wel als tracé herkenbaar. Deze aaneenschakeling van 12de-eeuwse Hemdijken bezit meestal nog het oude profiel en dijkhoogte. Slaperdijken werden aangelegd als secundaire waterkering, om de gevolgen van eventuele overstromingen te beperken.

DIJKEN

Het watersysteem was van oudsher het belangrijkste vervoersysteem. In het klei- en veengebied was een fijnmazig stelsel van vaarten en opvaarten aanwezig, allemaal onderdeel van het boezemsysteem waarvan ook de meren deel uitmaken. In de loop der jaren is het transport over water steeds minder belangrijk geworden en hebben met name veel opvaarten hun functie verloren en zijn van de boezem afgesloten geraakt.

VAARTEN EN
OPVAARTEN

Van de oorspronkelijk elf eendenkooien in dit gebied lagen er zeven op de smalle strook land tussen de Zuiderzee en de merenreeks Makkumer-, Parregaaster- en Workumermeer (nu gelijknamige polders). Hiervan zijn slechts twee eendenkooien overgebleven bij Piaam.

EENDENKOOIEN

De eerste terpen werden vanaf 600 v. Chr. opgeworpen. Met de komst van de eerste dijken zo rond 1000, werden er geen nieuwe terpen meer opgeworpen. Aan het begin van de 20ste eeuw werden veel terpen (gedeeltelijk) afgegraven.

TERPEN

De vrijgekomen grond werd onder andere gebruikt om elders landbouwgronden te verrijken. De terpen liggen vooral in het noordwestelijk deel van de gemeente in een wijde omtrek rond Bolsward. Daarnaast zijn een groot aantal terpen verzonken geraakt in het oude veenlandschap rondom Sneek. Deze terpen zijn overdekt geraakt met kleiafzettingen, waaronder deze goed bewaard zijn gebleven. Opgeslagen in de terpen ligt archeologisch waardevol materiaal dat veel kan vertellen over de oude bewoning en waterstaatskundige geschiedenis van dit gebied. Zij maken een belangrijk onderdeel uit van de karakteristieke identiteit van het Friese kustlandschap.

DORPEN EN STEDEN

Er zijn verschillende dorpsstructuren te herkennen in het kleigebied, waaronder vaartdorpen, met als bekend voorbeeld Parrega. Maar de belangrijkste nederzettingvorm is het terpdorp. De kleinste terpdorpen bestaan uit een terp met een kerk, een alleenstaande toren of klokkenstoel en/of een begraafplaats, omringd door verspreid liggende boerderijen. Grotere terpdorpen hebben een duidelijke komontwikkeling met de kerk op een centrale positie. Na de aanleg van dijken hoefde de bewoning zich niet meer tot de kunstmatige woonheuvels te beperken. De bewoning ging zich uitbreiden naar een nabijgelegen waterloop of weg. Een terpdorp heeft hiermee een individuele verschijningsvorm die zich door onregelmatige bebouwingsreeksen met vaak verspringende rooilijn kenmerkt. Veel terpdorpen kennen open veldjes of dorpsweides. Het groene silhouet, de doorkijkjes naar het landschap, de open veldjes en het reliëf geven de terpdorpen hun kenmerkende groene en open structuur. De kerktorens steken boven het groen uit en maken het dorp herkenbaar. Behalve de vele (kleine) dorpen liggen in het kleigebied zes van de Friese Elfsteden, te weten Bolsward, Workum, Hindeloopen, Stavoren, Sneek en IJlst.

Kansen voor versterking

- Overgang in verkavelingstypen bewaren;
- Herkenbaar houden;
- Profiel Hemdijken behouden, ook Pingjumer gouden halsband;
- Herstellen of verlengen;
- Resterende eendenkooien bij Piaam behouden;
- Vrije ruimte rondom terp bewaren;
- Vaart-/kruis-/terpdorpen herkenbaar houden of maken.

2.2.3

Veen- en merengebied

Kernkwaliteiten

Het veengebied wordt gekenmerkt door een grootschalige openheid en weidsheid. Binnen deze weidsheid liggen puntvormige of lineaire verdichtingen, zoals dorpen, gehuchten en boerderijen met erfbeplanting. Juist deze kleinschaligheid van gehuchten en dorpjes binnen het grootschalige landschap is karakteristiek voor het veengebied. Het grondgebruik bestaat voor het grootste deel uit grasland, met afwisselend water en natuur van uiteenlopende omvang.

De randen van de meren en vaarten worden omzoomd door brede rietkragen. De veengronden zijn ontgonnen in een opstreckende verkaveling.

Elementen en structuren

In de 9de eeuw lag er ten zuiden van de kleigebieden een grote hoogveenkoepel, waaruit enkele veenriviertjes ontsprongen en naar het noorden afwaterden. In het westen vloeide vanuit de omgeving van Workum de Hieslumer Ie af naar het noorden en mondde uit in de Marneslenk. Iets ten oosten daarvan stroomde de Grûns langs de noordwestflank van de veenkoepel. Tegen de Hemmen aan werd de Grûns verbreed en uitgewaaid tot de Aldegeaster Brekken. De belangrijkste veenstroom in het gebied was de Drylster Ie. Deze beek vloeide vanuit de omgeving van Woudsend langs Smallebrugge en westwaarts van de Hommerts en Jutrijp naar IJlst. De Galamagrêft, die de kern van IJlst vormt, is het restant van deze Drylster Ie, die uiteindelijk in de Middellzee uitmondde. De meest oostelijke veenbeek in dit gebied was het Ges. Het stroomde (vanaf Oppenhuizen/Uitwellingerga) richting Sneek waarna het samenvloeiende met de Drylster Ie om uit te monden in de Middellzee. De veenstroompjes vormden de oorsprong van de verschillende verkavelingsblokken; ze zijn de uitgangspunten geweest voor de ontginning.

VEENSTROOMPJES

De Zuidwesthoek was tot aan het midden van de 19de eeuw een waterwereld, waar dorpen en boerderijen vrijwel uitsluitend via meren, kanalen en vaarten onderling waren ontsloten. De oudste wegen dateren van circa 1700. De eerste doorgaande weg, die over een geheel nieuw tracé tot stand kwam, was de in 1843/1844 voltooide rijksweg van Sneek naar Lemmer. Deze Napoleontische weg voert als een diagonaal door het gebied en trekt zich vrijwel niets aan van de bestaande verkaveling.

WEGEN

Het laagveengebied was in agrarisch opzicht eeuwenlang een tamelijk armoe-dige regio, vergeleken met de noordelijke kleistreken. Dit is behalve aan het vele hooiland van matige kwaliteit ook af te lezen aan de vele klokkenstoelen en de vrijwel totale afwezigheid van middeleeuwse kerkgebouwen. Enerzijds is dit een gevolg van de bodemkundige structuur (slappe ondergrond) en het waterrijke karakter van de streek. Anderzijds is het ontbreken van kapitaal-krachtige kerkelijke gemeenten hier de oorzaak van. Vele kerken werden in de 18de en 19de eeuw afgebroken en vervangen door klokkenstoelen.

KERKHOVEN MET
KLOKKENSTOELEN

Het watersysteem was van oudsher het belangrijkste vervoerssysteem. In het klei- en veengebied was een fijnmazig stelsel van vaarten en opvaarten aanwezig, allemaal onderdeel van het boezemsysteem waarvan ook de meren deel uitmaken. In de loop der jaren is het transport over water steeds minder geworden en hebben met name veel opvaarten hun functie verloren en zijn van de boezem afgesloten geraakt. Door de klink van het veenpakket zijn er steeds hogere kaden nodig om het land ten opzichte van de Friese boezem te beschermen. In het veengebied zijn de meren zeer kenmerkend. Ze zijn bijna allemaal ontstaan in de Middeleeuwen als gevolg van de ontginning van het veengebied door de mens en klimaatverandering. Er is onderscheid te maken in

MEREN, VAARTEN EN
OPVAARTEN

grote open meren, zoals de Hegemer Mar en De Fluessen, en in kleinere meren waarvan langs de randen vaak beplanting is opgeslagen, zoals het gebied rond de Aldegeaster Brekken, It Fliet, Reidmar en Sipekmar (Blauhúster Puollen). Kenmerkend zijn de zogenaamde bûtlannen. Deze bûtlannen liggen vóór de boezem omgeven door een lage kade. 's Winters loopt een deel van deze bûtlannen onder. Vroeger als extra ruimte voor de boezem, nu ook vanwege natuurbeheer. De belangrijkste dorpsstructuren van het veengebied zijn vaart-, weg- en kruisdorpen.

VERKAVELING

De veengebieden kenmerken zich door een opstreckende verkaveling. Deze is qua oriëntatie veelal nog goed intact, maar qua slootdichtheid sterk verschaald. Belangrijke elementen in dit landschap zijn de oude grenzen van de ontginningsblokken. Waar ze onderdeel uitmaken van grotere vaarwegen, is hun voortbestaan meestal gewaarborgd. Maar omdat de ontginningsgrenzen vaak niet gemakkelijk zijn waar te nemen in het veld, dreigt het gevaar dat er bij nieuwe ontwikkelingen geen rekening wordt gehouden met deze voor het landschap belangrijke lijnen. In het landschap is het eigenlijk niet waarneembaar, op de kaart valt het pas op: de doorlopende lijnen van de ontginningen aan weerskanten van de meren. Hieruit is af te lezen dat de meren van later datum zijn dan de ontginningen. Van de oorspronkelijke veenriviertjes die als basis voor de ontginningen dienden, is weinig overgebleven.

Kansen voor versterking

- Behouden en versterken/verbeteren;
- Wandel- en fietsroutes verbinden;
- Randen open houden bij grote meren;
- Kleinschaligheid respecteren en waterfronten verbeteren;
- Ontginningsblokken en richting herkenbaar houden.

2.2.4

Stuwwallen

Kernkwaliteiten

Een heel karakteristiek landschap binnen het Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân is het Stuwwallenlandschap. Slechts een paar uitlopers van dit landschapstype vallen binnen de grenzen van de gemeente Súdwest-Fryslân maar verdienen desondanks toch aandacht. Het stuwwallenlandschap is door de afwisseling in reliëf een bijna on-Nederlands landschap en is als een complex van zandeilanden tussen veen en IJsselmeer te beschouwen. Het reliëf is een belangrijk kenmerk van het stuwwallenlandschap. Heel karakteristiek zijn de klifkusten, hoewel deze met het afsluiten van het IJsselmeer minder steil zijn geworden. Verder zijn er op de hoge delen (gaasten) in het landschap ook enkele esdekken aanwezig.

Elementen en structuren

KLIFFEN EN DIJKEN

De kustverdediging bestaande uit kliffen en dijken (in de tussengelegen lagere delen) langs de IJsselmeerkust vormt een zeldzaam beeld voor Nederland. Tot

de afsluiting van de Zuiderzee in 1932 heeft de zee steeds stukken land weggevretten en door de werking van de zee op de keileem zijn erosieplekken ontstaan en steile hellingen van keileem. Het Roode Klif is een 10 m hoge erosierestant.

De Friese esstructuren (of gaasten) in dit gebied onderscheiden zich van overige soortgelijke structuren in Nederland. Deze voormalige kleinschalige akkercomplexen, met een dikkere voedselrijke bovengrond, liggen veelal op de hoogste delen van de stuwwallen. Kenmerkend en bijzonder is de bolle ligging en het open karakter van de essen in samenhang met de bebouwing langs of om de es. Hemelum, Scharl, Warns en Koudum worden beschouwd als esdorp. Vooral de bebouwde smalle ruggen van Koudum en Warns zijn kenmerkend.

GAASTEN, ESSEN
EN ESDORPEN

Vanuit de open ruimte in het veengebied is bijvoorbeeld de bebouwde hoge rug van Koudum goed herkenbaar. Andersom is er vanaf de stuwwal een waardevol uitzicht op het lager gelegen open merengebied (de Morra en De Fluesen).

OVERGANG VAN DE HOGE
STUWWAL NAAR HET
LAGER GELEGEN VEENGE-
BIED EN DE MEREN

De helling van het gebied zorgt ervoor dat de afwatering naar het noorden toe plaatsvindt. In het gebied bevindt zich een patroon van verschillende typen vaarten in het klei- op veengebied. Deze vaarten zijn als basis voor de ontginning van het meren- en laagveengebied gebruikt en daarmee van een relatief hoge ouderdom.

VAARTEN

Kansen voor versterking

- Herkenbaar houden;
- Door middel van beplanting langs randen de hoogte benadrukken van gaast of es (bijvoorbeeld Koudum);
- Waardevolle uitzichten van hoog naar laag en vice versa open houden of open maken.

2.3

Cultuurhistorie

2.3.1

Lijnen en structuren

Vaarwegen

In het plangebied liggen verschillende typen vaarwegen, zoals dorpsvaarten, opvaarten naar boerderijen, trekvaarten en dergelijke. Zie de eerder gegeven beschrijvingen over de occupatiegeschiedenis en het landschap voor meer informatie over deze waterwegen.

Landwegen

Verkeer over land heeft zich tot halverwege de 19de eeuw beperkt tot wegen over dijken, jaagpaden en de hoger gelegen kwelderwallen. De wegen gelegen

op het oorspronkelijke maaiveld waren grote delen van het jaar onbegaanbaar omdat het te drassig was. Wel waren er voetpaden, die doorgaans ongeveer 30 cm breed en niet verhard waren. Ze liepen dwars door de landerijen en verbonden buurtschappen en boerderijen met het dorp waar de kerk was; de zogenoemde kerkepaden. De paden zijn later in sommige gevallen verhard en waar ze water kruisten, voorzien van een leuning.

De aanwezigheid van de vele meren en vaarten maakte aanleg van wegen vrij moeilijk. Ook nu kan nog gesteld worden dat Westergo, en met name het zuidoostelijke deel, over het land slecht ontsloten is: er liggen weinig doorgaande wegen en veel doodlopende wegen. Regionale verbindingen over land waren schaars.

Halverwege de 19de eeuw werd echter de kwaliteit van de bestaande landwegen sterk verbeterd en nieuwe verharde wegen aangelegd, zoals de grindweg van Harlingen over Kimsward en Arum naar Bolsward en de grindweg tussen Pingjum en Witmarsum. Langs de nieuwe wegen plantte men vaak iepen, waardoor de wegen als duidelijk herkenbare structuren door het open landschap van Westergo liepen. Tegenwoordig zijn veel iepen echter door iepziekte verdwenen. De nieuwe wegen weken meestal af van het oude patroon van dijken en doorsneden de landerijen. De impuls voor wegeaanleg kwam vanuit het rijk en de provincie. Koning Willem I begon omstreeks 1820 met een programma om in het gehele land een stelsel van rijkswegen aan te leggen. Dit waren straatwegen en dus geplaveid met klinkers. Veel wegen die volgden waren macadamwegen, verhard met een steenslag van basalt of porfier, dat met klei of leem werd aangestampt. Vanaf 1840 ging ook de provincie de wegeaanleg subsidiëren. Deze plattelandswegen hadden een gemiddelde breedte van 3 m. De subsidie kon in het geval van doorgaande wegen oplopen tot 30% van de aanlegkosten. De overige kosten werden door grietenijen en belanghebbenden betaald of door het heffen van tol terugverdiend. Als verharding voor deze wegen gebruikte men macadam, grind of klinkers. Ook deze wegen werden gelegd op oude dijken of oude onverharde verbindingspaden. Vooral in drassige laagveengebieden was de aanleg van zandwegen al een uitkomst. Alleen al in de periode 1840 - 1870 subsidieerde de provincie de aanleg van circa 1.000 km weg.

In 1844 kwam de macadamweg tussen Bolsward en Sneek gereed. De (trek)weg van Bolsward over Tjerkwerd en Parrega naar Workum en verder naar Koudum en Stavoren werd in 1852 bepuind en verbreed. Twee jaar later was de weg van Bolsward over Witmarsum, Arum en Kimsward naar Harlingen aan de beurt, samen met de zijtak over Wons naar Makkum. In de daaropvolgende jaren kwamen nieuwe interlokale verbindingen tot stand, waaronder Pingjum-Witmarsum in 1854 en Exmorra-Bolsward in 1865. Daarnaast werden bestaande wegen verhard. Het onderhoud van de wegen werd mede gefinancierd door het heffen van tol langs de nieuwe wegen. Daartoe werden op verschillende plaatsen tolhuizen gebouwd, waarvan een deel bewaard is gebleven, ondanks de afschaffing van de tolheffing in 1924. Toen het land in de drooggemalen meren

goed in cultuur was gebracht, ontstond behoefte aan nieuwe verbindingen. Mede om deze reden werd het “wegenplan Zuid-Wonseradeel” opgesteld. Het plan, dat tussen 1919 en 1926 werd uitgevoerd, voorzag in nieuwe wegen tussen Schraard en Ferwoude, Parrega en Makkum, Gaast en Allingawier/Exmorra. Door het gereedkomen van de Afsluitdijk in 1932 werd Wûnseradiel voor Fryslân de poort naar het Westen. De Rijksweg 43 (later A7), de route van de Afsluitdijk (1932) naar Sneek en verder richting Joure en Heerenveen werd in 1940 dwars door de gemeente Wûnseradiel aangelegd als een recht tracé. In de periode 1840-1845 werd Sneek ook over land goed bereikbaar door de aanleg van verschillende nieuwe wegen. Er kwamen verbindingen met Leeuwarden in 1842, Lemmer in 1843 en Bolsward in 1844. De straatweg naar Lemmer werd geheel los van de bestaande structuren en verkavelingspatronen aangelegd volgens een recht tracé. Over de oude dijken (Groenedijk, Breedijk, Hemdijk en Zwettedijk) bleef op kleine schaal transport mogelijk. De bochtige Hemdijk werd in 1853 voor het eerst verhard en bleef tot 1966 een lastige verbinding met IJlst. In 1883 werd ook de Groenedijk meer geschikt gemaakt voor het verkeer over de weg en kreeg Offingawier een verbinding met deze dijk. In 1861 werd de weg van Rauwerd naar Sneek aangelegd. Even ten noorden van Offingawier werd waarschijnlijk tussen 1930 en 1940 in het kader van de werkverschaffing een aftakking aangelegd naar het Sneker Paviljoen aan het Snitser Mar. Langs de Houkesleat werd in 1864 een weg aangelegd naar Oppenhuizen. Door de aanleg van de Afsluitdijk (1932) en de aansluiting op Rijksweg 43 (1940) werd Sneek opgenomen in het net van doorgaande rijkswegen. Ook de Rijksweg 43 werd aangelegd volgens een recht tracé, los van de bestaande ruimtelijke structuren. In 1974 werd het zuidelijke en zuidwestelijke deel van de rondweg om Sneek aangelegd zodat het doorgaand verkeer Afsluitdijk-Heerenveen voortaan om de stad heen werd geleid. In 1990 kwam het noordwestelijke deel van de rondweg gereed.

Spoor- en tramwegen

Naast de landwegen kwam er eind 19de eeuw een nieuwe manier van vervoer over land toen de spoorwegen werden aangelegd. Alhoewel al in 1863 de eerste trein in de provincie van Harlingen naar Leeuwarden reed, moest de zuidwesthoek van Fryslân nog wachten tot 1883 voordat daar begonnen werd met spooraanleg. In de jaren 1883-1885 werd een spoorweg geopend tussen Leeuwarden, Sneek en Stavoren die door middel van een bootverbinding met Enkhuizen aansluiting gaf op het Noord-Hollandse net. Een verfijning van het spoorwegennet kwam tot stand door de aanleg van tramwegen en lokaalspoorwegen. Via het lokaalspoornet was er een verbinding tussen Leeuwarden, Franeker en Harlingen. Tramwegen werden meestal aangelegd langs bestaande wegen. De lijn Leeuwarden-Franeker volgde de straatweg tussen deze plaatsen, de lijn Leeuwarden-Berltsum volgde de Altdijk en de lijn Harlingen-Sneek volgde de Grintweg naar Bolsward en de Marnedijk. Alleen de tramlijn Franeker-Arum volgde een speciaal aangelegd tracé. Met de komst van autobussen en vrachtauto's in de jaren '20 en '30 van de vorige eeuw raakten de tram- en lokaalspoorwegen al snel weer buiten gebruik. De loop van de tram- en spoorlijnen is vaak echter nog in het landschap te herkennen in spoordijken of ver-

kavelingspatronen. Van de tramlijn Franeker-Arum is nog een spoordijk te zien, die tegenwoordig als fietspad in gebruik is. In 1882 was de tramlijn Harlingen-Bolsward en verder naar Sneek, Joure en Heerenveen klaar. De tram, een stoomtram, stopte tussen beide plaatsen te Kimsward, Arum, Witmarsum en Harkeziel. Vanaf 1898 reed vanuit Makkum een paardentram naar Harkeziel, waar overgestapt kon worden op de stoomtram naar Bolsward of Harlingen. In Makkum was het begin- of eindpunt bij hotel De Prins. Na 1902 kon men met een stoomtram vanuit Arum naar Franeker. De paardentramdienst werd in 1930 opgeheven, vooral ten gevolge van de concurrentie van het opkomende autobusvervoer. De stoomtram van Bolsward naar Harlingen reed tot aan 1947. In 1948 werden de rails verwijderd.

2.3.2

Bijzondere plekken

Boerderijplaatsen

Vanaf ongeveer 6.000 jaar geleden veranderden de bewoners van Fryslân van jagers en verzamelaars in boer en werden er meer permanente woonplaatsen ingericht. Bij de boerderijen kwamen akkers en begraafplaatsen. De overblijfselen ervan vinden we zowel op de keileem in Gaasterlân als in het zuidoostelijke dekzandgebied en zelfs plaatselijk onder het veen in het Lage Midden. Boerderijen werden op natuurlijke verhogingen gebouwd. In latere perioden legde men terpen aan die bescherming moesten bieden tegen (periodieke) overstroming door de zee, waarop de boerderij geplaatst werd. Zo ontstonden verhoogde boerderijplaatsen. Deze verhoogde boerderijplaatsen zijn als oude bewoningsplaatsen de basis geweest voor de ontwikkeling van (nieuwe) boerenerven en van dorpen daar omheen. Nog steeds zijn ze in het landschap als zodanig herkenbaar en zeer kenmerkend voor het landschapsbeeld van de gemeente.

Middeleeuwse kloosters en kloosterterreinen

Kloosters hebben in de Middeleeuwen een zeer belangrijke functie in het maatschappelijke leven gehad en veel invloed op allerlei ontwikkelingen, zowel binnen als buiten de provinciegrens. De kloosterterreinen vertegenwoordigen archeologisch, cultuurhistorisch en landschappelijk gesproken dan ook de eeuwlange historische ontwikkelingen in Fryslân en Noord-Nederland, ook al zijn van de gebouwen zelf alleen (meestal onzichtbare) fundamenten overgebleven. De oudste kloosters dateren uit het begin van de 12de eeuw. Met 'klooster' wordt hier het hele kloosterterrein bedoeld. Het ommuurde en veelal omgrachte kloosterterrein bestond uit het perceel zelf en de daarop staande kloostergebouwen: de kerk-liturgische vertrekken, de ziekenafdeling, de gastenzalen, de onderwijszalen, het agrarische bedrijf en de overige bedrijfsgebouwen. Binnen het terrein bevond zich vaak een kloosterhof met kloostergang die toegang gaf tot diverse onderdelen van de kloostergebouwen. Ook bevonden zich op het terrein tuinen waaronder de kruidentuin. Omstreeks 1500 waren er in het plangebied meerdere kloosters. De kloosters beschikten over uithoven en dependances in de stad. Daarnaast waren er parochiekerken.

Kloosters hadden, als grootgrondbezitters, een belangrijke functie in het maatschappelijke leven en veel invloed op een aantal sociaaleconomische, ruimtelijke en technische ontwikkelingen (bijvoorbeeld ontginningen) zowel binnen als buiten de provinciegrens. Om een klooster te kunnen stichten of in het kloosterleven opgenomen te kunnen worden, moest je als stichter of begunstiger, relatief gesproken, rijk zijn. De grootste en beroemdste abdijen en kloosters zijn dan ook vooral in het welvarende kleigebied gesticht, in de nabijheid van de zee of van de zeearmen (zoals Bloemkamp bij Hartwerd). Dominicaner en Franciscaner kloosters en Franciscanessen waren gevestigd in of nabij Bolsward (circa 1280), Sneek (1462) en Workum (< 1457). Vanuit de grotere kloosters werden nieuwe kloosters gesticht.

Toen de kloosterbezittingen in het kader van de Reformatie in 1580 door de provinciale overheid in beslag werden genomen, waren zij eigenaar van - naar schatting - één vijfde van de cultuurgrond in Fryslân. Na de Reformatie werd het goederenbezit van de kloosters door de staten in beslag genomen en de grote kloostergebouwen en complexen grotendeels gesloopt.

De kloosterterreinen zijn in een aantal gevallen herkenbaar aan, bijvoorbeeld, het aanwezige reliëf en/of de terreinbegrenzing in de vorm van sloten(patronen). Ook biedt de bodem informatie over de bebouwing en bewoning. Deze terreinen dienen als archeologische terreinen te worden beschouwd in de zin van de Monumentenwet 1988.

Stinzen en states

Het Friese woord stins betekent steenhuis. Stinzen zijn versterkte huizen. In Fryslân ontbrak tot 1500 een centraal bestuur en een landsheer. Belangtengestellingen en conflicten konden dan ook vaak slechts door eigenrichting en geweld worden opgelost. Dit uitte zich in de aard en spreiding van verdedigbare huizen. Hun grote aantal viel tijdgenoten al op. De categorie stinzen is voor Fryslân belangrijk als uiting van de uitzonderingspositie die Fryslân bestuurlijk had in West-Europa en het historisch belang dat zij daarmee in de ontwikkeling van de provincie vertegenwoordigt.

STINZEN

De stinsterreinen bestonden vaak uit twee, door een brug met elkaar verbonden, omgrachte percelen, één met de stinstoren op de kunstmatige verhoging en één met een woning, doorgaans een boerderij. Dit tweeledige patroon van steenhuis en boerderij, elk binnen een eigen gracht, wordt in Fryslân veelvuldig aangetroffen.

In de 12de en 13de eeuw braken tussen de grootgrondbezittende aanzienlijken in hun zoeken naar machtsposities onderlinge vetes uit. De hoofdelingen bouwden om lijf en goed te beschermen grofweg vanaf halverwege de 12de eeuw stinzen, torenvormige gebouwen die verdedigd konden worden. Vaak werd de stins gebouwd op een hoge opgeworpen heuvel, soms omgracht, die we een stinswier noemen. De stenen gebouwen vielen op tussen de van hout, leem en

riet gebouwde woonsteden van anderen. Ze waren betrekkelijk veilig voor aanvallen en ze representeerden bovendien de macht van de bewoner.

Doordat er geen sprake was van centrale leiding en bestuur, zoals in de omliggende gewesten, ontbraken burchten en adelshuizen. Daarentegen was er in het laatmiddeleeuwse Fryslân wel een talrijke adel aanwezig die als zodanig werd erkend en stonden er zeer veel versterkte huizen van relatief beperkte omvang verspreid over het Friese grondgebied.

Al in de 13de eeuw, maar op grotere schaal in de 14de en 15de eeuw werden de stinzen, behalve voor verdediging, ook voor permanente bewoning gebruikt. Om ze voor bewoning geschikt te maken werden de oude torens uitgebreid of nieuwe ruimer opgetrokken.

Rond 1500 kwam met de komst van een centraal gezag onder Albrecht van Saksen een einde aan de strijd en de onderlinge oorlogen van de hoofdelingen en een einde aan de functie van de stins. Ze verloren hun verdedigende betekenis. Een aantal werd als boerderij aan de kloosters geschonken en deze werden uithoven van de monastieke gemeenschap. De meeste werden (onderdeel van) een comfortabele adelswoning, een state.

In het plangebied bevinden zich meerdere stinzen, waarvan de locaties vastgesteld zijn aan de hand van de Cultuurhistorische Kaart Fryslan. De hierop aangegeven locaties zijn gebaseerd op geschreven bronnen, zoals kronieken, stichtingsgeschiedenissen, verhalende bronnen met vaststaande data, zoals prekadastrale boekhoudingen, als toetssteen. Deze terreinen dienen als archeologische terreinen te worden beschouwd in de zin van de Monumentenwet 1988.

STATES Het aantal, ruim 340, en de spreiding van de states weerspiegelen in belangrijke mate de economische ontwikkeling, welvarendheid en maatschappelijke status van de provincie alsook de daarmee samenhangende bevolkingsdichtheid en -spreiding tijdens de 16de en 17de eeuw.

Voor de state, een comfortabele adelswoning, werden de terreinen van de stinzen gebruikt en de bestaande gebouwen uitgebreid met nieuwe vleugels, torentjes en representatieve toegangspoorten boven de gracht. Behalve een 'modernisering' van de bestaande huizen werden er in de 16de eeuw ook geheel nieuwe adellijke panden en landhuizen opgetrokken, die dus geen verleden als stins hadden.

De states hebben, behalve de uitstraling van het gebouw zelf, ook dikwijls een duidelijk zichtbaar voornaam terrein omgeven door een gracht. Er bevinden zich doorgaans meerdere bijgebouwen, zoals een koetshuis of een oranjerie op het terrein en een aangelegde formele tuin en entree. Het complex geeft vaak de indruk van een landschapspark waarin huis en tuin een ondeelbaar geheel vormen.

Er kwamen in de tweede helft van de 16de en het begin van de 17de eeuw in het plangebied vele states tot stand, van states met het karakter van een kasteel tot states die op deftige boerderijen leken, want vaak was een state gecombineerd met een boerenbedrijf. Bij de meeste dorpen stonden één of enkele states.

In de 18de en 19de eeuw zijn de meeste states ‘op afbraak verkocht’. Een nieuw stelsel van vererving belette de eigenaars om de kostbare gebouwen blijvend te kunnen onderhouden. Op de meeste, meestal omgrachte, terreinen werden boerderijen gesticht die meestal de naam van de state behielden. Ook waar later geen boerderij tot stand is gekomen, zijn de stateterreinen nog in het landschap zichtbaar en herkenbaar.

Het aantal weergegeven locaties binnen het plangebied is, aan de hand van het reeds bekende bestand, gebruikt voor de eerste versie van de Cultuurhistorische Kaart, in combinatie met nieuwe documentatie en informatie geactualiseerd en gerefereerd. Deze terreinen dienen als archeologische terreinen te worden beschouwd in de zin van de Monumentenwet 1988.

2.3.3

Bouwwerken in het landschap

Boerderijen

Zoals beschreven veranderden vanaf ongeveer 6000 jaar geleden de bewoners van Fryslân van jagers en verzamelaars in boer en werden er meer permanente woonplaatsen ingericht. Er werden verhoogde boerderijplaatsen aangelegd. In eerste instantie werden deze boerderijen nog van natuurlijke materialen zoals plaggen, hout en riet gemaakt. Vanaf 1580 werden de boerderijen van steen gebouwd, het eerst in de rijkere streken, het laatst (circa 1700) in het Lage Midden.

BOERDERIJPLAATSEN

In de 19de eeuw konden de boeren op het platteland het zich dankzij de bloei van hun sector permitteren om hun bedrijven te vernieuwen en vaak ook te vergroten, vooral in de periode van hoogconjunctuur tussen 1850 en 1880. De meeste monumentale kop-hals-romp-, kop-romp en stelboerderijen in het plangebied dateren uit die tijd. Aan deze boerderijen en hun erven is te zien dat de boerenwooncultuur een sterke impuls ontving van de stedelijke wooncultuur en soms een duidelijk representatieve uitdrukking kreeg.

Het plangebied telt tegenwoordig een ruim aantal boerderijen van verschillende typen en maatvoering. Vanaf het laatst van de Middeleeuwen tot het begin van de 18de eeuw is het langhuis waarschijnlijk het meest voorkomende boerderijtype in het plangebied geweest. Bij een langhuis waren woning en stallen in een relatief smal en lang gebouw onder één doorgaande kap gebouwd. De hooiberging vond apart plaats. Ook akkerbouwbedrijven hadden aanvankelijk de berging van granen en andere producten van het land in afzonderlijke

vruchtenbergingen of mijten. Nadat in het midden van de 17de eeuw in de Zuidwesthoek al boerderijen met hoge schuren werden gebouwd, waarin het hooi binnen werd opgeslagen, liet de boerderijbouw vanaf de 18de eeuw de thans nog bekende en overal aanwezige, zij het veelal in de 19de eeuw vernieuwde, typen zien.

Eerst ontstond het kop-hals-rompmodel met kleinere varianten als de kopromp. Het woonhuis werd hierbij in een apart volume ondergebracht veelal opgetild op een melkkelder. De hals bood onderdak aan de woonkeuken en soms de karnhoek, maar de laatste werd ook dikwijls aan de schaduwkant voor in de schuur ingericht. De schuur kreeg aan de zonzijde de stallen, in het midden de hooivakken of vakken voor de akkerproducten en aan de schaduwzijde de ruimte voor transport en transportmiddelen en vaak ook de paardenstallen. Achter in de schuur waren de vakken voor het jong- en kleinvee.

Vanaf het begin van de 18de eeuw kwam de stelpboerderij tot ontwikkeling, waarbij woonhuis, zuivelbedrijf en schuur met stal en hooiberging onder één dak zijn verzameld. Vanaf het einde van de 19de eeuw is enkele tientallen jaren geëxperimenteerd met nieuwe boerderijtypen. De gelede boerderij, waarbij stallen en hooiberging weer in aparte, met elkaar verbonden volumes werden ondergebracht, werd vooral ingegeven omdat deze de mogelijkheid bood om de stal zo hygiënisch mogelijk te houden. Met de Amerikaanse boerderij of hoogbouw werd een gemakkelijke wijze van voederen, door luiken in de hooizolder, bereikt. De experimentele boerderijvormen zijn meestal door instellingen, zoals wees- en gasthuizen met veel boerenbezit, en door vermogende grondeigenaren uitgetoet, maar ze hebben geen hoge vlucht gekend. In de 19de eeuw gaan de boerenarbeiders meer op zichzelf wonen. Eerder was inwoning van het personeel (ongetrouwde knechten) op het boerenbedrijf nog algemeen. In het plangebied staan enkele van deze woningen.

Molens

De meeste rijksmonumenten binnen het plangebied zijn poldermolens. Een poldermolen is een windmolen die water van een lager niveau naar een hoger niveau verzet, om zodoende het water op het juiste peil te houden, en wateroverlast te voorkomen. Afgezien van de hooggelegen gebieden in het zuidelijke deel van het plangebied, bestaat het plangebied voornamelijk uit poldergebieden. Er zijn verschillende typen poldermolens, zoals de achtkantige molens met een buitenkruierwerk, de tjasker, de spinnenkop, de wipmolen, de weidemolen en de Amerikaanse windmotor. Voorheen stonden in het plangebied honderden molens. De poldermolens verloren hun functie door mechanisatie. Tegenwoordig is de functie van een molen vaak overgenomen door een maal.

Tolhuizen

In het plangebied staan meerdere tolhuizen. Een tolhuis is een gebouw waar tol werd betaald. Het ging daarbij vooral om de te heffen tol voor weg- en/of waterverbindingen. Vaak was het tolhuis ook het diensthuis van de tolgaarder.

Elektriciteitsvoorzieningen

In het plangebied liggen meerdere bouwwerken die een functie hebben/hadden bij de elektriciteitsvoorzieningen in het gebied. Een transformatorhuisje speelt een rol bij het transport en de distributie van elektriciteit. Het gebouwtje herbergt één of meerdere transformatoren. Hiermee wordt hoogspanning omgezet in laagspanning. De huisjes werden geplaatst in opdracht van een energiebedrijf. Ter wille van de veiligheid ging het doorgaans om een stevig bakstenen gebouwtje zonder ramen en met een zware stalen toegangsdeur. De gebouwtjes weerspiegelen vaak de bouwstijl van de tijd waarin ze ontstonden.

Daarnaast staat in plangebied ook een elektriciteitsfabriek. De voormalige elektriciteitsfabriek met dienstwoning (P. Mulierlaan 4) kwam in 1911 tot stand in opdracht van de Coöperatieve Vereeniging voor Electriche Verlichting te Witmarsum, Pingjum, Arum en Achlum. Na de aansluiting op het PEB-net werd de fabriek in 1919 buiten werking gesteld en heeft deze als laagspanningsdistributiebedrijf dienst gedaan.

Grenspalen

In het plangebied staan meerdere grenspalen. Deze grenspalen markeren de overgang van de (voormalige) gemeenten/grietenijen, maar ook de overgang tussen provincies. In het plangebied hebben voor de fusie meerdere gemeenten gelegen, zoals Wûnseradiel, Hemelumer Oldeferd, Sneek, Workum, Hindeloopen en Stavoren. Op de Afsluitdijk grenst de provincie Fryslân/gemeente aan de provincie Noord-Holland. Binnen het plangebied zijn van deze grensovergangen nog restanten te vinden in de vorm van grenspalen.

2.3.4

Bijzondere gebieden

Verdedigingswerken

Voor de 20ste eeuw viel Fryslân lange tijd nagenoeg geheel buiten de landsverdediging. Hier kwam verandering in door de aanleg van de Afsluitdijk. Hierdoor werd Noord-Holland ook vanuit het noorden over land bereikbaar en dit vormde een bedreiging voor de 'Vesting Holland', bestaande uit de Nieuwe Hollandse Waterlinie, de Stelling van Amsterdam en de Stelling van Den Helder. Rijkswaterstaat had voor de aanleg van de Afsluitdijk dan ook moeten afrekenen met verzet van militaire kant. Het Ministerie van Oorlog waarschuwde dat de dijk de verdediging van het westen lastiger maakte. De bezwaren verdwenen nadat het inzicht kwam dat een smalle weg met water aan weerszijden vrij simpel te verdedigen was.

Dit geschiedde door de aanleg van drie linies. Aan de Hollandse kant verrees de Stelling bij Den Oever. De hoofdverdediging werd echter in Fryslân gevormd door de Stelling van Kornwerderzand aan te leggen met aan de oostzijde - op het vaste land - de Wonsstelling. De in 1932-1936 gebouwde Stelling van

Kornwerderzand ligt buiten het plangebied en was een voor die tijd modern en gedegen uitgevoerd verdedigingswerk met in totaal 17 kazematten in twee linies. De eerste linie lag ten westen van de schutsluizen en de tweede linie ten westen van de spuisluizen. In de meidagen van 1940 werd de Wonsstelling door de Duitsers veroverd, waarbij 13 Nederlandse soldaten sneuvelden. De Wonsstelling bestond uit een 8 km lange verdedigingslijn en liep van Zurich in het noorden, via Gooium, Haaijum en Wons naar Makkum. De linie was verdeeld in drie vakken, namelijk vak Zurich, vak Wons en vak Makkum. Voor de stelling waren stukken land onder water gezet. De stelling zelf bestond uit eenvoudige veldversterkingen, gebouwd van hout en aarde. Van de Wonsstelling is niets meer zichtbaar. Maar de geducht onder vuur genomen Stelling van Kornwerderzand hield tot de algehele capitulatie stand. Vijf jaar later, in april 1945, hielpen dezelfde bunkers bij Kornwerderzand de Duitsers om de Canadezen tegen te houden.

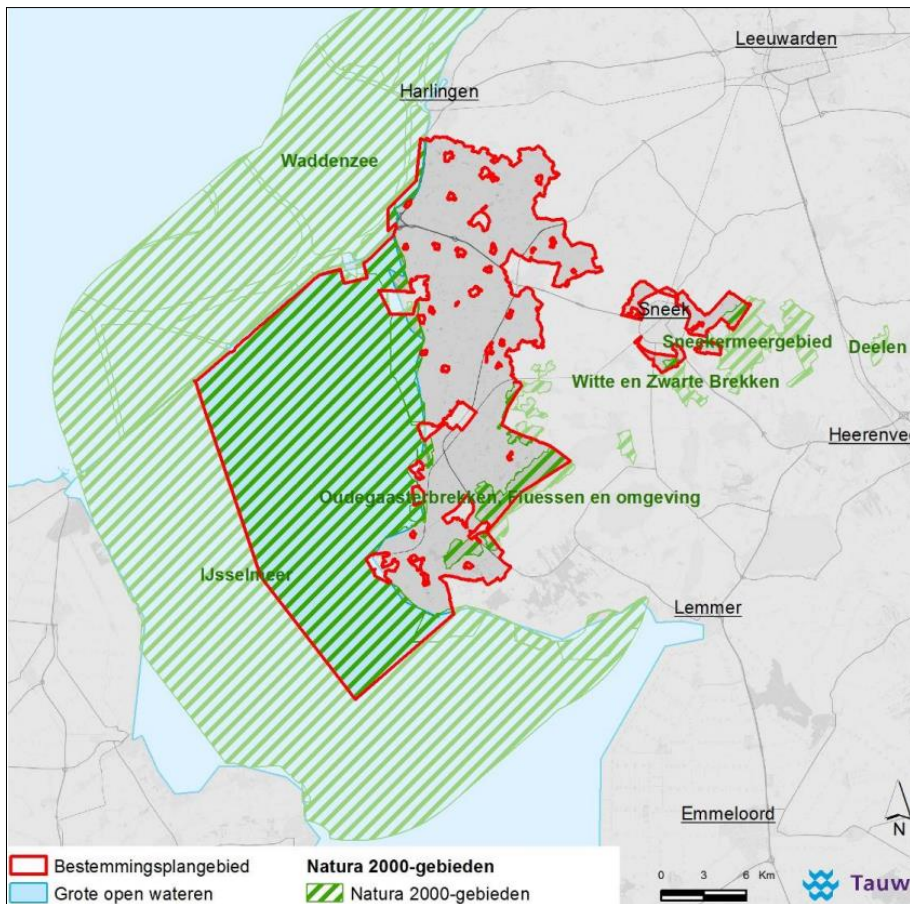
2.4

De natuur

In het buitengebied komen diverse soorten natuurgebieden voor. Het gaat daarbij om natuurgebieden die aangewezen zijn in het kader van Natura 2000 en de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Voorts gaat het om gebieden die op basis van provinciale natuurbeheerplannen en als ganzenfoerageergebied dan wel als weidevogelleefgebied een functie ten behoeve van natuur (al dan niet met agrarisch medegebruik) kennen.

2.4.1

Natura 2000-gebieden

Figuur 2. Ligging van Natura 2000-gebieden in het plangebied (Bron: PlanMER, 2014)

Natura 2000-gebieden zijn de zogenaamde Vogel- en Habitatrichtlijngebieden, ook wel speciale beschermingszones genoemd. Met betrekking tot het plangebied en de directe omgeving van dit bestemmingsplan Buitengebied zijn de volgende Natura 2000-gebieden (als aangegeven in [figuur 2](#)) met redengevende omschrijving voor de aanwijzing [Ministerie van EL&I, 2013] van belang:

IJsselmeer

Het 'IJsselmeer' is ontstaan door de afsluiting van de voormalige Zuiderzee met de afsluitdijk, de aanleg van de IJsselmeerpolders en de Houtribdijk. De buitendijkse kweldergebieden hebben zilte en brakke milieus. In de natte terreindelen treedt moerasvorming op in de vorm van biezenstroken. Op de overgang van water en land en op de laagliggende delen van de oude platen komt rietland voor. Bij verdere successie verruigt het rietland en vindt opslag van wilg plaats. Vooral op de hogere delen ontwikkelen struwelen en bos. De graslanden zijn soortenrijk, vooral op kalkrijk en vochtig substraat. Het gebied is in 2009 definitief aangewezen als Natura 2000-gebied.

Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving

Het Natura 2000-gebied 'Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving' is een gebied van circa 3.000 ha. Het is een open gebied met een afwisseling van gebruikte grasvelden, extensief gebruikte zomerpolders en boezemlanden en vaarten, plassen en grote meren, met daarlangs plaatselijk brede rietkragen. De plassen met open water zijn ontstaan door vervening.

Sneekermeergebied

Het 'Sneekermeergebied' bestaat uit de Snitser Mar, Goaiïngarypster Puollen, de Terkaplester Puollen en Akmarijp. Deze gebieden zijn historisch en geomorfologisch te beschouwen als één gebied. Het landschap is er vrijwel open. Kenmerkend voor het centrale merengebied van Fryslân is de afwisseling tussen grote en kleinere wateroppervlakten, omgeven door kades en rietkragen en zoetwatermosselen en uitgestrekte graslandpolders.

Waddenzee

De Waddenzee bestaat uit een complex van diepe geulen en ondiep water met zand- en slibbanken waarvan grote delen bij eb droogvallen. Deze banken worden doorsneden door een fijn vertakt stelsel van geulen. Langs het vaste land en de eilanden liggen verspreid kweldergebieden, die door grote verschillen in vocht- en zoutgehalte bijdragen aan een zeer diverse flora en vegetatie. Het gebied is in 2009 definitief aangewezen als Natura 2000-gebied.

Witte en Zwarte Brekken

Het zeer open gebied bestaat uit voor de veenwinning gegraven plassen en smalle en bredere wateren, zomerpolders, graslanden en moeraszones. De Wite en Swarte Brekken en Aldhôf vormen een waterhuishoudkundige eenheid met de Snitser Mar. Het gebied heeft zijn ontstaan te danken aan de verveningen die in dit gebied reeds omstreeks de 8ste eeuw zijn begonnen.

Deelen

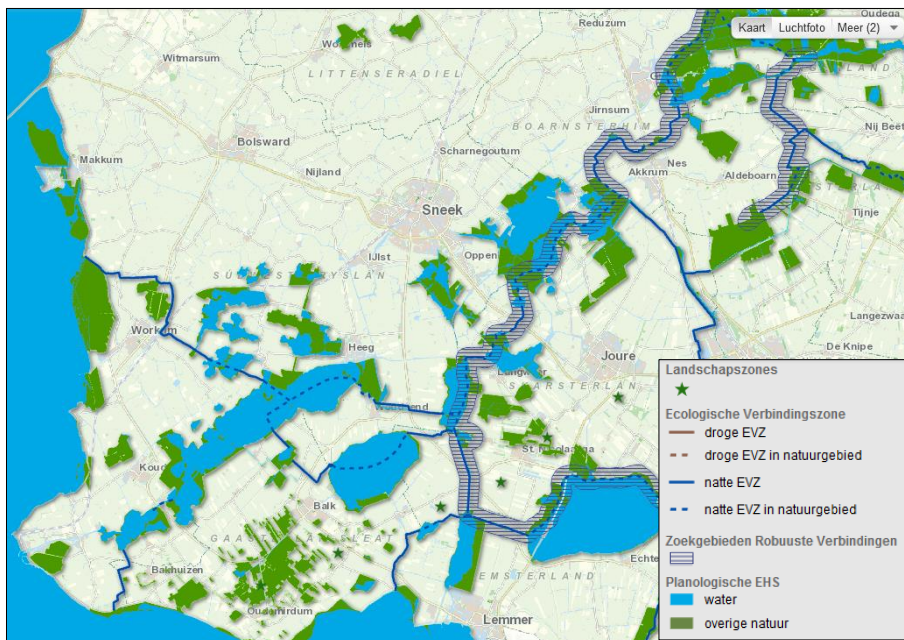
Het gebied Deelen vormt één van de weinige overgebleven restanten van een omvangrijk complex van laagveenmoerassen en petgatenlandschappen, dat in de vroegere eeuwen noordwest-Overijssel en het Lage Midden van Fryslân besloeg. Het is een laagveengebied in de vroegere benedenloop van De Boarn (of Alddjip), dat bestaat uit een stelsel van petgaten, rietland, struweel en graslandvegetaties, waarvan plaatselijk schraallanden. De petgaten zijn betrekkelijk jong. Er wordt ook nog steeds veen gewonnen. In het kader van natuurontwikkeling worden ook nieuwe petgaten gegraven. De Deelen ligt buiten het gemeentelijke grondgebied van Súdwest-Fryslân. Vanwege de nabije ligging zou vanuit het buitengebied van voorliggend bestemmingsplan daardoor sprake kunnen zijn van effecten in het kader van ammoniakdepositie op dit Natura 2000-gebied Deelen.

2.4.2

De Ecologische Hoofdstructuur

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is een samenhangend netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen belangrijke natuurgebieden in Nederland en vormt de basis voor het natuurbeleid. De EHS is als beleidsdoel opgenomen in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) en is uitgewerkt in het Streekplan Fryslân 2007. De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) bestaat uit:

- Kerngebieden: onder andere natuurterreinen, bossen en grote wateren.
- Natuurontwikkelingsgebieden: gebieden die een goede mogelijkheid bieden voor het ontwikkelen van natuurwaarden.
- Verbindingszones: zones die uitwisseling van soorten tussen bovengenoemde gebieden mogelijk maakt.

Figuur 3. Ecologische Hoofdstructuur (Bron: Provincie Fryslân, 2014)

In Fryslân is één robuuste natte ecologische verbindingzone aanwezig: de Natte As. Deze loopt diagonaal over de provincie van Noordwest-Overijssel, De Rottige Meentje naar Groningen/Lauwersmar. Deze verbindingzone grenst aan het plangebied, aan de oostzijde van de Snitser Mar.

Uit figuur 3 valt de ligging van de EHS in het plangebied van dit bestemmingsplan af te leiden.

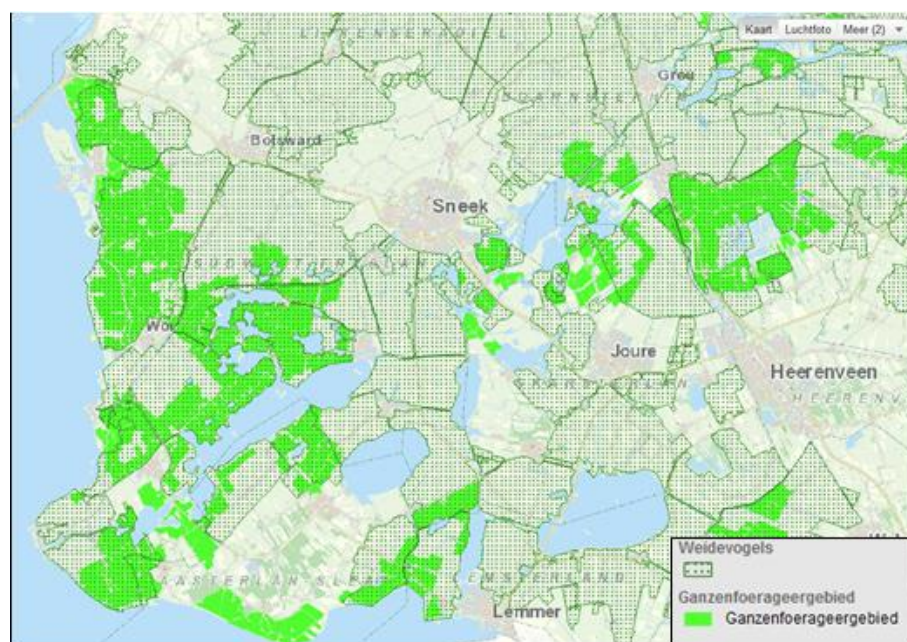
2.4.3 Weidevogelleefgebieden

Vanuit het Streekplan Fryslân 2007 en Verordening Romte Fryslân wordt buiten de EHS-gebieden bij ruimtelijke plannen specifiek ingezet op de bescherming van bestaande natuurgebieden en natuurwaarden in agrarisch gebied. Ten

behoefte van de bescherming van weidevogelgebieden is de Weidevogelnota 2014-2020 opgesteld.

De provincie concentreert de inspanningen voor weidevogels in de meest kansrijke gebieden. In weidevogelkerngebieden en weidevogelparels zijn nieuwe planologische ontwikkelingen met bebouwing, beplanting of verharding die verstoring werken op de openheid en rust in principe niet toegestaan. Agrarische ontwikkelingen, met uitzondering van de nieuwvestiging van een agrarisch bedrijf, zijn wel toegestaan. Een groot deel van het plangebied ligt in een weidevogelkerngebied. Dit betekent dat binnen deze gebieden rekening moet worden gehouden met dit beleid.

Weidevogelcompensatie is op grond van artikel 7.2.4 Verordening Romte 2014 aan de orde wanneer bij een gemotiveerde, noodzakelijke ontwikkeling sprake is van het verloren gaan van een gebied groter dan 0,5 ha. In deze gevallen moet de provincie betrokken worden bij de planvorming.

Figuur 4. Ganzenfoerageergebied en weidevogelleefgebied (Bron: Provinsje Fryslân, 2014)

2.4.4

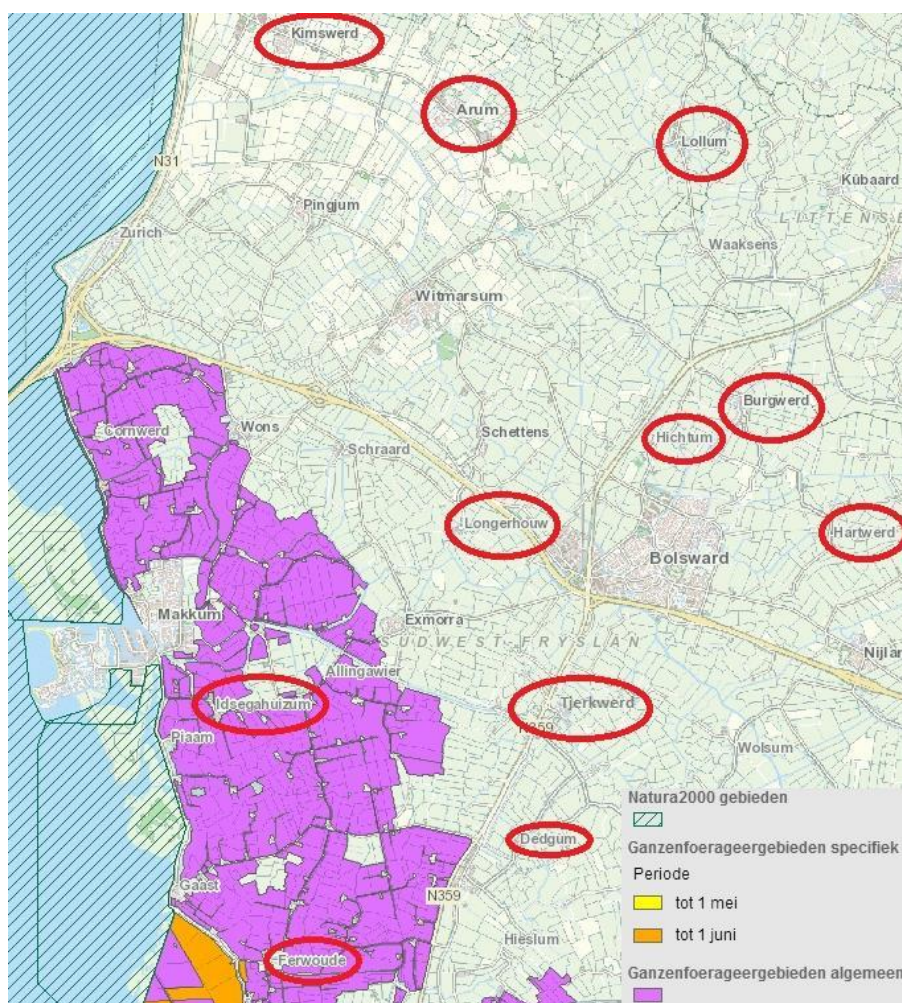
Ganzenfoerageergebieden

Fryslân is een belangrijk overwinteringsgebied voor ganzen. Voor de opvang van ganzen en smienten heeft de Provincie Fryslân ganzenfoerageergebieden aangewezen. Een fragment van de kaart van ganzenfoerageergebieden is tevens in [figuur 4](#) weergegeven.

Op 1 november 2014 is de Fryske guozzenoanpak van de Provincie Fryslân van kracht gegaan. Het doel van de aanpak is om vraatschade van ganzen te be-

perken tot aangewezen gebieden, de zogenaamde ganzenfoerageergebieden. In de winterperiode kunnen de ganzen ongestoord rusten en grazen in deze gebieden. De deelnemende agrariërs ontvangen een vergoeding voor de geleden schade en een deelnemersvergoeding per hectare deelnemend land. Ganzen die zich buiten de foerageergebieden bevinden mogen worden verjaagd door jagers en de agrariërs.

Voor de periode 2014-2016 geldt een winterrust van twee maanden. In 2016 wordt de ganzenaanpak geëvalueerd en kan de winterrust worden uitgebreid naar vier maanden.

Figuur 5: Uitsnede Ganzenfoerageergebieden Bron: Provincie Fryslân

**2.4.5
Natuurbeheerplan**

Het Natuurbeheerplan maakt deel uit van het provinciale stelsel voor natuur- en landschapsbeheer (SNL), dat op 1 januari 2010 is ingegaan voor de onderdelen agrarische natuur en landschap. Dit subsidiestelsel heeft de Provinciale Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (PSAN) van het huidige Programma

Beheer vervangen. Natuurbeheerplannen zijn in de plaats van de bestaande natuurgebiedsplannen gekomen. Op basis van een jaarlijks vast te stellen natuurbeheerplan kunnen boeren subsidie aanvragen voor het uitvoeren van een van de beheerpakketten die op hun gebied van toepassing is. Binnen een natuurbeheerplan wordt voor het beheer van natuur onderscheid gemaakt in natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer. Bij natuurbeheer worden de betreffende gronden omgevormd en ingericht als natuurgebied waarbij agrarisch gebruik in dienst staat van de natuurfunctie. Bij agrarisch beheer zijn de betreffende gronden in agrarisch gebruik maar wordt het gebruik afgestemd op het beheerdoel. Overigens zijn beide vormen van beheer vrijwillig: de eigenaar van de gronden besluit over de vraag of hij gebruik wil maken van de mogelijkheid die in het kader van een natuurbeheerplan is geboden. Een belangrijk verschil tussen beide vormen van beheer is dat in het geval daadwerkelijk wordt overgaan tot het uitvoeren van het natuurbeheer, de bestemming van de gronden 'Natuur' dient te zijn; bij agrarisch natuurbeheer kan de bestemming 'Agrarisch' in stand blijven.

2.5

De landbouw

2.5.1

Ontwikkelingen

De landbouw vormt in het buitengebied van Súdwest-Fryslân tot op de dag van vandaag een zeer belangrijke functie. Daarbij is de rundveehouderij bepalend. De ontwikkelingen in de landbouw in de naoorlogse decennia hebben een sterke samenhang vertoond met de economische groei die destijds optrad. De Nederlandse landbouw is daarbij geconfronteerd met tal van technische en marktontwikkelingen (onder meer marktliberalisering sinds de jaren '50 van de vorige eeuw en Europese marktregulering door middel van richtprijzen, garanties en interventieprijzen). In dit kader en door het voortgaande mechanisatieproces is uit bedrijfseconomische overwegingen een toenemende drang naar expansie, intensivering, productiviteits- en bedrijfsvergroting van de agrarische bedrijven ontstaan. Binnen de agrarische sector komt diensgevolge een voortschrijdend proces van schaalvergroting voor, dat ertoe leidt dat bedrijven verdwijnen, maar ook dat er bedrijven doorgroeien. Bij schaalvergroting in de landbouw kan worden gedacht aan een toename van zowel de bedrijfsbebouwing, groter wordende landbouwmachines, een grotere veestapel alsook de toename van het totale areaal aan cultuurgronden ten behoeve van de agrarische bedrijfsvoering. Het proces van schaalvergroting doet zich in alle geledingen van de agrarische sector voor.

Al met al groeide de Nederlandse agrarische sector na de Tweede Wereldoorlog uit tot één van de meest vooraanstaande in de wereld. Dat werd mogelijk door het hoge kennisniveau van de agrariërs, de constante en hoge kwaliteit van de producten, de goede marktorganisatie en de open markt binnen de EU.

De laatste jaren verandert er echter het nodige, zowel door ontwikkelingen in het Europese beleid, alsook door de eisen die op het gebied van milieu, kwaliteit en dierenwelzijn worden gesteld.

Ging het schaalvergrotingsproces in het verleden vaak tamelijk gelijkmatig door aankoop van steeds één of enkele percelen grond, tegenwoordig is ook vaak sprake van een complete schaa sprong. Door overname van een ander (inmiddels ook tamelijk groot) bedrijf groeien agrarische bedrijven tegenwoordig vaak schoksgewijs. Momenteel staat een deel van de agrarische bedrijven voor de keuze van bovengenoemde schaa sprong, een ander deel zoekt het juist in het kleine hobbybedrijf en diverse overige bedrijven staan voor de keuze om te stoppen of toch door te gaan. Voorgaande betekent overigens niet dat de landbouw in het landelijke gebied het onderspit delft. De agrarische bedrijven die stoppen laten ruimte voor agrariërs die verder willen en mee willen gaan in de schaalvergroting die op dit moment soms met sprongen tegelijk gaat.

Een andere ontwikkeling die zichtbaar is, betreft de verbreding van bedrijfsactiviteiten van agrariërs; de zogenaamde verbrede landbouw. De verbrede landbouw betreft agrarische bedrijven die naast de agrarische productietak ook andere activiteiten in de vorm van nevenfuncties uitvoeren. Een vorm hiervan is de multifunctionele landbouw, waarbij de focus ligt op een maatschappelijk doel dat wordt beoogd. Gedacht kan worden aan zorglandbouw, agrarische kinderopvang, educatie, recreatie, productie en verkoop van streekproducten en agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

2.5.2

Typen agrarische bedrijfsgebouwen

Thans worden tal van nieuwe stalvormen gerealiseerd. Dierenwelzijn vergt dat meer (dag)licht en ventilatie nodig is dan voorheen. Nieuwe stalvormen zijn met een bouwhoogte van circa 14 m en een goothoogte van 5 m dan ook veel hoger dan voorheen het geval was. Door de hoge goot hebben de stallen een open karakter met als gevolg dat in de avond- en nachtperiode veel lichtuitstraling ontstaat. Het streven is om lichtuitstraling zoveel mogelijk te beperken. Er bestaan thans twee bouwrichtingen die naar vorm, aard en schaal zijn te onderscheiden. Enerzijds gaat het om de traditionele stal en anderzijds de serrestal, de boogstal en de tentstal.

1. De traditionele stal

Stallen met een traditioneel beeld in de vorm van één bouwlaag met kap, waaronder grote delen van zijgevels zijn voorzien van windbreekgas. Omdat er steeds meer vee gestald moet worden, worden de stallen in verband met voldoende ventilatie langer, breder en hoger. Deze moderne ligboxenstal is dan ook heel anders van omvang dan zijn traditionele voorganger uit de 70-er jaren van de vorige eeuw.

2A. De serrestal

Een serrestal bestaat uit een systeem van tunnelframes en het dak heeft een gebogen vorm. De dakbedekking bestaat uit één of twee lagen kunststoffolie met daaroverheen een schaduwdoek. Er komt wel daglicht, maar geen directe zon in de stal. De wanden van de stal bestaan in het algemeen uit een lage keerwand met daarboven windbreekgaas of een ventilatiegordijn. De ventilatie gaat via de zijgevels die afhankelijk van het weer kunnen worden geopend of gesloten. Door de lichtdoorlatende dakbedekking en de ventilatiemogelijkheden in de gevels is het binnenklimaat afgestemd op het buitenklimaat. Dit is van belang voor het welzijn van de dieren. Met het systeem van tunnelframes zijn serrestallen eenvoudig uit te breiden door de bestaande tunnels te verlengen of er een nieuwe tunnel naast te plaatsen. Voordeel daarbij is dat de stal bij een uitbreiding niet hoger wordt. Breder bouwen heeft geen hoge nok tot gevolg, iets wat bij een traditioneel zadeldak wel snel het geval is. Bij serrestallen is de nokhoogte maximaal 8 m.

2B. De boogstal

Een boogstal wordt gekenmerkt door een kolomloze boogvormige overspanning van 25 m tot maximaal 50 m breed en een hoogte van 6 m tot maximaal 12 m. De boogstal is opgebouwd uit een onderbouw en een bovenbouw. Deze zijn onafhankelijk van elkaar te bouwen. De dakconstructie is ook toe te passen op een conventionele onderbouw. De bovenbouw is opgebouwd uit stalen vakwerkliggers, bekleed met windbreekgaas en waterdicht foliemateriaal. De boogstal komt qua uitstraling overeen met de romneyloods. In de g uitgangspuntennotitie voor dit bestemmingsplan is aangegeven dat boogstallen niet passend zijn in het landschap van de gemeente Súdwest-Fryslân.

2C. De tentstal

De tentstal bestaat uit een staalconstructie waarbij de onderbouw en de bovenbouw met kunststofdoek is overspannen. Gezien de ruimtelijke uitstraling van tentstallen wordt geprobeerd deze stalvorm uit het buitengebied van de gemeente Súdwest-Fryslân te weren.

2.5.3

Niet grondgebonden landbouw (hoofd-/neventak)

Het onderscheid tussen grondgebonden en niet-grondgebonden bedrijven heeft ruimtelijke redenen. Grondgebonden agrarische bedrijven hebben een directe relatie met de omliggende gronden. Vaak zijn dit eigen gronden die kenbaar ruimtelijk deel uitmaken van de bedrijfsvoering. Deze bedrijven zijn voor het voortbestaan afhankelijk van de kwaliteit van die omgeving. De omstandigheden zoals bodemkwaliteit en grondsoort zijn van invloed op de bedrijfsvoering. De bedrijven kunnen niet zonder meer op iedere plaats in het buitengebied gevestigd worden. Dit in tegenstelling tot de niet-grondgebonden agrarische bedrijven, die zich veelal kenmerken door grootschalige intensieve bebouwing zonder een directe relatie met het omliggende agrarische gebied.

2.5.4

Paardenhouderij

De paardenhouderij is een verzamelnaam voor uiteenlopende soorten bedrijven met betrekking tot het houden van paarden. Bedrijfsmatige paardenhouderijen komen in veel verschillende varianten voor, en kunnen al dan niet een volwaardig inkomen genereren. In de literatuur worden bedrijfsmatige paardenhouderijen meestal onderverdeeld in twee categorieën:

- productiegerichte paardenhouderij, zoals een paardenfokkerij/opfokbedrijf;
- gebruikgerichte paardenhouderij, zoals paardenpensions en maneges.

Kenmerkend verschil tussen beide typen is of het paard dan wel de ruiter centraal staat. Daarbij is het belangrijk dat er vaak mengvormen optreden, en dat een paardenhouderij ook vaak voorkomt als economisch onderdeel van een agrarisch bedrijf (als neventak). Dit kan zowel productiegericht als gebruikgericht zijn.

Voor het hobbymatig houden van paarden legt men vaak zogenaamde paardenbakken, buitenbakken dan wel uitloopbakken aan. Deze paardenbakken hebben de nodige impact op de omgeving. Vooral wanneer deze paardenbakken niet binnen het oorspronkelijke bouwperceel kunnen worden aangelegd. Daarom zijn er regels in het bestemmingsplan opgenomen voor de aanleg van paardenbakken.

PAARDENBAKKEN

3.1

Rijksbeleid

3.1.1

Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (2012)

Op 13 maart 2012 is de “*Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte*” (SVIR) van kracht geworden. De SVIR heeft diverse nota’s vervangen, zoals de Nota Ruimte en de Nota Mobiliteit. Ook zijn met de SVIR de ruimtelijke doelen en uitspraken vervallen die zijn benoemd in de “*Agenda Landschap*”, “*Agenda Vitaal Platteland*” en “*Pieken in de Delta*”. In de SVIR is de visie van de rijksoverheid op de ruimtelijke en mobiliteitsopgaven voor Nederland richting 2040 aangegeven. Dit betreft een nieuw, integraal kader dat de basis vormt voor bestaand en nieuw rijksbeleid met ruimtelijke consequenties. In de SVIR is gekozen voor een meer selectieve inzet van het rijksbeleid dan voorheen. Voor de periode tot 2028 zijn de ambities van het Rijk in drie rijksdoelen uitgewerkt:

- Vergroten van de concurrentiekracht door versterking van de ruimtelijk-economische structuur van Nederland.
- Verbeteren van de bereikbaarheid.
- Zorgen voor een leefbare en veilige omgeving met unieke natuurlijke en cultuurhistorische waarden.

Met bovengenoemde rijksdoelen zijn 13 nationale belangen aan de orde die in de SVIR verder gebiedsgericht zijn uitgewerkt in concrete opgaven voor de diverse onderscheiden regio’s. Buiten deze nationale belangen hebben decentrale overheden meer beleidsvrijheid op het terrein van de ruimtelijke ordening gekregen. Het kabinet is van mening dat provincies en gemeenten beter op de hoogte zijn van de actuele situatie in de regio en de vraag van bewoners, bedrijven en organisaties en daardoor beter kunnen afwegen welke (ruimtelijke) ingrepen in een gebied nodig zijn.

3.1.2

Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (2011)

De Wet ruimtelijke ordening (Wro) biedt de basis voor het stellen van algemene regels, op te nemen in een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB). Die regels richten zich primair op gemeenten, die het eerstverantwoordelijke overheidsniveau zijn voor de inhoud van ruimtelijke plannen. In het ‘*Besluit algemene regels ruimtelijke ordening*’ (Barro, 7 december 2011), ook wel bekend onder de naam AMvB Ruimte, zijn de nationale belangen uit de SVIR

voorzien van juridische kaders, waarmee de doorwerking van de nationale belangen op ruimtelijk gebied is geborgd.

Nationaal Landschap Zuidwest-Fryslân (2004 - 2012)

De rijksoverheid heeft in de eerdere “Nota Ruimte” (uit 2004) als zijnde de voorloper van de SVIR 20 Nationale Landschappen aangewezen. Nationale landschappen zijn gebieden met internationaal zeldzame en nationaal kenmerkende kwaliteiten op landschappelijk, cultuurhistorisch en natuurlijk gebied. De Nota Ruimte stelde dat deze landschappen behouden, duurzaam beheerd en waar mogelijk versterkt moesten worden. Het “Nationaal Landschap Zuidwest-Fryslân” gold voor het overgrote deel van het plangebied. In 2012 is, met de inwerkingtreding van de SVIR, het rijksbeleid voor nationale landschappen gestopt. Alle provincies hebben echter aangegeven van plan te zijn om onderdelen van het voormalige rijksbeleid voor de nationale landschappen voort te zetten.

Figuur 5. Ligging Nationaal Landschap Zuidwest-Fryslân (Bron: Provinsje Fryslân, 2007)

KERNKWALITEITEN

De kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap Zuidwest-Fryslân betreffen:

- Schaalcontrast van zeer open naar besloten;
- Middeleeuwse verkaveling, waterlopen en meren;
- Reliëf in de vorm van stuwwallen en terpen.

BEHOUD DOOR ONTWIKKELING

Uitgangspunt in het rijksbeleid voor nationale landschappen was ‘behoud door ontwikkeling’. Mits de kernkwaliteiten zouden worden behouden of versterkt (‘het ja, mits-principe’) konden binnen nationale landschappen ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn, met ruimte voor ten hoogste de natuurlijke bevolkingsgroei (migratiesaldo nul) en voor regionale en lokale bedrijvigheid. Maatvoering, schaal en ontwerp werden als bepalend voor het behoud van de landschappelijke kwaliteiten gezien. Grootschalige ontwikkelingen werden daarom niet toegestaan. Waar zulke ingrepen vanwege een groot nationaal belang onvermijdelijk zou zijn, moesten verzachtende en compenserende maatregelen worden getroffen.

Zie verder het kopje ‘Landschap’ in paragraaf 3.2.1 betreffende provinciaal beleid.

3.1.3

Beleid plattelandswoningen (2013)

Op 1 januari 2013 is een wijziging van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in werking getreden voor wat betreft burgerbewoning van (voormalige) agrarische bedrijfswoningen in het buitengebied. Voorheen was het niet mogelijk dat (voormalige) agrarische bedrijfswoningen door derden mochten worden bewoond. De wetwijziging heeft er toe geleid dat het nu wel mogelijk is om als ‘burger’ in (voormalige) agrarische bedrijfswoningen te wonen, zonder dat dit de bedrijfsvoering van het bijbehorende nog in werking zijnde agrarische bedrijf beperkt en dat deze woningen niet worden beschermd tegen milieugevolgen van het bijbehorende nabijgelegen agrarisch bedrijf. Wel worden plattelandswoningen beschermd tegen milieugevolgen van overige omliggende bedrijven.

De wetgeving voor plattelandswoningen is alleen toepasbaar op (voormalige) agrarische bedrijfswoningen waarvan het agrarische bedrijf nog actief is. Voormalige agrarische bedrijfswoningen waarbij de activiteiten van het agrarische bedrijf in het geheel zijn beëindigd, moeten een “gewone” woonbestemming te krijgen. Een (voormalige) agrarische bedrijfswoning kan pas in gebruik worden genomen als plattelandswoning, nadat dit planologisch is geregeld via bijvoorbeeld een bestemmingsplan of omgevingsvergunning.

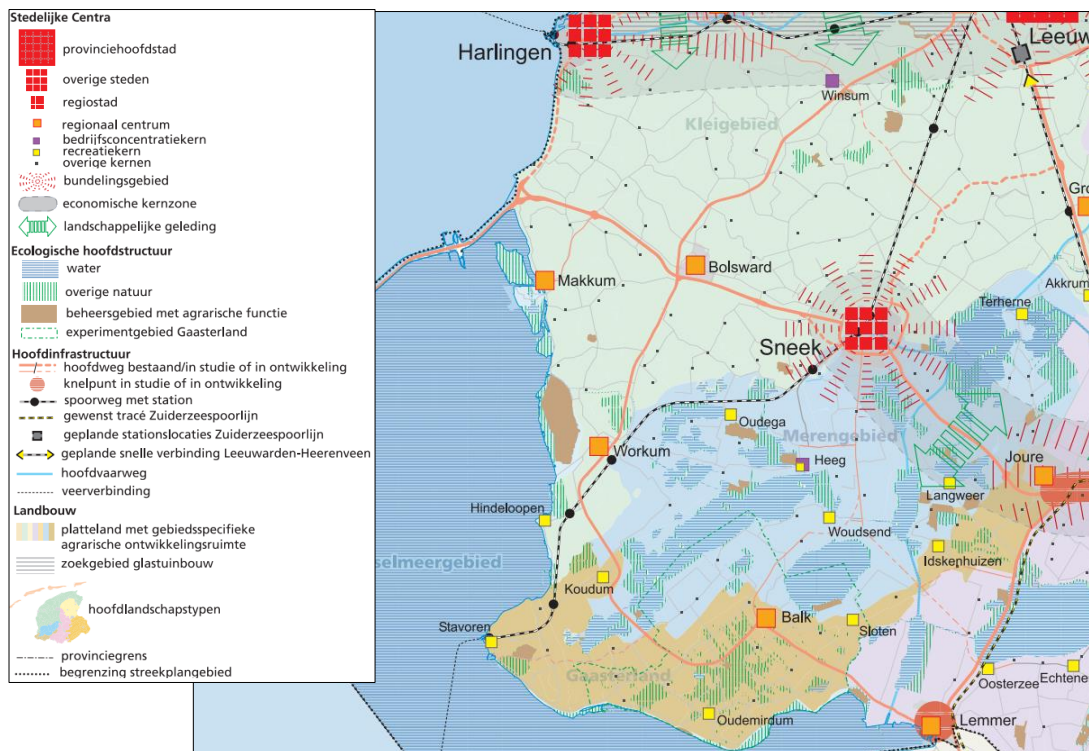
3.2

Provinciaal beleid

3.2.1

Streekplan Fryslân 2007

Op 13 december 2006 hebben Gedeputeerde Staten het “*Streekplan Fryslân 2007*”, genaamd ‘Om de kwaliteit fan de romte’, vastgesteld. Het streekplan geeft de visie van Gedeputeerde Staten op het ruimtelijk beleid van de provincie weer. Het streekplan gaat vergezeld met een ‘strategische milieubeoordeling’, een milieurapport dat op grond van een nieuwe Europese richtlijn is opgesteld.

Figuur 6. Fragment van de streekplankaart (Bron: Provincie Fryslân, 2007)

Als centraal uitgangspunt voor het ruimtelijke beleid kiest de provincie voor een ondeelbaar Fryslân met ruimtelijke kwaliteit. Een ondeelbaar Fryslân benadrukt dat stad en platteland elkaar nodig hebben en elkaar ondersteunen. Een Fryslân met ruimtelijke kwaliteit benadrukt het bovenlokale belang bij het instandhouden en verder ontwikkelen van de gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde van de ruimte. Deze drie waarden waarborgen op de langere termijn een doelmatig gebruik en herkenbaarheid van de ruimte. Het betekent ook een ruimtelijke inrichting die bijdraagt aan duurzame ontwikkeling. Bij een duurzame ontwikkeling wordt voorzien in de behoeften van de huidige generatie, zonder daarbij de behoeften van toekomstige generaties in gevaar te brengen. De provincie wil deze doelstellingen koppelen aan een krachtige sociaaleconomische ontwikkeling in een leefbare omgeving, waarbij tegelijkertijd wordt ingezet op de instandhouding en het verder ontwikkelen van aanwezige bodem-, water-, landschappelijke, natuurlijke en cultuurhistorische kwaliteiten.

FUNCTIES IN HET LANDELIJK GEBIED

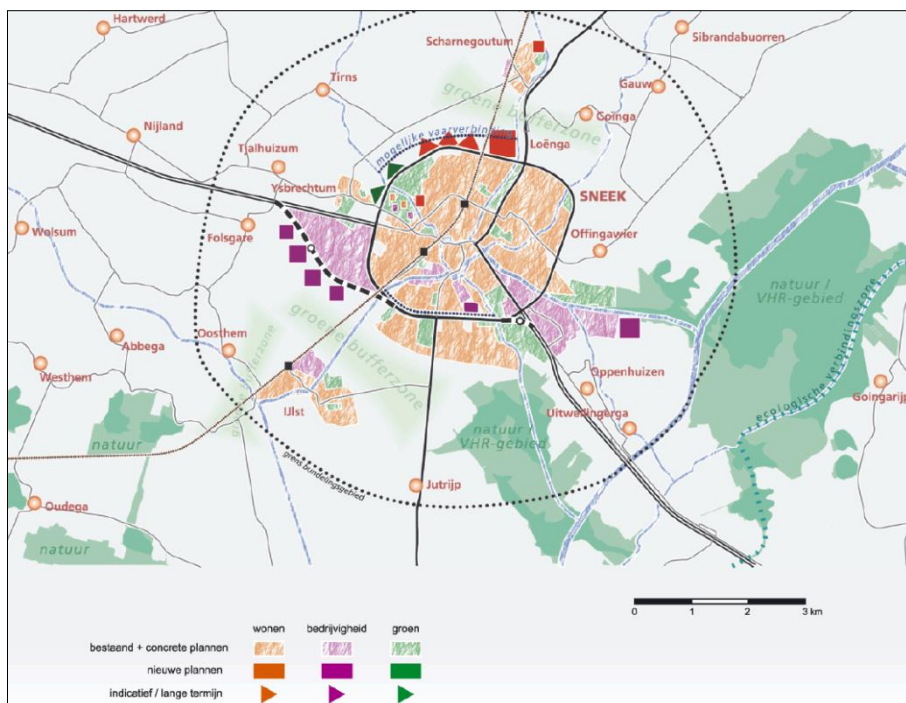
Het landelijk gebied is primair bestemd voor functies die een ruimtelijk-functionele relatie met het landelijk gebied hebben. Het gaat daarbij vooral om de functies landbouw, recreatie, natuur en waterberging en bestaande woon- en werkfuncties en voorzieningen. Voor de andere nieuwe functies, waaronder nieuwe woningen, niet-agrarische bedrijven, detailhandel en andere publiekstreckende functies, stelt de provincie de randvoorwaarde dat ruimte gezocht moet worden in of aansluitend aan kernen en dat een goede landschappelijke inpassing gewaarborgd is.

Wonen

De provincie streeft ernaar de woonkwaliteiten van Fryslân te benutten als sociaaleconomische impuls voor Fryslân. De provincie stimuleert hiermee dat mensen uit andere provincies naar Fryslân verhuizen. Een bijkomende doelstelling is om nieuwe (landelijke) woonvormen optimaal in te zetten voor ruimtelijke kwaliteitsverbetering op het gebied van landschap, natuur, water en recreatie.

In het plangebied is de regio rond Sneek aangemerkt als stedelijk bundelingsgebied. Buiten de stedelijke bundelingsgebieden¹⁵ is de provincie terughoudend met het opvangen van woonmigratie. Het woonbeleid is gericht op de verbreding van de Friese woningmarkt met woningzoekenden die een woonplek met een hoge landschappelijk recreatieve kwaliteit wensen, die in andere landsdelen niet of moeilijk gevonden kan worden. Ruimte voor deze projecten wordt selectief geboden, zodat voorkomen wordt dat de maatschappelijke meerwaarde versnippert en dat er zelfs landschappelijke nadelen gaan optreden. Met de verspreiding van veelsoortige woningen over het onbebouwd landelijk gebied, zal snel sprake kunnen zijn van een waarneembare en voelbare aantasting van de groene open buitenruimte.

De provincie ziet op basis van de pilot 'landelijk wonen' ruimte voor nieuwe landgoederen in Fryslân. Voor het stedelijke bundelingsgebied van Sneek wordt ervan uitgegaan dat er ruimte is voor twee van dergelijke landgoederen.

Figuur 7. Bundelingsgebied Sneek (Bron: Provsjje Fryslân, 2007)

¹⁵ De gebieden rond de stedelijke centra Leeuwarden, Drachten, Heerenveen, Sneek, Harlingen en Dokkum.

Landbouw

De provincie streeft naar een vitale en duurzame landbouw vanwege de belangrijke bijdrage aan de sociaaleconomische vitaliteit van het platteland, het beheer van het landelijke gebied en de Friese economische structuur. In het landelijke gebied worden buiten natuurgebieden voldoende ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw geboden.

Om de landbouw vitaal en duurzaam te kunnen houden, zijn plaatselijk forse aanpassingen en transformaties nodig. De provincie zet zich in voor verbetering van de externe productieomstandigheden van de landbouw. Daarnaast wil de provincie samen met gemeenten zorgdragen voor het begeleiden van de ruimtelijke consequenties van schaalvergroting, intensivering, verbreding en verdieping van de landbouw.

ONTWIKKELINGEN BINNEN EEN LANDSCHAPPELIJKE CONTEXT

Bij het bieden van ontwikkelingsruimte voor de landbouw zet de provincie in op de blijvende herkenbaarheid van de verschillende landschapstypen in Fryslân. Ook nieuwe landschappelijke kenmerken kunnen hierbinnen ontwikkeld worden.

BOUWBLOKKEN

De provincie streeft naar voldoende ruimte voor de ontwikkeling van agrarische bouwblokken en voor perceelsverruiming, zodanig dat een efficiënte agrarische bedrijfsvoering mogelijk is en rekening gehouden wordt met landschappelijke kernkwaliteiten. De ruimtelijke consequenties van schaalvergroting en intensivering in de landbouw moeten worden gecombineerd met landschappelijke kernkwaliteiten.

Voor de inpassing van grotere agrarische bouwblokken is vooral de landschappelijke situering van belang met aandacht voor de beplanting, oerelementen, de nokrichting van gebouwen en kleur- en materiaalgebruik. Een maximale maat voor de omvang van een agrarisch bouwblok is hierbij minder belangrijk dan landschappelijk maatwerk. Bij perceelsverruiming vraagt de provincie aandacht voor landschappelijke inpassing door de benutting van bestaande landschappelijke elementen. De steeds groter wordende landbouwmachines vereisen geschikte wegen, zonder de landschappelijke kernkwaliteiten aan te tasten.

Aan agrarische bedrijven verwante (collectieve) voorzieningen, zoals mestverwerking, mestbewerking, mestvergisting en houtvergassing zijn passend in het landelijk gebied, wanneer deze voornamelijk ten dienste staan van of verband houden met de bedrijfseigen agrarische activiteiten. Wanneer er geen sprake meer is van in hoofdzaak bedrijfseigen activiteiten is concentratie van dit soort voorzieningen gewenst op daarvoor geschikte locaties.

NEVENACTIVITEITEN

Om de inkomensbasis voor agrariërs te vergroten biedt de provincie aan agrarische bedrijven ruimte om op het erf (inclusief bebouwing) nevenactiviteiten te ontwikkelen die aan de agrarische activiteiten gebonden zijn. Hiertoe zal de

provincie bevorderen dat agrariërs, die maatschappelijke doelen in hun bedrijfsvoering opnemen, voldoende vergoedingen krijgen in de vorm van groene en blauwe diensten.

Kamperen bij de boer, agrarisch verwante detailhandel, en andere agrarisch gerelateerde activiteiten zoals mestvergisting, maar ook zorgfuncties, ondergeschikte ambachtelijke bedrijfsfuncties en dergelijke kunnen goed op het erf (inclusief bebouwing) ingepast worden.

De provincie signaleert dat de afname van het aantal agrarische bedrijven een ruimtelijk kwaliteitsverlies met zich meebrengt. Bij vrijkomende agrarische gebouwen wordt dan ook ingezet op een passend hergebruik, waarbij een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit plaatsvindt. Hierbij zouden de beeldbepalende gebouwen gehandhaafd worden en de beeldverstorende gebouwen gesloopt.

VRIJKOMENDE AGRARISCHE
GEBOUWEN

Het al dan niet toestaan van de functies en de bebouwingmogelijkheden in vrijkomende agrarische bebouwing laat de provincie in beginsel over aan de gemeenten. Hiermee wordt ruimte geboden voor gemeentelijk maatwerk. De nieuwe functies zijn daarin wel beperkt tot het oorspronkelijke boerderijgebouw. Bij nieuwe functies wordt gedacht aan wonen, recreëren, educatie, natuur-/landschapsbeheer, cultuur/kunst, lichte vormen van horeca en zorg. Bedrijfsfuncties en vormen van dienstverlening zijn ook geschikt, indien de activiteiten qua vorm en uitstraling passen bij het omliggende landelijk gebied. Daarnaast dienen het bedrijven te zijn, zonder een grote verkeersaantrekkende werking, in de lichte milieucategorieën. Tenslotte mag de functieinvulling geen afbreuk doen aan het voorzieningenniveau in de kernen.

Voor bebouwing geldt dat het silhouet van het boerderijerf (de compositie van gebouwen) centraal staat. Behoud van beeldbepalende gebouwen is het uitgangspunt. Indien dit vanwege bouwtechnische redenen niet mogelijk is, dient de nieuwe bebouwing qua vorm en uitstraling verwant te zijn aan die van een boerderij/boerenschuur.

Naast de voornoemde mogelijkheden voor bedrijfsvestiging is vestiging van bedrijven en voorzieningen in het landelijk gebied mogelijk, wanneer dat om functionele redenen nodig is.

VESTIGING VAN BEDRIJVEN
EN VOORZIENINGEN

Functionele binding gaat op voor agrarische bedrijven waar de bijbehorende grond als productiemiddel wordt ingezet. Het gaat ook op voor recreatiebedrijven en bedrijven voor beheer van natuur en landschap, die afhankelijk zijn van de kernkwaliteiten van het landelijk gebied. Het kan bij uitzondering tevens gaan om (clustering van) bedrijven die sterk aan de landbouw verbonden zijn, zoals agrarische loonbedrijven en agrarische opslag, waarvan vestiging op een bedrijventerrein om diverse redenen ongewenst is. Een zorgvuldige ruimtelijke inpassing waarbij rekening wordt gehouden met de kernkwaliteiten van het landelijk gebied, is daarbij randvoorwaarde. Voor bestaande bedrijven in het landelijk gebied, die daaraan niet functioneel zijn gebonden, is in beperk-

te mate ruimte voor uitbreiding, onder de voorwaarde dat de nieuwe (bedrijfs)situatie nog past in de omgeving. Hierbij zijn onder meer de volgende aspecten van belang:

- de milieuhygiënische inpassing;
- de belasting van de aanwezige infrastructuur;
- de landschappelijke inpassing.

Recreatie en toerisme

De provincie streeft naar kwaliteitsverbetering van recreatieve voorzieningen. De provincie wil bevorderen dat recreatie en toerisme als (nieuwe) sociaaleconomische drager en als beheerder van landschap, natuur en erfgoed ten volle worden benut. Herkenbaarheid van de Friese landschappelijke kernkwaliteiten is hierbij randvoorwaarde. Kwaliteitsverbetering vraagt in een aantal gevallen om meer ruimte, zowel voor bestaande als voor nieuwe voorzieningen. Het streekplan biedt deze ruimte.

TOERISTISCH-RECREATIEVE NETWERKEN

De provincie streeft naar een verdere verbetering en uitbreiding van de toeristisch-recreatieve netwerken en naar versterking van de onderlinge samenhang. De aantrekkelijkheid van de netwerken wordt vergroot door op logische punten langs en nabij de netwerken passende voorzieningen voor dag-, verblijfs- en vaarrecreatie mogelijk te maken. De provincie werkt aan een aanzienlijke kwaliteitsverbetering van het Friese vaarwegennetwerk (het Friese Merenproject). Ook zijn er diverse projecten voor het verbeteren van fiets-, wandel- en ruiterroutes. Daarbij worden tevens de mogelijkheden voor recreatief medegebruik van natuurgebieden en cultuurhistorische kwaliteiten betrokken. Naast het vaarwegennetwerk voor de grote watersport zijn er meerdere waterwegen die van betekenis zijn voor vormen van kleine watersport, waaronder sloepvaren, kanovaren, roeien en schaatsen.

VAARRECREATIE

De provincie legt vooral via het Friese Merenproject een accent op kwaliteitsverbetering van de watersportvoorzieningen en van het vaarwegennet. Daarnaast ziet de provincie mogelijkheden voor uitbreiding van bestaande en voor vestiging van nieuwe kleinere tot middelgrote jachthavencomplexen tot maximaal 250 ligplaatsen, primair bij de op de vaargebieden gerichte stedelijke en regionale centra en recreatiekernen.

VERBLIJFSRECREATIE

Bij verblijfsrecreatie wordt in het provinciale beleid het accent gelegd op verbetering van de kwaliteit van het bestaande aanbod. De provincie ziet daarbij ruimte voor uitbreiding van bestaande recreatieve bedrijven en voor nieuwe initiatieven tot en met het middelgrote segment. Nieuwe initiatieven zijn mogelijk bij de stedelijke en regionale centra en de recreatiekernen. Uitbreiding van bestaande voorzieningen is ook daarbuiten mogelijk. In alle gevallen dient sprake te zijn van een goede ruimtelijke en landschappelijke inpassing.

Kleinschalige verblijfsvoorzieningen in en bij bestaande gebouwen, tot 15 verblijfseenheden, zijn buiten de natuurgebieden in de hele provincie mogelijk.

Daar waar het behoud van de karakteristiek van beeldbepalende bebouwing betreft, is dit een belangrijker criterium dan het aantal daarin onder te brengen verblijfseenheden. Met het vervallen van de Wet op de Openluchtrecreatie (WOR) kan deze bovengrens van 15 verblijfseenheden worden verruimd tot 25, onder de voorwaarden dat:

- het kampeervoorzieningen betreft bij (voormalige) agrarische gebouwen;
- de gemeente het aantal gevallen beperkt;
- de gemeente op haar grondgebied specifieke zones of plaatsen aangeeft waar verruiming mogelijk is.

Verdere uitbouw en verbetering van vrijetijdsvoorzieningen vindt de provincie van belang. Vooral de toegenomen belangstelling voor cultuur en cultuurhistorie biedt daarvoor kansen. Ook wordt ingezet op een betere toegankelijkheid van het landelijk gebied, voor zowel de eigen bewoners als de toerist. Op diverse plaatsen in Fryslân wordt hieraan invulling gegeven. Met deze inspanningen wordt tevens de multifunctionaliteit van het landelijk gebied vergroot.

DAGRECREATIE

Landschap

De provincie zet zich samen met anderen in voor het instandhouden en verder ontwikkelen van de belangrijke landschappelijke kwaliteiten en waarden waardoor:

LANDSCHAPPELIJKE
KWALITEITEN

- de Friese landschapstypen en hun ontwikkelingsgeschiedenis herkenbaar blijven en de ruimtelijke kwaliteit en het identiteitsgevoel versterkt worden;
- landschap een inspiratiebron kan zijn voor nieuwe ontwikkelingen en een kernkwaliteit kan zijn voor nieuwe sociaaleconomische impulsen;
- waar gewenst en noodzakelijk geheel nieuwe eigentijdse landschappen met veel kwaliteit gerealiseerd worden.

De provincie vraagt bij de inrichting (en beheer) van de ruimte aandacht voor een bijzondere landschappelijke kwaliteit van Fryslân, namelijk de stilte en vrijwel ongestoorde duisternis. Voor bepaalde natuurgebieden en diersoorten zijn stilte en duisternis een vereiste en voor mensen een kwaliteit die de beleving van het landschap een extra dimensie geeft.

Door versterking van de groene en blauwe dooradering van het landelijk gebied streeft de provincie naar vergroting van de kwaliteit en de multifunctionaliteit van het landelijk gebied. Hierbij wordt prioriteit gegeven aan de bundelingsgebieden rondom de stedelijke centra, omdat de verstedelijkingsdruk en het te behalen rendement van investeringen hier het hoogst zijn.

De provincie maakt geen onderscheid tussen gebieden in of buiten het nationaal landschap. Dit betekent dat in nationale landschappen ruimte is voor de opvang van de plaatselijke woningbehoefte, lokale en regionale bedrijvigheid, verbetering van de lokale en regionale ontsluitingsstructuur en voor recreatieve ontwikkelingen. Maar de bijzondere landschappelijke kwaliteiten zijn wel

NATIONAAL LANDSCHAP
ZUIDWEST-FRYSLÂN

van groot belang en ook medesturend voor het ruimtelijk beleid. Volgens het principe ‘behoud door ontwikkeling’ ligt dan ook een sterk accent op het behouden en verder versterken van de specifieke kwaliteiten van dit gebied.

Natuur

NATUURLIJKE KWALITEITEN

De provincie streeft naar goede ruimtelijke condities voor instandhouding en ontwikkeling van de belangrijke natuurlijke kwaliteiten en waarden in Fryslân waardoor:

- een bijdrage wordt geleverd aan behoud van de biodiversiteit door de bescherming en ontwikkeling van ecosystemen;
- de condities voor het voortbestaan van de inheemse flora en fauna en van natuurlijke levensgemeenschappen worden verbeterd;
- de ruimtelijke kwaliteit en de leefbaarheid van Fryslân worden versterkt.

Naast de goede ruimtelijke condities is het ook van belang dat de natuurgebieden een gewenste milieukwaliteit bereiken door de inzet van het water-, milieu- en landschapsbeleid. De provincie vindt het van belang dat natuur bij allerlei ruimtelijke ontwikkelingen nadrukkelijk aandacht krijgt, ook de intrinsieke waarde van natuur. In ruimtelijke planvorming wordt ‘natuurinclusief’ gewerkt en wordt rekening gehouden met het leefgebied van soorten.

Daarnaast wordt aandacht gevraagd voor het benutten van mogelijkheden van functiecombinaties met natuur; ook met het oog op het verhogen van de ruimtelijke kwaliteit. Natuur is immers niet alleen voor andere functies een basis-kwaliteit, zoals recreatie en toerisme, maar ook als vestigingsfactor voor wonen en werken en voor de (rust)beleving van omwonenden.

ECOLOGISCHE HOOFDSTRUCTUUR

De provincie zet in op de realisering, bescherming en ontwikkeling van een duurzame EHS. De samenhang van de EHS wordt versterkt door EVZ's, waaronder de robuuste natte verbinding. De EHS wordt beschermd tegen negatieve ontwikkelingen van buiten. Zo is instandhouding van de EHS gewaarborgd. Het doel is dat de EHS in 2018 gerealiseerd is. De begrenzing van de EHS is gebaseerd op natuurgebiedsplannen.

Voor de robuuste natte verbinding worden zoveel mogelijk combinaties met andere passende functies gezocht, zoals boezemuitbreiding, waterberging, vaarwegverbreding en (vaar)recreatie. Het behalen van het gestelde natuurdoel zal hierbij randvoorwaarde zijn.

Water

De provincie streeft naar goede ruimtelijke condities voor een veilige en woonbare provincie en voor gezonde en veerkrachtige duurzame watersystemen waarin sociaaleconomische en ecologische ontwikkelingen met elkaar in evenwicht zijn. Water is een belangrijk medeordenend principe in de ruimtelijke inrichting van Fryslân. Voor een goede waterbeheersing worden de nodige ruimtelijke maatregelen getroffen. Door klimaatverandering, bodemdaling en

de toename van verhard oppervlak kan in veel gevallen voor een goede water-beheersing niet meer worden volstaan met technische maatregelen. Voor een robuust en veerkrachtig watersysteem, dat zowel wateroverschotten als water-tekorten goed kan opvangen, zullen de (on)mogelijkheden van het watersys-tem medebepalend zijn voor de functionele bestemming en inrichting van de ruimte. Een goed functionerende Friese boezem is cruciaal voor de waterhuis-houding van heel Fryslân.

3.2.2

Verordening Romte Fryslân 2014

Door Provinciale Staten is d.d. 25 juni 2014 de “Verordening Romte Fryslân 2014” vastgesteld die per 1 augustus 2014 in werking is getreden. Deze veror-dening betreft een integrale herziening van de eerdere “Provinciale Verorde-ning Romte Fryslân” uit 2011. Middels deze verordening stelt Provinsje Fryslân concrete regels die ervoor moeten zorgen dat de provinciale ruimtelijke belan-gen (onder meer uit het streekplan) doorwerken in de gemeentelijke ruimtelij-ke plannen. Als daaraan niet wordt voldaan, zal de provincie een zienswijze indienen en eventueel een aanwijzing geven als onvoldoende aan die zienswij-ze tegemoet wordt gekomen. In de verordening is onder meer de grens tussen het buitengebied en het stedelijk gebied vastgelegd. In stedelijk gebied be-staat een grotere mate van beleidsvrijheid wat betreft de ruimtelijke ordening dan in het buitengebied. Roamte foar Sinne 2014

Op 24 juni 2014 heeft het College van gedeputeerde staten van Fryslân de notitie Romte foar Sinne vastgesteld. In de notitie wordt voorgesteld, om aan-vullend op mogelijkheden op daken, in bestaand bebouwd gebied en als ‘meervoudig ruimtegebruik’, ook ruimte te bieden aan opstellingen voor zon-ne-energie op de grond, aansluitend op stad of dorp. De notitie geeft uitgangs-punten voor een zorgvuldige locatiekeuze en een goede ruimtelijke inpassing per type van locatie.

3.2.3

Provinciaal Verkeer- en Vervoerplan 2006

Het hoofddoel van het “*Provinciaal Verkeer- en Vervoersplan*” (PVVP, herziene versie in 2011) is het realiseren van een duurzaam verkeers- en vervoersysteem in Fryslân:

- dat voldoet aan de verplaatsingsbehoefte van inwoners en bezoekers;
- dat voldoet aan de behoefte om goederen te transporteren;
- dat bijdraagt aan de versterking van de economie;
- dat veilig is;
- dat schade aan natuur, landschap en milieu weet te beperken.

Wegen

Het plangebied wordt ontsloten dan wel doorsneden door wegen van lokale en bovenlokale betekenis. De hoofdstructuur van de wegen is in rijks-, provinciale

en gemeentelijke wegenplannen vastgelegd. Er worden stroomwegen, gebiedsontsluitingswegen en erftoegangswegen onderscheiden.

STROOMWEGEN	De stroomwegen vormen het landelijke en regionale hoofdwegennet. Het landelijke stroomwegennet is grofmazig en verbindt de Nederlandse bestuurlijke en economische centra onderling. Regionale stroomwegen zorgen voor de verbinding van de stedelijke centra in de provincie onderling en verbinden deze centra met de landelijke centra. Streefbeeld van de provincie, zoals vastgelegd in het 'Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2006' (PVVP) is dat deze wegen een pure stroomfunctie bezitten op zowel wegvakken als kruispunten.
ONTSLUITINGSWEGEN	Naast stroomwegen zijn er in de provincie gebiedsontsluitingswegen. Gebiedsontsluitingswegen hebben voor een groter gebied een ontsluitende functie. De gebiedsontsluitingswegen hebben een sterke verbindende kwaliteit; ze vervullen vooral de verbinding tussen regionale centra en stroomwegen of regionale centra onderling. Bundelende kwaliteit is bij deze wegen ook belangrijk. Gebiedsontsluitingswegen zijn op dit moment vaak uitgevoerd als 80 km/uur weg en in sommige gevallen als autoweg met gelijkvloerse kruispunten.
PROVINCIALE WEGENVERORDENING	Voor wat betreft de beheerszones langs provinciale wegen is de provinciale wegenverordening van belang. Voor de als hoofdweg aangeduide verbindingen dient een afstand van 30 m uit de beheersgrens (is meestal hart bermsloot) aangehouden te worden. De provinciale wegenverordening stelt regels aan het realiseren van bouwwerken en het uitvoeren van andere werkzaamheden binnen de beheerszone.

Vaarwegen

De belangrijkste vaarweg in het plangebied voor zowel de beroeps- als recreatievaart is het Prinses Margrietkanaal, dat deel uitmaakt van de vaarverbinding Lemmer-Delfzijl. In het PVVP is deze verbinding aangeduid als het doorgaande net. Het kanaal wordt opgewaardeerd tot een CEMT-klasse Va-verbinding. Alle overige wateren maken deel uit van het ontsluitende net.

Het recreatieve vaarwegennet bestaat uit een samenhangend systeem van vaarwegen: de ruggengraat van de waterrecreatie. De plandelen van dit bestemmingsplan liggen in een populair gebied voor de vaarrecreatie en heeft een grote aantrekkingskracht op watersporters. Het PVVP richt zich primair op de vier grootste doelgroepen, te weten:

- grotere zeilschepen (Azm en Bzm);
- open zeilboten en kleinere kajuitzeilboten (Czm);
- (grotere) motorboten (Cm en Dm);
- snelle motorboten (aanwijzing gebieden).

Voor deze categorieën gelden vastgestelde maten ten aanzien van doorvaartbreedte en -hoogte van kunstwerken en diepte van de vaarweg. Indien daar

geen behoefte aan is of als de kosten hiervoor te hoog zijn, kan hiervan worden afgeweken.

3.2.4

Uitvoeringsprogramma Verkeer & Vervoer

Middels uitvoeringsprogramma's geeft de Provinsje Fryslân jaarlijks een overzicht van de inzet op het gebied van verkeer en vervoer. Het gaat daarbij om het realiseren en onderhouden van droge en natte infrastructuur, het bieden van adequaat openbaar vervoer, het bevorderen van verkeersveiligheid en het verduurzamen van mobiliteit. Daarnaast is er aandacht voor beleidsvorming en samenwerking met anderen. Het jaarlijkse "Uitvoeringsprogramma Verkeer & Vervoer" is een sturingsmiddel voor het verkeer- en vervoerbeleid; het is de basis van de provinciale planning en voortgangsbewaking en een adequaat middel om helder te maken waar de provinciale inzet op is gericht.

3.2.5

Vaarwegenverordening Fryslân (2014)

Gemeenten dienen ontwikkelingen die belemmerend zijn voor het functioneren en de verdere ontwikkeling van het vaarwegennet, te voorkomen. Bij de totstandkoming van bestemmingsplannen moet dan ook met de door de provincie gestelde eisen in de "Vaarwegenverordening Fryslân 2014" rekening worden gehouden. Voor alle vaarwegen voor de beroeps- en recreatievaart zijn beheerszones vastgelegd waarbinnen in beginsel een verbod voor bouwwerken, houtopstanden en werkzaamheden geldt die het functioneren van de vaarweg zouden kunnen beïnvloeden. De breedte van geldende beheers- en bebouwingsvrije zones is afhankelijk van de classificatie van de betreffende vaarweg (zie [tabel 1](#)).

Tabel 1. Beheers- en bebouwingsvrije zones langs vaarwegen

CEMT-klasse	Beheersgrens	Bebouwingsvrije zone	
		Buitengebied, niet-kanaalgebonden	Stedelijk gebied, industriegebied
Va	30	30	20
IV	30	30	20
III	25	25	20
II	20	20	15
I	15	15	10
0/00	10	10	5
Staat B vaarweg	10	5	5

(bron: Vaarwegenverordening Friesland en richtlijnen Vaarwegen RWW 2005)

Voor werkzaamheden die de Friese boezemwateren raken, is voorts een vrijstelling van het "waterenreglement" van het Wetterskip Fryslân nodig.

WETTERSKIP
FRYSLÂN

3.3

Regionaal beleid

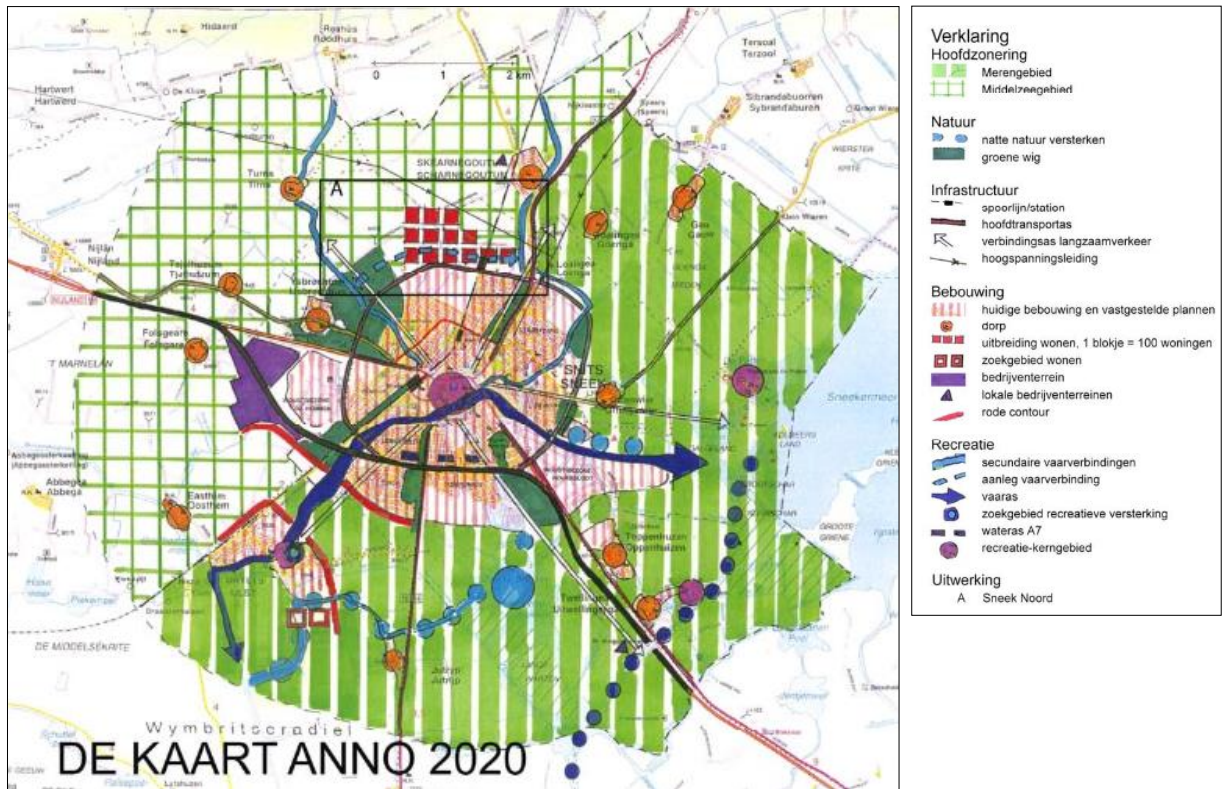
3.3.1

Structuurvisie 2020

De voormalige gemeenten Sneek en Wymbritseradiel waren voorheen door hun ligging al op elkaar aangewezen en hebben daarom in 2005 besloten een gezamenlijke ruimtelijke visie voor stad en land te maken met een blik op het jaar 2020. De “*Structuurvisie 2020 Sneek & Wymbritseradiel Noord*” die hieruit voortkwam, geeft op hoofdlijnen de kansen van dit gebied aan als de krachten van beide gemeenten worden gebundeld, teneinde een verdere groei van wonen, werken en recreatie te bereiken.

Sneek, IJlst en de dorpen in het omliggende gebied hebben met elkaar een rol in de versterking van de woningmarkt aan de A7. In de structuurvisie wordt ruimte gezocht voor een ambitieus woningbouwprogramma, geënt op de gemeentelijke woonplannen. Naast mogelijkheden voor invulling in bestaande wijken en buurten wordt naar uitbreidingsruimte in het landelijke gebied gezocht.

In de visie wordt de verwachting uitgesproken dat de agrarische sector in het gebied zich in de toekomst voor het overgrote deel zal specialiseren in grondgebonden grootschalige melkveehouderij. Afgezien van de schaalvergrotingseisen is in ieder geval een vernieuwingsslag nodig bij bedrijfsgebouwen. Behoud van een goede basis voor recreatie en toerisme is reden om ruim kans voor neventakken bij agrarische bedrijven te faciliteren, zoals meer minicampings en verblijfsrecreatieve accommodaties in het merengebied of aan toerwaart-routes. Voor vrijkomende agrarische bedrijven wordt zeker in de directe omgeving van de stad een blijvende vraag van een bepaald type bedrijvigheid, zoals een paardenstalling, tuincentrum, manege of kinderdagverblijf verwacht. Dienstverlenende bedrijvigheid is in vrijkomende agrarische bebouwing in het gebied mogelijk, mits goed en veilig bereikbaar.

Figuur 8. Structuurvisiekaart met weergave van het gebied in 2020 (Bron: Structuurvisie 2020, 2005)

De kaart behorende bij de structuurvisie (figuur 8) geeft de wensen van ruimtelijke ontwikkelingen op hoofdlijnen aan. Hierbij wordt voortgeborduurd op de bestaande situatie, zoals de aanwezige bebouwing, de bestaande infrastructuur van weg en water en de vastgestelde plannen.

3.4

Gemeentelijk beleid

3.4.1

Ontwikkelvisie 2011-2021

De “*Ontwikkelvisie 2011-2021 gemeente Súdwest-Fryslân*” is op 22 maart 2012 vastgesteld. In deze visie staan de gemeentelijke ambities betreffende sociale, ruimtelijke en economische ontwikkelingen beschreven. De visie vormt een belangrijke basis voor nieuw beleid en ruimtelijke plannen. De visie maakt duidelijk hoe de gemeente zich naar de toekomst toe wil positioneren, wat de belangrijkste speerpunten zijn en op welke aandachtsgebieden wordt ingezet. De ontwikkelvisie beslaat een periode van tien jaar.

In de gemeente worden vijf landelijke clusters en één stedelijk cluster rondom Bolsward en Sneek onderscheiden. De ontwikkelvisie rust op zes pijlers waar

een visie op is geformuleerd en waar een koers per landelijk of stedelijke cluster voor is uitgezet. De pijlers met bijbehorende visie betreffen:

1. Verscheidenheid in kernen: Gebiedsgerichte aanpak via clusters, met oog voor samenhang. Aandacht voor unieke ruimtelijke structuur, sociaaleconomische kenmerken en toekomstvisies van de kernen. Extra aandacht voor plattelandskernen en stadswijken waar de leefbaarheid onder druk staat.
2. Weidsheid van het landschap: Zorgvuldig met weidsheid omgaan, maar ruimte bieden voor nieuwe ontwikkelingen naar aard/schaal. Er worden hoge eisen aan ruimtelijke kwaliteit gesteld.
3. Economische verscheidenheid: Gebiedsgerichte aanpak om te zorgen dat de gemeente zich in totaliteit sterk ontwikkelt. Ruimtelijke keuzes maken ten aanzien van economische ontwikkeling. Extra aandacht voor sterke sectoren vanwege hun groeipotentie en innovatief vermogen. Bijeenbrengen onderwijs en arbeidsmarkt, zodat vraag en aanbod beter aansluiten.
4. Grote sociale verbondenheid: Iedereen kan (naar vermogen) meedoen. De huidige sociale infrastructuur wordt optimaal benut. Betere samenwerking en afstemming tussen partijen. Betere afstemming aanbod. Uitgangspunten zijn eigen verantwoordelijkheid, eigen kracht en zelfredzaamheid. Kwetsbare groepen actief opsporen.
5. Grote rijkdom aan cultuur en erfgoed: Cultuur en cultureel erfgoed hebben verbindende werking op de samenleving en grote aantrekkingskracht op toeristen. Daarom wordt gezorgd voor een divers cultureel aanbod en voor bescherming, behoud en ontsluiting van cultureel erfgoed.
6. Sterke aantrekkingskracht voor toeristen: Toerisme en recreatie als verbinding tussen stad/platteland, cultuur, natuur, sport, zorg, land- en tuinbouw. Verdiepen van bestaand aanbod, kwaliteitsverbetering en slim combineren van aanbod. Watertoerisme versterken door samenwerking andere vaargebieden.

3.4.2

Visie Ruimtelijke Kwaliteit (2013)

De in het kader van het Nationaal Landschap Zuidwest-Fryslân opgestelde 'Landschapsontwikkelingsvisie' (2009) heeft als basis gediend voor de "*Visie Ruimtelijke Kwaliteit Gemeente Súdwest-Fryslân*" die op 23 juni 2013 is vastgesteld. De visie hanteert als uitgangspunt dat het landschap het product is van de ontwikkelingen in de landbouw, de natuur, de economie en de samenleving door de eeuwen heen; en dat dit ook in de toekomst zo zal zijn. Die veranderingen kunnen in beginsel bijdragen aan de landschappelijke kwaliteit, mits ze goed op elkaar worden afgestemd.

Met het gekozen abstractieniveau vormt de visie een basis voor andere sectorale beleidsvisies en andere ruimtelijke plannen, zoals gebiedsvisies, bestemmingsplannen, maar ook bijvoorbeeld de welstandsnota of beheer- en

onderhoudsplannen. De visie dient als één van de toetsingskaders bij concrete initiatieven.

Hoofduitgangspunt is dat bij alle ruimtelijke ontwikkelingen de kernkwaliteiten van de verschillende landschapstypen leidend zijn. De omschrijving hiervan is in paragraaf 2.3 van dit bestemmingsplan overgenomen. Daarnaast worden ontwikkelingen gestuurd met specifieke aandacht voor de volgende uitgangspunten:

- Versterken van de grootse openheid van het klei- en veengebied en de meren.
- Aandacht voor detail binnen het grootschalig landschap.
- Versterken van het contrast tussen binnendijks en buitendijks gebied.
- Behoud van authenticiteit en eenvoud.
- Ruimte voor dynamiek, experiment en contrast.

3.4.3

Visie Toerisme & Recreatie 2012-2022

Wat betreft de “*Visie Toerisme & Recreatie gemeente Súdwest-Fryslân 2012-2022*” uit maart 2013 staat de gemeente in 2022 bekend als een kwalitatief hoogwaardig gebied voor (actieve vormen van) toerisme en recreatie met een zeer gevarieerd en levendig aanbod. Deze variatie en levendigheid is tot stand gekomen door een gezamenlijke inzet met de sector op betere verbindingen tussen toeristisch aanbod op het gebied van land en water, kunst en cultuur. In de visie zijn een aantal ontwikkelingsstrategieën aangegeven. Deze zijn gericht op het creëren van meer (afwisseling in) belevenissen door verbindingen te leggen tussen het bestaande aanbod en door verbindingen te leggen tussen alle partijen die daarbij betrokken zijn:

- geef de bezoeker een gevoel van ‘thuiskomen’ en ‘zichzelf kunnen zijn’;
- benut de rijkdom van het ‘water’, het landschap en de steden;
- organiseer avontuurlijker actieve vormen van recreatie;
- gebruik verhaallijnen om de gast nieuwe ervaringen te laten beleven.

‘Actie’, ‘Gastheerschap’ en ‘Samenwerking’ zijn de kernwoorden van de strategieën; de samenhang wordt gerealiseerd door te kiezen voor de kracht van het lokale verhaal, te investeren in aantrekkingskracht en door één sterk toeristisch samenwerkingsverband neer te zetten voor de regio. Er wordt koers gezet op ‘Gastheerschap’ vanuit de invalshoeken:

- meer aansprekende watersportactiviteiten voor de jeugd en sportstimulering;
- het bevorderen van elektrisch varen en fietsen;
- verleiding tot gezelligheid en vermaak in de kernen;
- jaarlijks terugkerende sportieve en culturele events;
- de relatie tussen toerisme en zorgmogelijkheden.

Er wordt gekoerst op meer beleving van het weidse landschap en de bijzondere natuur door:

- op de kop van Afsluitdijk een ‘uitzichtpunt’ van formaat te realiseren;
- het creëren van belevenissen binnen de kwalificatie Nationaal Landschap;
- de optimalisatie van de bestaande routenetwerken.

De uitvoering van deze activiteiten moet passen bij het karakter van Súdwest-Fryslân. Daarbij gebruikmakend van actuele, digitale informatie, aangereikt via een centraal digitaal informatiepunt. Samenwerken binnen één sterk opererend samenwerkingsverband is het credo. Dat is de manier om de toeristische regio sterk te positioneren en in de markt te zetten. De vertaling van de visie wordt gegeven in de toeristische agenda. De gemeente toont daarbij lef, geeft de visie inhoud en onderbouwt deze met geld. De gemeente verwacht dat ook van de toeristische sector zelf. De sector wordt uitgedaagd met nieuwe verfrissende ideeën en toeristische concepten te komen.

De komende jaren wordt het beschikbare budget van 19 miljoen euro door de gemeente geïnvesteerd in de kwaliteit van de gemeentelijke recreatiekernen via de voorgestelde programma's in de verschillende masterplannen.

3 . 4 . 4

Detailhandelsstructuurvisie (2013)

De gemeenteraad heeft in mei 2013 de “*Detailhandelsstructuurvisie Súdwest-Fryslân*” vastgesteld. Een goed gemeentedekkend beleidskader voor detailhandel in de gemeente werd als noodzaak ervaren omdat de lastige economische omstandigheden en de vele snelle ontwikkelingen, zoals internet, schaalvergroting en leegstand, om een duidelijke visie en uitvoering van de gemeente en andere partijen vroegen. De detailhandelsstructuurvisie heeft zowel een aanjaagfunctie als wel dat een toetsingskader wordt geboden voor nieuwe ontwikkelingen. Nieuwe concrete plannen die al dan niet geheel betrekking hebben op het detailhandelsaspect kunnen thans op integrale wijze en in samenhang worden beoordeeld. Bij de detailhandelsstructuurvisie is ook sprake van een uitvoeringsnotitie die in juni/juli 2014 door de raad is vastgesteld.

3 . 4 . 5

Erfgoedvisie (2012) en Erfgoednota (2013-2016)

Met het vaststellen van de 'Erfgoedvisie Silhouet' (juni 2012) heeft de gemeente haar visie en missie op behoud en ontwikkeling van het erfgoed vastgesteld. De gemeente stelt zich hierbij ten doel om het culturele erfgoed op een evenwichtige, en duurzame manier in stand te houden en draagvlak hiervoor te ontwikkelen.

Op basis van deze visie is de Erfgoednota gemeente SWF 2013-2016 opgesteld, getiteld 'De basis op orde'. Een belangrijk speerpunt van de nota is dat de basis

op orde is. Dit betekent dat de gemeentelijke organisatie haar kerntaken op het gebied van erfgoed zorgvuldig uitvoert. Voor een gemeente is het een wettelijke taak om te komen tot een zorgvuldige planbehandeling en besluitvorming wat betreft cultuurhistorie. Deze beleidsnota is inmiddels met 1,5 jaar verlengd, in 2018 wordt de nieuwe Erfgoednota vastgesteld.

Bij het vastgestelde erfgoedbeleid is meegenomen dat per 1 januari 2012 het Besluit ruimtelijke ordening gewijzigd is. In dit besluit is vastgelegd dat gemeenten vanaf 1 januari 2012 in bestemmingsplannen rekening moeten houden met aanwezige cultuurhistorische waarden. Dit was al verplicht voor archeologie. Met de Erfgoednota is het gemeentelijk erfgoedbeleid hierop aangepast. Zo stelt de gemeente bij bestemmingsplannen cultuurhistorische analyses op en gaat de gemeente bij de bescherming van archeologische (verwachtings)waarden in bestemmingsplannen formeel uit van de gemeentelijke FAMKE (Friese Archeologische Monumentenkaart Extra), een uitsnede van de provinciale FAMKE. Voor de bekende en de te verwachten cultuurhistorische waarden gaat de gemeente uit van de provinciale cultuurhistorische kaart (CHK). De kaart is daarmee onderlegger voor het in de Erfgoednota geformuleerde beleid. Echter niet alle waarden aangegeven op deze kaart kunnen bij voorbaat behouden blijven, hier zal een gemeentelijke afweging aan te pas komen.

In de Erfgoednota is verder uiteengezet hoe in het kader van bestemmingsplannen omgegaan dient te worden met het erfgoed. Zo zijn er kaders aangegeven voor de uitvoering van werken, maar ook voor de opzet van de bestemmingsplanregeling. Bij het opstellen van dit bestemmingsplan is daarmee rekening gehouden.

3 . 4 . 6

Duurzaamheidsvisie (2012)

Op 20 september 2012 is door de raad de “*Duurzaamheidsvisie van de gemeente Súdwest-Fryslân*” vastgesteld. Toekomstbeeld in de duurzaamheidsvisie is een gemeentelijke samenleving die letterlijk en figuurlijk energie oplevert. Er wordt uitsluitend hernieuwbare energie gebruikt. In de gemeente wordt uitgegaan van de eigen kracht van de samenleving en op basis daarvan worden door samenwerking met diverse partijen en initiatieven uit de samenleving ontwikkelingen tot stand gebracht die positieve energie leveren. In een duurzame samenleving zijn kringlopen gesloten en zo klein mogelijk. Afval is een woord uit het verleden, omdat alle producten als grondstof worden gebruikt. Ruimtelijk beleid en ontwikkelingen hebben als eerste prioriteit behoud en herstel van natuurlijke systemen en biodiversiteit. Hiermee blijven lange termijnfuncties, zoals schone lucht, schoon water en klimaatregulering, gewaarborgd. Duurzaamheid is onlosmakelijk verbonden met de economie en daarom wordt dit in een ambitie voor een ‘biobased economy’ gecombineerd. Samen met burgers en bedrijven wil de gemeente werken aan een duurzame samenleving.

MISSIE

De gemeentelijke missie voor duurzame ontwikkeling is duurzaamheid voor iedereen in Súdwest-Fryslân praktisch en toepasbaar maken. Samen met betrokkenen wordt op stap gegaan naar een duurzame toekomstbestendige gemeente. Hierbij worden de volgende spelregels toegepast:

- Meer in de menselijke basisbehoeften te voorzien.
- De bodem minder uit te putten dan we nu doen.
- Minder schadelijke chemische stoffen gebruiken dan wij nu doen.
- De natuur minder aantasten dan wij nu doen.

STRATEGISCHE DOELEN

De strategische doelen die daarbij worden gesteld, zijn:

- “It goede foarbyld”: We vullen onze voorbeeldfunctie samen in, delen kennis en ondersteunen burgers en bedrijven bij het begrip en de implementatie van duurzaamheid in de dagelijkse activiteiten.
- “Fan it suverste wetter”: We zijn zuinig op ons water en houden onze waterkringlopen gesloten, schoon en gezond.
- “Energizjyneutraal”: We zijn energieneutraal en wekken onze energie lokaal op met een mix van duurzame bronnen uit de omgeving. We leveren energie aan gebieden buiten onze gemeente die niet de mogelijkheden hebben om duurzame energie op te wekken.
- “In hiele lingte”: We bouwen gezonde gebouwen die naar gelang de behoefte kunnen worden aangepast aan verschillende functies. Daarmee verlengen we de levensduur van gebouwen en gebruiken we minder materialen en grondstoffen.
- “Noed foar ferfier”: Vervoer in de regio is onafhankelijk geworden van fossiele brandstoffen. Het aantal vervoersbewegingen is teruggebracht door de introductie van het nieuwe werken en het aantal voertuigen is afgenomen door gedeeld gebruik en alternatieve vervoersvormen.
- “Griene Mienskip”: Onze inwoners leven in een veilige en duurzame samenleving. We houden ecosystemen in stand en waar mogelijk brengen we systemen weer in balans. We helpen anderen met het maken van verantwoorde keuzes en integreren recreatie, landbouw en bebouwing in gezonde ecosystemen.
- “Rekreaasje”: We bieden rust en ruimte voor allen die ons willen bezoeken. We hebben de kernkwaliteiten landbouw, water en hartelijkheid verweven met ons ecosysteem en inspireren daarmee anderen.
- “Sluten kringlopen”: Al onze materialen en gebouwen komen uit en/of keren terug in gezonde gesloten kringlopen. Ons afval dient als bouwsteen voor een volgend leven en onze landbouw is de motor voor een ‘biobased’ economie.
- “Balans yn buorkjen”: De biodiversiteit in onze landbouw is sterk toegenomen door effectief beheer, herstel en integratie van functies. Onze boeren vinden lokale afzetmarkten met eerlijke prijzen, vinden nuttige toepassingen voor hun restproducten en zijn de bewaarders van het buitengebied.

3.4.7

Landbouwagenda Zuidwest-Fryslân 2012-2022

De “Landbouwagenda Zuidwest-Fryslân 2012-2022” schetst ambities en wensen om in een actieve samenwerking tussen diverse gebiedspartijen in de regio te komen tot praktische projecten. Deze projecten dragen bij aan een gezonde en levendige agrarische regio en een versterking van het Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân. Wensen en verwachtingen van de maatschappij ten aanzien van landbouw, landschap, economie en samenleving hebben daarin een belangrijke rol. Het proces van totstandkoming van de landbouwagenda heeft zich op vier hoofdthema’s gericht, te weten:

- Duurzame energie;
- Imago van de landbouw;
- Kwaliteit en beleving van natuur en landschap;
- Landbouw, economie en milieu.

Binnen deze hoofdthema’s zijn verschillende kansen en ideeën benoemd en bestaan er allerlei aanknopingspunten om deze in de nabije toekomst op te pakken of nieuwe projectideeën hierin een plek te geven. Zeven van deze kansen en ideeën zijn in de huidige landbouwagenda uitgewerkt tot projectvoorstellen.

3.4.8

Uitgangspuntennotitie Buitengebied (2012)

Op 21 juni 2012 heeft de gemeenteraad de “Uitgangspuntennotitie Buitengebied” vastgesteld. Deze notitie vormt het beleidsmatige vertrekpunt voor de nog op te stellen bestemmingsplannen voor het buitengebied. In de notitie is eerst teruggegrepen op de verschillende geldende planologische regiems. Vervolgens is ook de Verordening Romte van de provincie daarnaast gelegd en is per onderwerp bepaald wat het nieuwe beleid zal zijn dat voor het gehele buitengebied van de gemeente zal gaan gelden.

De gemeenteraad heeft in zijn vergadering van 2 maart 2017 de Uitgangspuntennotitie op een aantal onderdelen verfijnd en aangepast.

Die nieuwe uitgangspunten zijn verwerkt in voorliggend bestemmingsplan. Voor een belangrijk deel is hierop nader ingegaan in hoofdstuk 5 van dit bestemmingsplan betreffende de planuitgangspunten in hoofdlijnen.

3.4.9

Reclamebeleid Buitengebied (2016)

Het ‘Reclamebeleid Súdwest-Fryslân’ is vastgesteld op 20 december 2016. Het is de bedoeling van reclame dat deze aandacht trekt. Dit mag evenwel niet leiden tot een visuele chaos. Hierom zijn in het reclamebeleid diverse vormen van reclame omschreven en welke criteria van toepassing zijn om reclame-

uitingen in het buitengebied in goede banen te leiden zodat recht wordt gedaan aan de kwaliteit van het landelijke gebied.

Het reclamebeleid geldt niet voor gevelreclame en andere reclamevormen op het eigen perceel voor de promotie van het eigen bedrijf.

3.4.10

Antennebeleid (2012)

De gemeenteraad heeft in haar vergadering van 18 oktober 2012 het “*Antennebeleid gemeente Súdwest-Fryslân*” vastgesteld. De noodzaak hiertoe ligt erin dat mobiele communicatie in Nederland de laatste jaren een ongekende groei doormaakt. Burgers en bedrijven hechten veel belang aan een ruime beschikbaarheid en goede toegankelijkheid van mobiele communicatie. Naast dit algemene belang is er ook een groot maatschappelijk belang voor goede mobiele communicatie, zoals de bereikbaarheid van de hulpdiensten. Door het toenemend gebruik van mobiele communicatie groeit de vraag naar plaatsingsmogelijkheden voor antenne-installaties. Om te komen tot een verantwoorde maatschappelijke, stedenbouwkundige en landschappelijke inpassing van antenne-installaties is gemeentelijk antennebeleid opgesteld.

3.4.11

Beleidsplan openbaar groen (2013)

De gemeente Súdwest-Fryslân onderhoudt en beheert ruim 1.000 ha aan groenvoorzieningen. Het gaat hierbij om openbaar groen, parken, bossen, begraafplaatsen, bermen, buitensportaccommodaties, speelvoorzieningen, sloten en vijvers en onkruidbeheersing op verhardingen. Groen is om verschillende redenen belangrijk voor de inwoners en bezoekers van de gemeente. Het openbaar groen vertegenwoordigt grote sociale, ecologische en economische waarden en biedt veel oplossingskansen in maatschappelijke vraagstukken zoals veiligheid, leefbaarheid, economie en duurzaamheid. Hierom is het “*Beleidsplan openbaar groen*”, als uitwerking van de eerder reeds vastgestelde “*Beleidsnotitie Kapitaalgoederen*”, opgesteld die op 27 augustus 2013 door de gemeenteraad is vastgesteld.

Het nieuwe groenbeleid kent de volgende uitgangspunten.

- Onderhoud en beheer op een duurzame wijze en streven naar een zo hoog mogelijk biodiversiteit.
- Onderhoud op een gemiddeld basisniveau, maar wel met differentiatie in onderhoudsniveau per groenproduct.
- Streven naar een zo groot mogelijke betrokkenheid van inwoners bij het groenbeheer.
- Streven naar het verlagen van de beheerkosten door effectieve en efficiënte beheermethoden te ontwikkelen.
- Optimale inzet op het inpassen van zogeheten ‘Social Return’ bij het groenonderhoud.

3.4.12

Bomenbeleidsplan (2012)

Op 13 december 2012 heeft de gemeenteraad het “*Bomenbeleidsplan gemeente Súdwest-Fryslân*” vastgesteld. Het huidige kapbeleid is hiermee per 1 januari 2013 voor de gehele gemeente vereenvoudigd, zonder dat dit ten koste gaat van de waardevolle bomen binnen de gemeente. Aangezien kapregelgeving in de voormalige fusiegemeenten verschillend was geregeld, bestond er behoefte om het beleid rond bomen te harmoniseren, maar daarnaast ook te dereguleren. Voorheen moest voor het kappen van veel gemeentelijke en particuliere bomen een omgevingsvergunning aangevraagd worden. In het nieuwe vergunningstelsel vallen alleen de bomen die waardevol zijn voor de gemeenschap onder het vergunningstelsel.

Om de vereenvoudiging van het kapbeleid niet ten koste te laten gaan van waardevolle bomen binnen de gemeente geldt een lijst met beschermingswaardige bomen in Súdwest-Fryslân, het zogeheten “*Register beschermingswaardige bomen*”. Dit bomenregister is een dynamische lijst; er kunnen bomen op basis van opgestelde beoordelingscriteria worden toegevoegd of worden afgevoerd. Een boom kan worden aangemeld wanneer deze voldoet aan opgestelde beoordelingscriteria ten aanzien van beeldbepalend karakter, monumentale dan wel cultuurhistorische waarde, bijzondere snoei- en/of boomvorm, natuurwaarde, landschappelijke waarde of dendrologische waarde. Voor een boom die is opgenomen in het bomenregister geldt dat deze niet mag worden gekapt, tenzij een algemeen maatschappelijk belang (overlast, onveiligheid, etc.) hiertegen opweegt.

3.4.13

Gemeentelijk verkeer- en vervoerplan (2013)

De gemeente Súdwest-Fryslân vindt het belangrijk dat inwoners in een verkeersveilige en prettige woonomgeving wonen en dat iedereen zich veilig en vlot kan verplaatsen. In het op 16 mei 2013 door de gemeenteraad vastgestelde “*Gemeentelijk Verkeer- en Vervoerplan*” (GVVP) staat hoe de gemeente dit wil bereiken. Het GVVP beschrijft de gemeentelijke visie op het gebied van verkeer en vervoer met als belangrijkste uitgangspunt om de verkeersveiligheid in de gemeente te waarborgen en te verbeteren. Daarnaast wordt een goede bereikbaarheid en het vergroten van de leefbaarheid als doelen gesteld. Om de visie vorm te geven is een groot aantal maatregelen opgesteld. De maatregelen zijn divers; infrastructurele aanpassingen, nader onderzoek naar specifieke onderwerpen, veiliger maken van fietsroutes, verbetering van schoolomgevingen, maar ook verkeerseducatieprojecten op scholen en voorlichtingscampagnes. De uitvoering hiervan wordt zoveel mogelijk gedaan in combinatie onderhoudswerkzaamheden. Wanneer er onderhoud is gepland aan een weg of een gebied zal worden gekeken of de maatregelen uit het GVVP hierin meegenomen kunnen worden. Dit betekent dat in het GVVP niet concreet kan worden aangegeven wanneer welke maatregelen worden uitgevoerd.

Ieder jaar wordt derhalve een uitvoeringsprogramma opgesteld die door de gemeenteraad moet worden goedgekeurd. Voordat gestart wordt met de uitvoering van bepaalde maatregelen zullen deze dan ook aan direct belanghebbenden worden voorgelegd.

3.4.14

Woonschepenverordening 2012

Op 15 november 2012 heeft de raad van de gemeente Súdwest-Fryslân de “Woonschepenverordening Súdwest-Fryslân 2012” vastgesteld. De woonschepenverordening kent een actuele regeling voor woonschepen in de gemeente, zowel voor permanent als voor recreatief gebruik. Het raadsbesluit heeft met ingang van 30 november 2012 t/m 10 januari 2013 voor een ieder ter inzage bij de gemeenteloketten. De verordening is op 3 december 2012 in werking getreden. Per die datum zijn betreffende de voormalige buitengebieden van Wûnseradiel, Nijefurd en Sneek komen te vervallen:

- de Woonschepenverordening Wûnseradiel, vastgesteld d.d. 26 februari 2009;
- de Woonschepenverordening gemeente Nijefurd, vastgesteld d.d. 24 februari 2004;
- de Woonschepenverordening gemeente Sneek, vastgesteld d.d. 22 februari 1994;
- de Ligplaatsenverordening gemeente Súdwest-Fryslân, vastgesteld d.d. 3 maart 2011, voor zover hierin bepalingen waren opgenomen over een woonschip of een woonark.

In de nieuwe woonschepenverordening is geregeld dat de plaatsen waar woonschepen ligplaats mogen hebben, zijn aangewezen op de ligplaatsenkaart met toelichting, die als bijlage bij de verordening is opgenomen. Op de kaart met toelichting is de locatie inclusief het toegestane gebruik (permanente of recreatieve bewoning) en het maximaal op de locatie aanwezige aantal woonschepen aangegeven. Dit bestemmingsplan ziet toe op een regeling hieromtrent. Het gaat hierbij om de woonschepen nabij Workum (Trekwei 98 - persoonsgebonden recht - en 100, 102, 104, 106 en 108) en Makkum (Suderseewei 13 en 15).

3.4.15

Welstandsnota Súdwest-Fryslân (2012)

In een gemeentelijke welstandsnota zijn criteria voor de beeldkwaliteit opgenomen waar een bouwvoornemen aan dient te voldoen. Het doel van welstandstoezicht is om een bijdrage leveren aan de schoonheid en de aantrekkelijkheid van het gemeentelijk grondgebied. Welstandsbeleid geeft de gemeente de mogelijkheid om de cultuurhistorische, stedenbouwkundige en architectonische waarden die in een bepaald gebied aanwezig zijn te benoemen en een rol te laten spelen bij de ontwikkeling en de beoordeling van bouwplannen. Op 13 december 2012 is de “Welstandsnota gemeente Súdwest-

Fryslân” vastgesteld waarmee alle welstandsnota’s van de voormalige vijf gemeenten in één welstandsnota zijn samengevoegd. Voor het plangebied is hiermee dan ook de welstandsnota van de voormalige gemeenten Wûnseradiel (herziene versie 10 mei 2011), Nijefurd (1 december 2010) en Sneek (19 februari 2004) opnieuw vastgesteld en is het beleid gecontinueerd dat eerder al uit deze welstandsnota’s naar voren kwam.

3 . 4 . 1 6

Ruimte voor de Zon

Op 10 november 2016 heeft de raad van de gemeente Súdwest-Fryslân de notitie ‘*Ruimte voor de Zon*’ vastgesteld.

Uitgangspunt bij realisatie van een zonneweide is dat de kwaliteit van het landschap behouden blijft en dat de bewoners niet alleen de lasten maar ook de lusten ervaren. In deze notitie wordt voorgesteld zonneweides te creëren tegen kernen met >500 inwoners, met draagvlak, met participatie en financieel haalbaar. Voorgesteld wordt 3 pilots, wet- en regelvrij, te realiseren en daarnaast is er ruimte voor andere initiatieven die moeten voldoen aan de kaders die in de notitie zijn gesteld.

3 . 4 . 1 7

Geurverordening

Op 12 november 2015 heeft de raad van de gemeente Súdwest-Fryslân de ‘*Geurverordening gemeente Súdwest-Fryslân*’ vastgesteld. Dit op basis van de Wet geurhinder en veehouderij.

Op basis van een geurverordening mogen verschillende agrarische bedrijven afwijken van de vaste afstanden uit de Wet geurhinder en veehouderij. Ten opzichte van geurgevoelige objecten binnen de bebouwde kom geldt een afstand van 50 meter. Buiten de bebouwde kom geldt een afstand van 25 meter. De geurverordening gaat vergezeld van een inventarisatielijst met adressen, waarop de genoemde afstanden van toepassing zijn.

3 . 4 . 1 8

“De Nije Pleats Fryslân”

De landbouw heeft een sterke positie in onze gemeente. Er voltrekt zich binnen de landbouw een schaalvergrotingsproces, dat als gevolg heeft dat er bedrijven verdwijnen, maar ook dat bedrijven zullen groeien of een schaalprong zullen maken.

Om de vraag te beantwoorden of de schaalvergroting in de landbouw landschappelijk is in te passen, is een analyse van de Friese landschappen uitgevoerd en zijn met name de kwetsbaarheid en de draagkracht onder de loep

genomen. Om de effecten op het Friese landschap te kunnen beoordelen, zijn de volgende stappen gezet.

1. Vertrekpunt vormen de hoofdlandschapstypen die in het Streekplan Fryslân 2007 worden onderscheiden. In het Streekplan zijn per landschapstype de kernkwaliteiten gegeven. Op deze landschapstypen is een nadere analyse uitgevoerd die zicht geeft op de invloed van ruimtelijke schaalvergroting.

2. De effectvraag van de schaalvergroting is gekoppeld aan drie hoofdkenmerken die door de landschapstypen heen lopen:

-er is sprake van een open of besloten landschap;

-aan welke occupatie is de ruimtelijke schaalvergroting gebonden: “punt in de ruimte”, “groep van punten” of “aan een lint”;

3. Vervolgens zijn per landschapstype ontwerpuitgangspunten gegeven, waaraan de ruimtelijke schaalvergroting is getoetst;

4. De effectvraag is voorgelegd aan het ontwerpatelier, dat in een aantal sessies antwoord heeft gegeven op de gestelde vraag. Daarbij is gekeken zowel naar de inpassingsmogelijkheden bij uitbreiding van een agrarisch bedrijf op het bestaande boerenerf als naar vestiging van een nieuw agrarisch bedrijf, ten gevolge van een verplaatsing. Daarmee is een adequate bedrijfsvoering geborgd.

Vanuit dit proces is antwoord gegeven op de gestelde vragen. Deze uiteenzetting is opgenomen in het adviesboek “De Nije Pleats Fryslân”.

O m g e v i n g s a s p e c t e n

4

4.1

Ecologie

Wet- en regelgeving

In het kader van de uitvoerbaarheid van een bestemmingsplan is het van belang om aandacht te besteden aan beschermde natuurwaarden. De effecten op natuurwaarden dienen te worden beoordeeld in relatie tot bestaande wet- en regelgeving op het gebied van soortenbescherming en gebiedsbescherming.

De Wet natuurbescherming beschermt Nederlandse natuurgebieden en planten- en diersoorten. De wet geldt sinds 1 januari 2017 en vervangt 3 wetten: de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet.

WET NATUURBESCHERMING

Op grond van deze wet zijn de Natura 2000-gebieden beschermd. Daarnaast regelt de Wet natuurbescherming ook de bescherming van planten- en diersoorten. In deze wet zijn de EU-richtlijnen voor de bescherming van soorten opgenomen (Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn). Nationaal beschermde soorten vallen ook onder deze wet.

De doelstelling is de bescherming en behoud van in het wild levende planten en dieren. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten zonder ontheffing verboden zijn.

Onderzoek

Ten behoeve van dit bestemmingsplan is in het planMER onderzoek naar ecologie (soorten- en gebiedsbescherming) verricht. Voor de uitkomsten hiervan wordt op deze plaats verwezen naar het planMER.

Uit het planMER blijken voor het ecologisch aspect geen belemmeringen wanneer in de regels van dit bestemmingsplan een gebruiksregel wordt opgenomen die uitgaat van interne saldering die tot gevolg heeft dat negatieve effecten op de verzuring en eutrofiëring in de dichtstbijzijnde kwalificerende habitats zijn uit te sluiten.

Conclusie

Op basis van het uitgevoerde planMER en de vertaling hiervan in de regels mag dit bestemmingsplan wat betreft ecologie uitvoerbaar worden geacht.

4.2

Erfgoed

Wet- en regelgeving

De belangrijkste wettelijke basis voor het behoud van het erfgoed is de Erfgoedwet en de Wet ruimtelijke ordening. Op basis van het Besluit ruimtelijke ordening, artikel 3.1.6 lid 5a, moet een beschrijving worden opgenomen van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten monumenten rekening is gehouden.

Ter implementatie van het Verdrag van Malta, is deze Monumentenwet gewijzigd. De kern van de Monumentenwet is dat, wanneer de bodem wordt verstoord, archeologische resten intact moeten blijven (in situ). Wanneer dit niet mogelijk is, worden archeologische resten opgegraven en elders bewaard (ex situ).

Ieder ruimtelijk plan moet een analyse van cultuurhistorische waarden van het plangebied bevatten. Zover hier sprake van is, moet ook aangegeven worden hoe met de mogelijk in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden rekening is gehouden. Hierbij moet de historische (stede)bouwkunde en historische geografie worden meegenomen in de belangenafweging. Aangegeven moet worden welke conclusies aan de geanalyseerde waarden worden verbonden en op welke wijze deze zijn geborgd in het plan.

TOETSINGSKADER EN BELEID

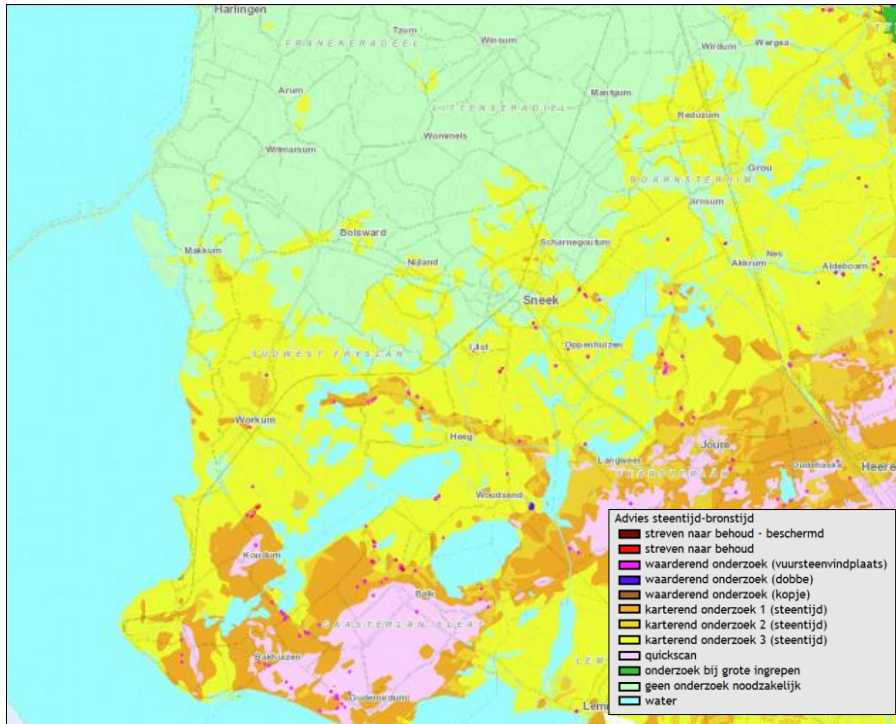
Conform de gemeentelijke erfgoedvisie en -nota wordt ten aanzien van het onderzoek naar erfgoed uitgegaan van de Cultuurhistorische kaart van de Provincie Fryslân (CHK), waar ook de Friese Archeologische Monumentenkaart Extra (FAMKE) deel van uit maakt. Op deze kaarten is informatie opgenomen over archeologische en cultuurhistorische waarden. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van het document "*Grutsk op 'e Romte*" waarin de kernkwaliteiten van het cultuurhistorisch erfgoed en het landschap in Fryslân beschreven staan.

4.2.1

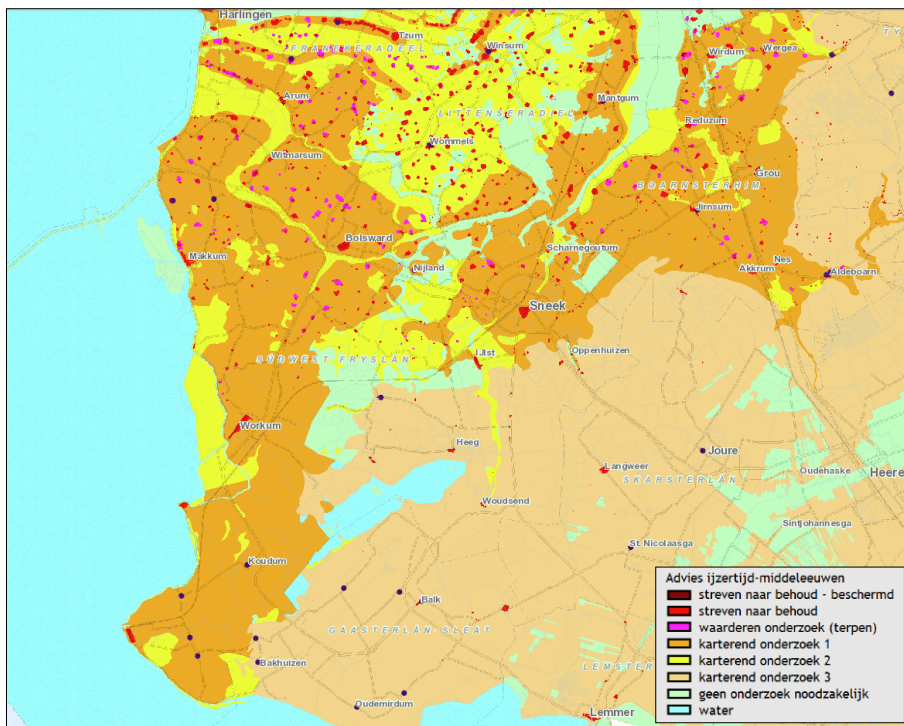
Archeologie

Algemeen kader

Op welke plaatsen archeologisch onderzoek aan de orde is, wordt op grond van het gemeentelijk beleid bepaald. De gemeente volgt de provinciale Friese Archeologische Monumentenkaart Extra (FAMKE). Op deze kaart worden voor de perioden Steentijd - Bronstijd en IJzertijd - Middeleeuwen adviezen gegeven over eventueel te verrichten onderzoeken (zie figuur 9 en 10).

Figuur 9. FAMKE, archeologische (verwachtings)waarden Steentijd - Bronstijd (Bron: Provinsje Fryslân, 2014).

Figuur 10. FAMKE, archeologische (verwachtings)waarden IJzertijd - Middeleeuwen (Bron: Provinsje Fryslân, 2014).

Onderzoek

Uit de gemeentelijke uitsnede van de FAMKE blijkt dat in het plangebied diverse terreinen met bekende archeologische waarden aanwezig zijn, de zogenaamde terreinen van 'streven naar behoud' en 'waarderend onderzoek' (paars en rood in beide figuren). Dit betreft voor de periode Steentijd - Bronstijd vooral vuursteenvindplaatsen en voor de periode IJzertijd - Middeleeuwen met name terpen. Voor de rest van het plangebied is sprake van zogenaamde verwachtingszones, waarbij voor een deel van het plangebied geen archeologische verwachting (meer) geldt. In het bijzonder voor de periode Steentijd - Bronstijd geldt er voor een groot gedeelte van het noordelijke deel van het plangebied geen archeologische verwachting (meer).

Zowel de archeologisch waardevolle terreinen als de verwachtingszones zijn beschermd middels een dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie', afhankelijk van de toegekende waarde. Er wordt van twee soorten archeologische waarden gebruikt gemaakt. Het betreft de dubbelbestemmingen "Waarde - Archeologie 1" en "Waarde - Archeologie 2". De eerstgenoemde archeologische dubbelbestemming wordt gehanteerd voor terreinen of gebieden die op de FAMKE het advies 'streven naar behoud' en 'waarderend onderzoek' hebben meegekregen, dus de bekende archeologisch waardevolle terreinen. 'Waarde - Archeologie 2' wordt gehanteerd voor gebieden die op de FAMKE het advies 'karterend onderzoek' en 'quickscan' hebben en derhalve de gebieden met een archeologische verwachtingswaarde.

In gebieden met een archeologische waarde ('Waarde - Archeologie 1') zijn in principe ingrepen vanaf 50 m² en dieper dan 40 cm vergunningsplichtig en dient er voorafgaand aan de verlening archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden. Dit om de archeologische behoudenswaardigheid in voldoende mate te kunnen bepalen. Het vaststellen van de archeologische waarde wordt gedaan aan de hand van één of meerdere archeologisch vooronderzoeken. In eerste instantie moet een bureau- en booronderzoek worden uitgevoerd. Eventueel volgt hierop nog een proefsleuvenonderzoek. Na iedere onderzoeksfase dient de rapportage van het betreffende onderzoek ter beoordeling aan de gemeente voorgelegd te worden. Het vooronderzoek wordt afgesloten als uit de beoordeling van de rapportage blijkt dat de waarde van het te verstoren terrein in voldoende mate is vastgesteld. Vervolgens kan namelijk worden besloten of voorwaarden aan de omgevingsvergunning moeten worden verbonden (opgraven, begeleiden en/of planaanpassing) of dat het plangebied archeologisch wordt vrijgegeven ten behoeve van de werkzaamheden.

Voor wat betreft de gebieden in een archeologische verwachtingszone ('Waarde - Archeologie 2') zijn de vrijstellingsgrenzen ruimer en gaat er mogelijk archeologisch onderzoek spelen bij ingrepen vanaf 500 m².

Indien sprake is van bodemverstorende ingrepen dieper dan 40 cm, afhankelijk van de omvang van de ingreep, dan dient archeologisch onderzoek te worden

uitgevoerd voor zover het plangebied op de FAMKE in de figuren 9 en 10 is aangegeven als:

1. 'karterend onderzoek 1', dan moet een karterend onderzoek worden uitgevoerd indien er ingrepen zijn voorzien van een oppervlak van meer dan 500 m².
2. 'karterend onderzoek 2', dan moet een karterend onderzoek worden uitgevoerd indien er ingrepen zijn voorzien van een oppervlak van meer dan 2.500 m².
3. 'karterend onderzoek 3', dan moet een karterend onderzoek worden uitgevoerd indien er ingrepen zijn voorzien van een oppervlak van meer dan 5.000 m².

In het kader van het opstellen van dit bestemmingsplan is geen archeologische onderzoek uitgevoerd. Dit omdat het een actualiserend bestemmingsplan betreft; een samenvoeging van bestaande ruimtelijke plannen waarmee niet direct nieuwe ontwikkelingen worden beoogd. Wanneer sprake is van nieuwe ontwikkelingen, dan zullen deze worden getoetst aan de getroffen archeologische beschermingsregeling in dit plan. Hiermee zijn de archeologische waarden in voldoende mate geborgd.

FAMKE en de archeologische verdiepingsslag

De gemeentelijke FAMKE is geen statische kaart. Uitgevoerde archeologische onderzoeken kunnen namelijk nieuwe informatie opleveren voor de kaart. De intentie is om de kaart éénmaal in de vier jaar te actualiseren. Daarom dienen op grond van de Erfgoedverordening (2013) de archeologische onderzoeken die nog niet zijn verwerkt op de FAMKE ook meegewogen te worden bij de uitwerking cq. toepassing van het archeologiebeleid. Voorwaarde hiervoor is wel dat de archeologische onderzoeken uitgevoerd moeten zijn door gecertificeerde bedrijven. Concreet betekent dat dat bij de toetsing aan het beleid wordt gekeken of er nog meer gegevens beschikbaar zijn naast de FAMKE om tot een weloverwogen specifiek advies te komen bij ruimtelijke plannen. Dit om onnodig onderzoek te voorkomen.

Omdat dus nog niet alle bekende gegevens zijn verwerkt in de FAMKE loopt er momenteel een archeologische verdiepingsslag. Daarnaast zijn er nog een aantal aanvullende keuzes te maken waardoor op basis van de geactualiseerde kaart er duidelijker keuzes kunnen worden gemaakt. Hierdoor kunnen er op gemeentelijk niveau specifiekere beleidsadviezen aan de kaart worden gekoppeld dan nu het geval is. Op basis hiervan worden procedures rond ruimtelijke ordening bespoedigd en wordt onnodig onderzoek voorkomen. Aangezien deze nog niet is afgerond, is de kaart nog niet geïntegreerd in de FAMKE.

Zo houdt de FAMKE bijvoorbeeld nog geen rekening met de archeologische waarden in waterbodems. Dit is echter wel wettelijk verplicht op basis van de Erfgoedwet (2016). Daarom wordt in dit BP een archeologische verwachtingswaarde (Waarde-archeologie 2) gehanteerd voor waterbodems. Hierbij wordt een vrijstellingsregime gehanteerd van 500 m². Dit met uitzondering van de

bekende wraklocaties. Deze zijn overigens nog niet aangegeven op de plankaart, ook omdat men nog bezig is met de inventarisatie ervan. Tevens is een weergave van de puntlocaties niet wenselijk in verband met schatduiken. Voor de wraklocaties geldt geen vrijstellingsgrens.

Een andere categorie die nog niet expliciet is verwerkt in de FAMKE zijn de historische boerderijplaatsen. Wel zijn ze opgenomen op de cultuurhistorische kaart. Boerderijplaatsen vormen, zeker in de gemeente Súdwest-Fryslân, een veelzijdige en problematische categorie terreinen. Er zijn dan ook nog geen éénduidige beleidsadviezen zijn te formuleren. Hiervoor dient eerst in het kader van de verdiepingslag aanvullend onderzoek te worden verricht. Voor een deel zijn ze al archeologisch beschermd, omdat het deels verhoogde huisplaatsen oftewel terpen betreffen, die wel in de FAMKE zijn opgenomen.

Archeologie en agrarisch gebruik

In principe is normaal agrarisch gebruik altijd mogelijk, op voorwaarde dat men de bodem niet meer dan 40 cm verstoort. De aanleg van drainage in agrarische percelen bij de archeologische verwachtingsgebieden is niet vergunningsplichtig. De gemeente is van mening dat zo een normaal landbouwkundig gebruik zich verhoudt tot het voldoende beschermen van verwachte archeologische waarden. Bij gebieden met archeologische waarde blijft dit natuurlijk wel vergunningsplichtig. Sleufloze drainage wel is altijd mogelijk zonder vergunning.

In de gebieden met archeologische waarde zijn ingrepen tot 50 m² ongeacht de diepte zonder vergunning mogelijk (indien dit verder BP technisch niet op bezwaren stuit). Bij de uitbreiding van het agrarisch bouwvlak geldt geen onderzoeksplicht indien deze uitbreiding plaatsvindt in gebieden met enkel een archeologische verwachting. Dit is gerelateerd aan het feit dat uitbreidingen bij voorkeur van het oude huis erf af zijn gericht, omdat dit vaak cultuurhistorisch gezien het meest interessante deel is.

Oftewel vanuit agrarisch oogpunt is er nog steeds veel mogelijk, ondanks de archeologische dubbelbestemming.

Conclusie

Dit bestemmingsplan is actualiserend en conserverend van aard en mag gelet op de opgenomen beschermingsregeling in de vorm van de verschillende dubbelbestemmingen betreffende archeologie uitvoerbaar worden geacht.

NOTA BENE

In alle gevallen, ongeacht de grootte van de ingreep, blijft de archeologische meldingsplicht van toevalsvondsten van kracht (art. 5.10, lid 1 Erfgoedwet). Concreet houdt dit in dat wanneer bij graafwerkzaamheden vondsten worden aangetroffen waarvan de vinder redelijkerwijs moet kunnen weten dat het archeologie betreft, dit gemeld moet worden bij het bevoegd gezag. Dit is de gemeente Súdwest-Fryslân.

4.2.2

Cultuurhistorie

Algemeen kader

De nieuwe wetgeving op het gebied van erfgoed leidt er toe dat de historische (steden)bouwkunde en historische geografie moet worden meegenomen in de belangenafweging bij de totstandkoming van ruimtelijke plannen. Aangegeven dient te worden welke conclusies aan de geanalyseerde waarden worden verbonden en op welke wijze deze zijn geborgd in voorliggend bestemmingsplan. Ook in de Verordening Romte van de Provinsje Fryslân is geregeld dat gemeenten in een ruimtelijk plan moeten aangeven op welke wijze het plan rekening houdt met cultuurhistorische elementen en structuren (zoals aangegeven op de van die verordening deel uitmakende cultuurhistorische kaarten). Zoals eerder beschreven wordt conform de gemeentelijke erfgoedvisie en -nota uitgegaan van de Cultuur Historisch kaart van de provincie Fryslân (CHK). Op deze kaarten is informatie opgenomen over de cultuurhistorische waarden. Daarnaast is gebruik gemaakt van de thematische structuurvisie 'Grutsk op 'e Romte' waarin de kernkwaliteiten van het cultuurhistorisch erfgoed en het landschap in Fryslân beschreven staan.

Onderzoek

In het kader van de nieuwe wetgeving is met het opstellen van dit bestemmingsplan veel aandacht geschonken aan het vanaf nu goed borgen van de cultuurhistorische waarden in het bestemmingsplan. Hiervoor zijn er meerdere onderzoeken verricht waarbij de cultuurhistorische waarden in het gebied zo goed mogelijk in kaart zijn gebracht. De bestaande cultuurhistorische inventarisaties op landelijk en provinciaal niveau bieden hier een goede basis voor. Daarnaast is een verdiepingsslag op lokaal niveau gepleegd. Hieronder worden de drie onderzoeken toegelicht.

1. Historisch-geografisch onderzoek

Ten eerste heeft een historisch-geografisch onderzoek plaatsgevonden. Dit onderzoek is als separate bijlage¹⁶ bij dit bestemmingsplan opgenomen. Bij het historische geografisch onderzoek zijn de (breed geaccepteerde) wetenschappelijke waarderingscriteria - zeldzaamheid, kenmerkendheid, gaafheid, ensemblewaarde - toegepast. De beoordeling is uiteengezet in drie niveaus, namelijk gemiddeld, hoog en zeer hoog. Wanneer alle drie de criteria zijn gewaardeerd, zijn deze scores cumulatief en zonder wegingsfactor opgeteld tot een totaalscore. Daarna is teruggerekend naar een eindwaardering. Verdwenen elementen zijn niet meegenomen in deze wetenschappelijke waardering. Hieronder volgt een waardering per categorie. De ontstaansgeschiedenis is beschreven in hoofdstuk 2.

¹⁶ "Gemeente Súdwest-Fryslân: Historisch-geografische inventarisatie en waardering van het buitengebied", Cultuurland Advies, Heerde, rapportnummer 1353, 4 augustus 2014, versie 1.0.

KEILEEM Súdwest-Fryslân, gevormd met water, veen, zeeklei en keileem. Bij Koudum, Hemelum, Scharl en Roode Klif zijn de overblijfselen van de ijstijd nog in het landschap te zien in de vorm van opgestuwde keileemlagen. De oorspronkelijke stuwwalboog is door latere landijsfasen niet meer geheel intact en ook het tongbekken van het landijs is niet meer aan de oppervlakte beleefbaar (in de ondergrond echter nog wel), waardoor de ensemblewaarde gemiddeld is. De overgebleven stuwwallen zijn echter gaaf bewaard gebleven, de kenmerkendheid van de stuwwallen in het landschap is zeer hoog en doordat ze in Nederland in hoge mate zeldzaam zijn, krijgen de stuwwallen een aardkundige waarde van ‘zeer hoog’.

ZEEKLEI In de geologische periode van het Holoceen deden water, veen en zeeklei hun intrede en zorgden dat de gemeente Súdwest-Fryslân een bijzonder gevarieerd landschap kreeg. De zeespiegel steeg en aan de kustzijde van de provincie werd een kwelderlandschap gevormd. Van het kwelderlandschap zijn als eerste de voormalige getijdengeulen van de Marneslenk en Middelsee aardkundig waardevol met een waarde van ‘zeer hoog’. Ondanks dat er nog enkele van deze (voormalige) zeeboezems in het noorden van Nederland zijn, bijvoorbeeld het Lauwersmar in Fryslân en de Dollard in Groningen, hebben ze een zeer hoge zeldzaamheid. Daarnaast liggen beide voormalige zeeboezems nog gaaf in het landschap en hebben ze een zeer hoge ensemblewaarde met de omliggende kwelder- en oeverwallen en de voormalige Zuiderzee- en Waddenkust. De kenmerkendheid van beide zeeboezems is binnen de opdrachtbegrenzing echter gemiddeld, omdat beiden door hun landgebruik en door hun onregelmatige verkaveling niet op voorhand van het omliggende zeekleigebied kunnen worden onderscheiden.

Als tweede is de getijde-oeverwal tussen Workum en Gaast aangewezen als aardkundig waardevol, omdat deze op de provinciale aardkundige waardenkaart als “een gave en unieke getijdeoeverwal met een grootschalig reliëf” wordt bestempeld. Binnen het historisch-geografisch onderzoek is niet voldoende kennis over deze specifieke oeverwal opgebouwd om de provinciale toewijzing als aardkundige waarde te kunnen toetsen. Wel is de begrenzing van de oeverwal aangescherpt.

WATER EN VEEN

Het hoogveen is vanaf de 10de of 11de eeuw onder menselijke invloed geheel verdwenen. Het laagveen zit op veel plekken nog in de ondergrond, al dan niet overdekt met een laag zeeklei. Aardkundig gezien krijgen deze landschappen een waarde van ‘gemiddeld’, omdat ze niet zeldzaam zijn en door de massale afgraving hun gaafheid en kenmerkendheid zijn verloren. De ensemblewaarde met de meren en het kwelderlandschap is daarentegen nog wel aanwezig. Bij de meren krijgen de voormalige meeroevers, die bij enkele van de ingepolderde meren nog aanwezig zijn, een aardkundige waardering van ‘zeer hoog’. De voormalige veenriviertjes - of wat daar nog van over is - krijgen ook een ‘zeer hoge’ aardkundige waardering vanwege hun zeldzaamheid en zeer kenmerkende kronkelende loop.

Terpenlân van Súdwest-Fryslân (IJzertijd - 850)

Binnen de begrenzing van de gemeente Súdwest-Fryslân zijn nog 72 terpen terug te vinden. Daarvan liggen er weer 62 (+ 20 gebieden die vanuit de FAMKE in aanmerking komen voor waarderend booronderzoek) binnen het plangebied. Al deze terpen krijgen een historisch-geografische waardering van ‘zeer hoog’ vanwege hun zeer hoge kenmerkende hoogteverschil met het natuurlijke landschap, ensemblewaarde met de kwelderwallen en landelijke zeldzaamheid. Binnen de terpen zijn echter grote verschillen in gaafheid, doordat ze vanaf de 19de eeuw weer zijn afgegraven.

TERPEN

Huidig Súdwest-Fryslân krijgt vorm (850 - 1150)

De moederpolder Hartwerd-Witmarsum was één van de vier moederpolders in Fryslân en lag precies op de scheiding van de Marneslenkboezem en de Middelseeboezem en werd bijna volledig door water omgeven. Van de oorspronkelijke 23,6 km bedijking is in het plangebied nog steeds 16,5 km in het wegenpatroon herkenbaar. Hiervan heeft 7,5 km daadwerkelijk nog een verhoogd dijktraject. Ongeveer 2 km is geheel verdwenen. Buiten het plangebied is in de overige 5,1 km geen verhoogd dijktraject meer te herkennen, maar ook daar is de voormalige dijk nog wel in het wegenpatroon te volgen. Deze bedijking behoort tot de oudste doorgaande bedijkingen in Nederland en is daarmee behoorlijk zeldzaam. Doordat slechts 2 km volledig is verdwenen, kan er gesproken worden van een hoge gaafheid, zeker wat betreft de ouderdom van de dijk. De kenmerkendheid is echter gemiddeld, omdat het dijkpatroon nooit bovenmaats hoog is opgeworpen en tegenwoordig nog maar 7,5 km telt. De ensemblewaarde met de voormalige Marneslenk en de Middelsee is - ondanks de inpoldering van beide zeeboezems - nog steeds aanwezig. De bedijking van de moederpolder krijgt daarmee een historisch-geografische waardering van ‘hoog’. Het gedeelte van de moederpolder dat binnen de opdrachtbegrenzing valt, had rond 1900 ongeveer 235,5 km aan ‘oorspronkelijke’ verkaveling. Van deze verkaveling is gedurende de 20ste eeuw bijna 29% van de kavelsloten gedempt. Vaak ten behoeve van schaalvergroting in de landbouw. Daarmee blijft over dat meer dan 70% - ongeveer 167,9 km - van de verkaveling nog steeds op de oorspronkelijke plek ligt. De gaafheid blijft daarbij achter bij de kenmerkendheid van de onregelmatige blokverkaveling en het ensemble dat er nog met de dijk ligt. Daarom krijgt ook de verkaveling van de moederpolder een historisch-geografische waarde van ‘hoog’.

MOEDERPOLDERS

Voor de beveiliging van de gebieden ten zuiden van de Marneslenk waren de bewoners al in de 11de eeuw overgegaan tot de aanleg van een onregelmatig gevormde ringdijk, de zogeheten Pingjumer Gulden Halsband, die in vier fasen werd aangelegd. Van de Pingjumer Gulden Halsband is van de oorspronkelijke 13,5 km dijk nog 11 km herkenbaar aanwezig, waarvan een groot gedeelte tevens nog steeds dijktracé is. Dat maakt dat de dijk een hoge gaafheid kent en voor grote delen nog kenmerkend in het landschap aanwezig is. Tevens is de ensemblewaarde met de voormalige Marneslenk en Zuiderzee nog aanwezig, al dan niet in de ondergrond. De zeldzaamheid van een dergelijke oude ringdijk complementeert de historisch-geografische waarde van ‘zeer hoog’.

INPOLDERING VAN MIDDELZEE EN MARNESLENK

De Middelzeedijk is de enige dijk binnen het plangebied die bij de inpoldering van de Middelzee betrokken is geweest. Ondanks dat het tracé nog goed te herkennen is in de geasfalteerde weg, is het dijklichaam behoorlijk afgevlakt en niet meer kenmerkend. De ensemblewaarde met de Middelzee is alleen nog in de ondergrond aanwezig. Daarom krijgt de Middelzeedijk - ondanks een zeer hoge zeldzaamheid - een historisch-geografische waardering van 'zeer hoog'. In de verkaveling is het verschil tussen het oude en het nieuwe land tevens nog goed te zien; het is qua verkavelingsvorm grilliger van patroon. Het nieuwe land is in ruime blokken ingedeeld en is voor een groot deel onbebouwd. Dit geldt echter voornamelijk voor de gronden van de voormalige Middelzee en in mindere mate voor de gronden in de voormalige Marneslenk. Daar kwam een kenmerkende, onregelmatige blokverkaveling voor. Van deze verkaveling is 40% echter verdwenen sinds 1900, waardoor de gaafheid gemiddeld is. Daarom krijgt deze kenmerkende verkaveling een historisch-geografische waarde van 'hoog'. De zeer kenmerkende blokverkaveling van de Middelzee valt grotendeels buiten de gemeentegrens. Uitzondering hierop is de blokverkaveling ten noorden van Sneek en Ijsbrechtum. Daar is nog 15 km van de oorspronkelijke 17 km aanwezig. De ensemblewaarde met de ingepolderde Middelzee is hoog, maar dan alleen in de ondergrond. Mede door de hoge zeldzaamheid krijgt de blokverkaveling dan ook een 'zeer hoge' historisch-geografische waardering.

VEENONTGINNING IN HET LAGE MIDDEN

Binnen het plangebied zijn de randen van drie van deze grote ontginningsgebieden te herkennen, namelijk één ten zuidoosten van Workum, één ten noordoosten van Workum en één ten zuiden van Sneek. Binnen het plangebied zal in de drie ontginningsblokken ongeveer tussen de 750 km en 1000 km aan veenontginningsloten zijn geweest. Hiervan is tegenwoordig van 103 km nog met zekerheid te zeggen dat deze tot de oorspronkelijke veenontginningsloten hebben behoord. De gaafheid is daarmee niet bijzonder hoog, maar de zeldzaamheid - vooral binnen het klei-op-veengebied - wel. De lange strokenverkaveling is daarnaast zeer kenmerkend en de ensemblewaarde met het veen in de ondergrond hoog. De oorspronkelijke veenontginningsloten krijgen dan ook een historisch-geografische waarde van 'zeer hoog'. Datzelfde geldt voor de hoofdafwateringsloten, maar dan met het verschil dat deze een lagere zeldzaamheid hebben, waardoor deze een historisch-geografische waardering van 'hoog' krijgen.

HEMPOLDERS

Ordering en strijd (1150 - 1550)

Beschermd door de Middelzeedijken in het noorden en de nieuwe dijken in het zuiden ontstonden - langs de voormalige begrenzing van de Marneslenk en de Middelzee - een reeks afzonderlijke binnenpolders, die ook wel de Hempolders worden genoemd. De gemeente Súdwest-Fryslân heeft negen van de tien Hempolders binnen haar grondgebied liggen. Alleen Rauwerderhem valt er gedeeltelijk buiten. Binnen het plangebied vallen geheel of gedeeltelijk Schraarderhem, Exmorrahem, Eemswouderhem, Arkumerhem, Riperahem, Scherwolderhem, Scherhem en Rauwerderhem. De meeste hemdijken zijn nog terug te vinden in het landschap en zijn voornamelijk in gebruik als weg. Maar

liefst 86% van de 92 km aan hemdijken ligt binnen de gemeentegrens. De zeldzaamheid is dan ook zeer hoog, net als de kenmerkendheid van deze kronkelende dijken. Daarvan ligt weer 41 km binnen de opdrachtbegrenzing. Van de 41 km is 11 km verdwenen, waardoor de gaafheid niet de maximale score krijgt. De ensemblewaarde met het Lage Midden is nog steeds aanwezig, ondanks dat de binnendijken geen waterkerende functie meer hebben. De historisch-geografische waarde komt voor de hemdijken - met name door de zeldzaamheid en kenmerkendheid - uit op 'zeer hoog'. De onregelmatige blokverkaveling heeft daarnaast dezelfde zeldzaamheid en kenmerkendheid en is vaak nog goed aanwezig. Alleen bij de Schraarderhem is bijna de helft van de oorspronkelijke verkaveling verdwenen. Deze krijgt daardoor de historisch-geografische waarde van 'hoog'. De overige hempolderverkavelingen, die binnen het plangebied vallen, hebben meer dan 75% van hun oorspronkelijke verkaveling behouden en krijgen een historisch-geografische waardering van 'zeer hoog' (Exmorsterhem, 75 km aanwezig, 16 km verdwenen; Eemswouderhem, 54 km aanwezig, 14 km verdwenen; Arkumerhem, 25 km aanwezig, 5 km verdwenen; Riperahem, 22 km aanwezig, 7 km verdwenen; Scherwolderhem, 879 m aanwezig; Scherhem, 16 km aanwezig, 4 km verdwenen; Rauwerderhem, 59 km aanwezig, 26 km verdwenen).

Naast een strijd tegen het zeewater heeft men in Westergo voortdurend geworsteld met de binnenwaterhuishouding. In de periode van vóór de bedijkingen was er sprake van een goede natuurlijke afwatering. Om de afwatering te verbeteren werden talloze vaarten gegraven en natuurlijke waterlopen aangepast. Binnen het plangebied is in deze periode voor ongeveer 200 km aan vaarten gegraven. Hiervan zijn bijna alle vaarten nog steeds aanwezig, al dan niet inhoudelijk aangepast door de eeuwen heen, waardoor een zeer hoge gaafheid naar voren komt. Niet alleen per vaart, maar voor het gehele gegraven stelsel. De kronkelige vorm maakt deze vaarten tevens zeer kenmerkend. De zeldzaamheid blijft door het grote aantal vaarten achter in de waardering, maar desondanks krijgen deze vaarten een historisch-geografische waarde van 'zeer hoog'.

De hoogste delen en de hellingen van de stuwwallen waren, door hun waterhuishouding en zandondergrond, uitermate geschikt voor akkerbouw. In een eeuwenlang proces van ophoging met humushoudend materiaal uit de potstallen konden daardoor boven op de stuwwallen grote, aangesloten akkercomplexen ontstaan. Binnen het plangebied lagen de akkercomplexen van Scharl, Warns, Roode Klif, Hemelum en Koudum. Tegenwoordig is van deze kleinschalige verkaveling op de akkercomplexen in heel Fryslân echter weinig tot niets meer te herkennen. Ook bij de akkercomplexen binnen het plangebied is de kenmerkendheid daarom laag. Vaak zijn nog wel de ondergrondse enkeerdgronden aanwezig, wat de gaafheid van de enken waarborgt, maar heeft het bovengrondse landschap een verandering doorgemaakt door schaalvergroting en wisseling van grondgebruik. In de praktijk betekent dat, dat veel voormalige akkercomplexen tegenwoordig nog maar enkele eigenaren hebben - in tegenstelling tot de tientallen verschillende eigenaren tot aan het einde van de

VAN BUITEN- NAAR BIN-
NENWATERHUISHOUDING

AKKERCOMPLEXEN
OP DE STUWWALLEN

19de eeuw - en dat de kleine akkers zijn omgeploegd tot grote, open weidegebieden. Daarnaast hebben ze een gemiddelde zeldzaamheid en een zeer hoge ensemblewaarde met de onderliggende stuwwal. Over het geheel krijgen ze daarom een 'hoge' historisch-geografische waardering.

Voortvarend en welvarend (1550 - 1800)

DE NIEUWE ZEEDIJK EN SLAPERDIJKEN

In de late Middeleeuwen brak het zeewater van de Zuiderzee geregeld door de zee- en slaperdijken heen. Hierbij ontstonden doorbraakkolken en in het ergste geval werden hele stukken land langs de westkust van Westergo weggeslagen. De kolken krijgen een 'zeer hoge' historisch-geografische waardering door hun zeer hoge zeldzaamheid en kenmerkendheid. Vanaf de 12de eeuw - wanneer de Zuiderzee ontstond - is de kustlijn daardoor verschillende malen naar het oosten verplaatst. Alhoewel de zeedijken op zichzelf versterkt werden, werd ook besloten om twee slaperdijken aan te leggen, namelijk de Koudumer Slaperdijk en de Zuriger Slaperdijk. De Nieuwe Zeedijk werd 44 km lang, waarvan slechts 1 km is verdwenen. Daarmee heeft het een uitzonderlijke hoge gaafheid. Door buitendijkse inpolderingen is de ensemblewaarde met het buitendijkse water echter lager geworden. Kenmerkendheid en zeldzaamheid blijven echter zeer hoog, waardoor de dijk een 'zeer hoge' historisch-geografische waarde heeft. Dat geldt tevens voor de beide slaperdijken, die weliswaar een hogere ensemblewaarde krijgen, maar dan weer iets minder zeldzaam zijn.

EERSTE BUITENDIJKSE INPOLDERINGSFASE

Behalve dat er op bepaalde plekken hele gedeelten van de kust werden weggeslagen, kon er ook aanslibbing voorkomen. De aanslibbing van de zee-inham tussen Hindeloopen en Workum was in het midden van de 16de eeuw zover gevorderd dat plannen voor de indijking van de 'ynbochte' werden gemaakt. De inpoldering van het Workumer Nieuwland kwam in 1621 tot stand. De oorspronkelijke, kenmerkende, rationele verkaveling had 58 km aan sloten, waarvan 12 km inmiddels weer is verdwenen. De ensemblewaarde met de polderwegen, de bedijking en het buitendijkse water is ook nog grotendeels aanwezig. De verkaveling in het Workumer Nieuwland heeft daardoor een 'zeer hoge' historisch-geografische waarde. Datzelfde geldt voor de polderwegen, waar van de 7 km aan wegen slechts 900 m is verdwenen.

EERSTE BINNENLANDSE INPOLDERINGSFASE

Dit is tevens de periode dat de eerste inpoldering van binnenlandse meren plaatsvindt. Op de overgang van de late Middeleeuwen naar de nieuwe tijd was er echter nog geen enkel meer ingepolderd in Fryslân, de organisch ingepolderde meren daargelaten. Dat zou pas vanaf de 17de eeuw het geval zijn. In 1620 werden de eerste Friese meren drooggemalen; de Staverense meren. In totaal werden in deze fase vier meren drooggemalen met een oppervlakte van 450 ha. De ontginningstructuur binnen de droogmakerijen wordt vaak gekenmerkt door de grootschalige en rationele verkaveling. Binnen de Noorder- en Zuidermeerpolder en Fallingabuurtster en Aaltjemeerpolder komt deze gedeeltelijk voor. De ontginningswegen zijn namelijk wel rationeel aangelegd, maar de verkaveling daarbinnen slechts gedeeltelijk. Bij de Noordermeerpolder is daarnaast een groot gedeelte van de verkaveling verdwenen (19 km aanwezig

en 12 km verdwenen), waardoor de historisch-geografische waardering ‘gemiddeld’ uitvalt. De polderwegen zijn echter nog wel grotendeels aanwezig. Bij de Zuidermeerpolder valt dit precies andersom uit: de verkaveling is relatief gaaf aanwezig (18 km aanwezig en 2 km verdwenen), maar de wegen zijn grotendeels verdwenen. De verkaveling van de Zuidermeerpolder krijgt dan ook een ‘hoge’ historisch-geografische waardering. Datzelfde geldt voor de Falingabuurster- en Aaltjemeerpolder (verkaveling 6.600 m aanwezig en 1.644 m verdwenen en wegen 500 m aanwezig en 500 m verdwenen, maar nog wel herkenbaar). Deze krijgt - op de polderwegen na - ook een ‘hoge’ historisch-geografische waardering.

Het waterrijke, dunbevolkte gebied van het Lage Midden leende zich bij uitstek voor het aanleggen van eendenkooien, waarmee met een waterplas en in grote vangpijpen eenden werden gelokt en gevangen. Binnen het plangebied hebben maar liefst 14 eendenkooien gelegen. Tegenwoordig zijn er daar nog drie van over. In geheel Fryslân zijn er nog ongeveer 20, wat ze dus een hoge zeldzaamheid geeft. Ze zijn te herkennen aan de hoog opgaande kooibossen rondom de kooiplassen en vormen een markant element in het open landschap. Alle drie de eendenkooien hebben deze kenmerkendheid nog en liggen er daardoor ook nog gaaf bij. Tevens is bij alle drie nog de - relatieve - rust van het uitgestrekte landschap aanwezig om de ensemblewaarde compleet te maken. Alle drie de eendenkooien krijgen daarom een historisch-geografische waarde van ‘zeer hoog’.

EENDENKOOIEN

Tot ver in de 19de eeuw vormden waterwegen de belangrijkste transportroutes op het grondgebied van de gemeente Súdwest-Fryslân. Het land beschikte van nature al over een dicht netwerk van geulen, prielen en kreken. Door de tijd heen zijn de vaarwegen voortdurend heringericht om te voldoen aan de eisen van de tijd. Zo werden de vaarten in de 17de eeuw grondig verbeterd en aangepast voor de trekschuit. In totaal werd in Fryslân langs de trekvaarten 135 km trekweg aangelegd. Daarvan ligt 16 km binnen het plangebied. De rechte verbindingsvaarten zijn zeer kenmerkend en liggen nog gaaf in het landschap. Ondanks hun lagere zeldzaamheid hebben ze een ‘zeer hoge’ historisch-geografische waarde. Opvaarten zorgden voor de ontsluiting van dorpen en boerderijen die niet aan hoofdverkeersaders lagen. Voor deze elementen geldt dezelfde waardering.

TREKVAARTEN EN
OPVAARTEN

Landbouw, straatwegen en spoorlijnen (1800 - 1900)

Met het aanleggen van nieuwe dijken, de eerste inpoldering van de grote meren en het verbeteren van het vervoer door middel van trekvaarten en opvaarten, lieten de bewoners van het zuidwesten van Fryslân het middeleeuwse landschap definitief achter zich. De grote landschappelijke veranderingen stonden echter pas op het punt van beginnen.

Nadat vroeg in de 17de eeuw enkele meren in Fryslân met Hollands kapitaal waren ingepolderd, bleef het aantal Friese droogmakerijen in de rest van de 17de en 18de eeuw zeer beperkt. Het overgrote deel van de droogmakerijen in

TWEEDE BINNENLANDSE
INPOLDERINGSFASE

de gemeente Súdwest-Fryslân dateert dan ook uit de 19de en 20ste eeuw. Het ontbeert daarom de lange historische dimensie, zoals die wel bij veel Noord-Hollandse droogmakerijen aanwezig is. De Friese droogmakerijen waren vaak erg klein van omvang. Uitzonderingen zijn de Makkumer-, Parregaaster- en Workumermeerpolders die in de 19de eeuw grotendeels met Engels kapitaal werden drooggemaakt. Door hun geringe omvang liggen ze relatief onopvallend in het landschap verborgen. Daarnaast hebben de kleinere droogmakerijen een geringe diepte. Vaak kregen de kleinere polders niet eens een eigen bemaling, want door de sterk verbeterde omringende waterhuishouding konden de eigenaren de kleinere meren en poelen eenvoudig laten leeglopen door de waterstand te verlagen. Doordat in de meeste gevallen ook nog eens een ringdijk en ringsloot ontbrak, zijn de kleine polders alleen nog te herkennen aan een lichte daling in het landschap. Hierdoor lijkt het erop dat het merenlandschap van het Lage Midden haast op een organische manier werd omgezet in een polderlandschap. De meeste polders hebben dan ook een lage tot gemiddelde waarde voor kenmerkendheid. Daarnaast zijn ze door de veelheid aan ingepolderde Friese meren tevens beperkt zeldzaam. De ensemblewaarde met het veen- en klei-op-veenlandschap van het Lage Midden is daarentegen nog zeer goed bewaard gebleven. Over het algemeen hebben de polders uit de tweede inpolderingsfase daarom een ‘hoge’ waardering. Uitzonderingen daarop zijn de Makkumermeerpolder, waarbij de oorspronkelijke verkaveling nog zeer goed intact is gebleven en daardoor een ‘zeer hoge’ historisch-geografische waardering krijgt, de polderwegen van de Workumermeer- en Parregaastermeerpolder, die ook allebei een ‘zeer hoge’ waardering krijgen. De verkaveling in de kleinere meerpolders hebben daarentegen een zodanig lage kenmerkendheid dat deze een ‘gemiddelde’ historisch-geografische waarde hebben.

KRUIJNIGE PERCELEN

Binnen het plangebied komen in het noorden op lichte zavelgronden zogenaamde ‘kruinige percelen’ of ‘bolle akkers’ voor. Dit zijn percelen waarbij door middel van een bepaalde ploegtechniek doelbewust grond van de rand van de percelen naar het midden werd verplaatst, waardoor de percelen bol kwamen te liggen en minder last hadden van opbollend grondwater. Op Friese schaal zijn de kruinige percelen zeldzaam. Op landelijke schaal is dit helemaal het geval. De kenmerkendheid heeft daarnaast ook een zeer hoge waarde, want bij de kruinige percelen is de bolling van het perceel vaak nog goed te zien. Door latere egalisatie in het kader van ruilverkavelingen schijnen wel veel kruinige percelen te zijn verdwenen, maar door het ontbreken van een ‘nulmeting’ is dit niet in perspectief te plaatsen. De gaafheid wordt daarom bij de historisch-geografische waardering achterwege gelaten. Als laatste is de ensemblewaarde met de natuurlijke ondergrond van het kwelderlandschap tevens zeer hoog. Ondanks het uitblijven van een waarde voor gaafheid krijgen de kruinige percelen over het geheel een ‘zeer hoge’ historisch-geografische waardering.

WEGEN VOOR 1800

Verkeer over land heeft zich tot halverwege de 19de eeuw beperkt tot wegen over dijken, jaagpaden en de hoger gelegen kwelderwallen. De wegen gelegen op het oorspronkelijke maaiveld waren grote delen van het jaar onbegaanbaar

omdat het te drassig was. Halverwege de 19de eeuw werd echter de kwaliteit van de bestaande landwegen sterk verbeterd en nieuwe verharde wegen aangelegd. Van de 280 km aan wegen, die voor 1800 al aanwezig waren is tegenwoordig nog 214 km over. Kenmerkend is de ensemblewaarde met de ondergrond en daardoor het vaak kronkelige verloop, dat vaak nog aanwezig is. Op basis daarvan hebben deze oudste wegen een 'zeer hoge' historisch-geografische waarde. De 96 km aan wegen die na de tweede helft van de 19de eeuw is aangelegd, hadden geen ensemblewaarde met de ondergrond, maar werden vaak dwars door het landschap aangelegd. Daarnaast is hun zeldzaamheid in het algemeen een stuk lager. Door een hoge gaafheid hebben ze toch een 'hoge' historisch-geografische' waarde.

Naast de landwegen kwam er eind 19de eeuw een nieuwe manier van vervoer over land toen de spoor- en tramwegen werden aangelegd. De tramwegen zijn inmiddels allemaal verdwenen, waardoor deze geen historisch-geografische waardering krijgen. De spoorlijnen zijn nog wel aanwezig en hebben een zeer hoge gaafheid en kenmerkendheid, maar doordat ze niet zeldzaam zijn en een lage ensemblewaarde hebben komen ze toch op een 'hoge' historisch-geografische waarde.

SPOOR- EN TRAMWEGEN

Naast de winning van terpaarde werd op veel plaatsen in Westergo klei gewonnen voor de fabricage van bakstenen en dakpannen. De bakstenen werden in de eerste instantie gebakken in kleine veldovens; in de late Middeleeuwen kwamen grotere steenbakkerijen en pannenbakkerijen op. Aan de kleiwinning kwam een eind aan begin van de 20ste eeuw als gevolg van de grote concurrentie van elders gelegen steenbakkerijen en het opkomende gebruik van andere steensoorten. Op verschillende plaatsen zijn de afgetichelde percelen nog herkenbaar in het landschap. Kleiwinning is relatief zeldzaam in Fryslân, terwijl het op landelijke schaal - met name in het rivierengebied - veelvuldig voorkomt, maar dan met rivierklei in plaats van zeeklei. De afgravingen hebben een zeer hoge kenmerkendheid, doordat de percelen werden afgegraven tot een diepte van 50-100 cm, terwijl de verkaveling veelal in tact bleef. Wanneer ze niet zijn volgestort, hebben ze tevens een hoge gaafheid, maar dat is niet altijd meer het geval. De ensemblewaarde met het onderliggende klei-landschap is tevens nog aanwezig. De afgetichelde kleiwinningpercelen hebben daardoor een 'hoge' historisch-geografische waarde.

KLEIWINNING

Bestemming Súdwest-Fryslân (1900 - 1965)

Door de aanleg van de Afsluitdijk rond 1930 werd Noord-Holland ook vanuit het noorden over land bereikbaar en dit vormde een bedreiging voor de 'Vesting Holland'. Daarom werden drie nieuwe linies aangelegd. De hoofdverdediging werd in Fryslân gevormd door in 1932-1936 de Stelling van Kornwerderzand op de Afsluitdijk aan te leggen met aan de oostzijde - op het vaste land - de Wonsstelling. In de meidagen van 1940 werd de Wonsstelling door de Duitsers veroverd. De Stelling van Kornwerderzand hield stand. Van de Wonsstelling is niets meer zichtbaar en krijgt dus geen historisch-geografische waardering,

VERDEDIGINGSLINIES

Met de aanleg van de Afsluitdijk in 1932 was er tevens opnieuw sprake van landaanwas langs de westkust. Stukken land voor de kust kwamen door de peilverlaging droog te liggen en werden omkaad, zoals de huidige Polder Geele Strand (het zuidelijke deel in 1941/1942 en het noordelijke deel in 1948) en de Makkumer Waard. De verkaveling van de Polder Geele Strand is zeer kenmerkend door de rationele kavels en heeft nog een bijzonder gaafheid, doordat het nog relatief jong is. De verkaveling heeft dan ook een 'zeer hoge' historisch-geografische waarde. De verkaveling van de Makkumer Waard is het tegenovergestelde, doordat een kenmerkende verkaveling ontbreekt en krijgt daardoor een 'gemiddelde' historisch-geografische waarde.

In de 20ste eeuw liep een groot gedeelte van de Nederlandse landbouw tegen haar grenzen aan. Dit kwam door een slechte ontsluiting van het gebied, versnippering van het grondeigendom en de slechte waterhuishouding. Om deze problemen het hoofd te bieden werd daarom overgegaan op ruilverkavelingen. In de gemeente Súdwest-Fryslân zijn in de 20ste eeuw negen ruilverkavelingen geweest, die ook allemaal binnen het plangebied vallen. Opvallend is dat geen enkele van deze ruilverkavelingen in de eerste periode (1924-1953) vallen, acht binnen de tweede periode (1954-1984) en één in de derde periode (1985-heden). De tweede en derde periode van de ruilverkavelingen hielden ten opzichte van de eerste periode veel meer rekening met het onderliggende cultuurlandschap en zijn daardoor minder kenmerkend voor een typische ruilverkaveling. Tevens is de zeldzaamheid van de tweede en derde periode een stuk lager dan de eerste periode. Daar staat tegenover dat de gaafheid beter bewaard is gebleven. Voor alle ruilverkavelingen geldt dan voor de nieuwe wegen en sloten hetzelfde: namelijk dat deze een 'gemiddelde' historisch-geografische waarde hebben.

2. Onderzoek naar karakteristieke bebouwing

Tevens heeft onderzoek naar karakteristieke bebouwing in het plangebied plaatsgevonden. Dit zijn in dit plangebied veelal karakteristieke boerderijen, arbeiderswoningen en waterstaatkundige werken zoals bruggen.

Alle waardevolle bouwwerken zoals deze gelegen zijn in het plangebied zijn geïnventariseerd en gewaardeerd. In totaal zijn circa 250 bouwwerken beoordeeld op de stedenbouwkundige, architectonische, cultuurhistorische en streekhistorische waarde en van een puntenaantal voorzien.

De in totaal 25 karakteristieke bouwwerken die tijdens het onderzoek 19 punten of meer hebben gekregen en daardoor binnen de categorie K1 vallen, zijn beoordeeld als het meest waardevol. Deze bouwwerken vertegenwoordigen een zodanige monumentale waarde dat het exterieur van deze bouwwerken in stand gehouden moet worden. Om sloop tegen te gaan is hier een sloopvergunningstelsel aangekoppeld.

De 124 karakteristieke bouwwerken die tijdens het onderzoek 15 tot 19 punten gekregen vallen binnen de categorie K2. Deze panden vertegenwoordigen een zodanige waarde, dat het van belang is om met name de hoofdvorm van het bouwwerk in stand te houden.

3. Overig aanvullend onderzoek

Tot slot is een aanvullend onderzoek uitgevoerd naar overige categorieën die niet binnen beide vorengenoemde onderzoeken vielen. Hierbij gaat het onder andere om molenbiotopen. Ook zijn de rijks- en gemeentelijke monumenten in kaart gebracht.

Regeling in dit bestemmingsplan

Zoals beschreven heeft het plangebied vele landschappelijke kwaliteiten. Hierbij valt te denken aan het reliëf, de verkaveling en dijken. Deze categorieën zijn allen met een specifieke dubbelbestemming of aanduiding opgenomen in het bestemmingsplan. Ook zijn in dit gebied vele infrastructurele structuren aanwezig die het beschermen waard zijn. Hierbij valt te denken aan het tracé van de (oude) vaarwegen, tram- en spoorlijnen en wegen. Bijzonder om te noemen, zijn ook de molens en hun molenbiotoop. In het bestemmingsplan is de omvang van de molenbeschermingszone en de toelaatbare hoogtes voor bebouwing en beplanting opgenomen. Waardevolle bouwwerken zijn op de verbeelding aangeduid als “karakteristiek” en in de planregels van een specifieke regeling voorzien.

Conclusie

Dit actualiserende bestemmingsplan mag gelet op de opgenomen beschermingsregelingen in de vorm van dubbelbestemmingen en aanduidingen vanuit cultuurhistorisch oogpunt uitvoerbaar worden geacht.

4.3

Waterparagraaf

Algemeen kader

Wetterskip Fryslân heeft de Leidraad Watertoets op- en vastgesteld. Doel van de Leidraad Watertoets is dat in ruimtelijke plannen alle wateraspecten worden meegenomen, waarmee wordt voldaan aan de beleidsdoelstellingen van de thema's veilig, voldoende en schoon. De Leidraad Watertoets is een instrument waarmee de waterbelangen in ruimtelijke plannen kunnen worden geborgd en waarmee er zorg voor kan worden gedragen dat ruimtelijke plannen voldoen aan de uitgangspunten van Wetterskip Fryslân. Daarnaast zorgt de Leidraad Watertoets voor draagvlak van het wateradvies bij de gemeenten en voor een betere samenwerking tussen gemeenten en Wetterskip tijdens het watertoetsproces. De Leidraad geeft duidelijkheid over de juridische status van het wateradvies.

Voor zover van toepassing binnen het plangebied worden de (lokale) waterkeringen en boezemkaden in het plan opgenomen. Deze worden in de toelichting beschreven. In het plan wordt aangegeven waar de waterkeringen, kaden en beschermingszones liggen.

VEILIG

VOLDOENDE	Dit thema heeft betrekking op het voorzien van functies zoals natuur en landbouw van voldoende water. Hieronder vallen ontwikkelingen als klimaatverandering, zeespiegelstijging, bodemdaling en verandering van grondgebruik. Het gaat er om dat verdroging (van natuurgebieden) wordt tegen gegaan, dat er in droge perioden voldoende water beschikbaar is en dat wateroverlast in natte perioden zoveel mogelijk wordt voorkomen.
SCHOON	Schoon water betreft de algemene kwaliteit van het oppervlaktewater en de eisen die worden gesteld aan zwem- en natuurwateren.

Wet- en regelgeving

Op grond van artikel 3.1.1 Bro is de watertoets verplicht voor bestemmingsplannen. In een hierover op te nemen paragraaf dient te worden aangegeven op welke wijze rekening is gehouden met de gevolgen van het plan voor de waterhuishoudkundige situatie. In die paragraaf dient uiteengezet te worden of en in welke mate het plan in kwestie gevolgen heeft voor de waterhuishouding, dat wil zeggen het grondwater en het oppervlaktewater. Het is de schriftelijke weerslag van de zogenaamde watertoets: 'het hele proces van vroegtijdig informeren, adviseren (door de waterbeheerder), afwegen en beoordelen van waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten'.

In een bestemmingsplan wordt vastgelegd welke ruimtelijke functies mogelijk zijn in het plangebied. Een bestemmingsplan verplicht niet tot het realiseren van de functie, er is sprake van toelatingsplanologie. Het bestemmingsplan geeft de ruimtelijke en functionele randvoorwaarden en mogelijkheden.

Onderzoek

Dit bestemmingsplan maakt het mogelijk om in beperkte mate verhardingstoename te realiseren. Op grond van dit bestemmingsplan mag de oppervlakte van een agrarisch bouwperceel maximaal 1,5 ha bedragen. Binnen deze oppervlakte moeten de bedrijfsgebouwen worden gerealiseerd. Daarnaast is in het bestemmingsplan een afwijkingsbevoegdheid opgenomen om deze oppervlakte te vergroten tot maximaal 2 ha. Binnen de woonbestemming bedraagt de maximale bebouwingsoppervlakte 250 m², onderverdeeld in 150 m² voor de woning en 100 m² aan bij gebouwen.

Het landelijk gebied heeft gemiddeld 2% open water. Deze openwaterberging is ook beschikbaar voor de afvoer vanaf verhard oppervlak. Toename van verhard oppervlak in deze gebieden zorgt ervoor dat de afvoer eerder op gang komt. De afvoercapaciteit van stuwen en gemalen kan dus over een langere tijd worden benut. Wel is het zo dat de beschikbare bodemberging ter plaatse van de aangebrachte verharding niet meer wordt benut. Om deze redenen stelt het Wetterskip Fryslân dat in niet kritische gebieden 50% van de compensatie eis volstaat.

Het effect op het watersysteem wordt bepaald door de relatieve toename van het verhard oppervlak. Bij kleine peilgebieden is 1.000 m² extra verharding mogelijk bezwaarlijk, terwijl dit in een uitgestrekte polder geen problemen oplevert. Om dit te ondervangen is als criterium meegenomen hoeveel m³ berging er in het peilvak aanwezig is beneden het normniveau volgens het Nationaal Bestuursakkoord Water. Bij gebieden met weinig verharding en een groot volume berging is het niet bezwaarlijk de compensatie eis te versoepelen. Voor deze gebieden stelt Wetterskip Fryslân de compensatie eis op 5%. Voor gebieden waar nu al weinig berging en weinig verharding is of veel berging en veel verharding kiest Wetterskip Fryslân ervoor om iedere toename van verhard oppervlak boven de 200 m² te compenseren met 7,5% van de verharding. Dit percentage is mede afhankelijk van locatiespecifieke factoren zoals het polderpeil, toegestane peilstijgingen, drooglegging en bodemgesteldheid.

Wetterskip Fryslân hanteert de trits: “vasthouden - bergen - afvoeren”. Indien compensatie ter plaatse niet mogelijk is, kan de toename van het verhard oppervlak buiten het plangebied worden gerealiseerd.

Waterwet en Nationaal Waterplan

De Waterwet, die per 22 december 2009 van kracht is geworden, heeft gezorgd voor een ingrijpende bundeling van deze wetgeving. Gelijktijdig met de Waterwet is de eerste versie van het Nationaal Waterplan van kracht en heeft nu een formele rol in de ruimtelijke ordening. Het Nationaal Waterplan bevat de hoofddoelstelling voor waterbeheer in Nederland en is de vervanger van de Vierde Nota Waterhuishouding. Het Nationaal Waterplan is opgesteld voor de periode 2009 - 2015 en kan op grond van de Waterwet en de Wet ruimtelijke ordening gezien worden als een structuurvisie. Het Nationaal Waterplan gaat uit van integraal waterbeheer en van een watersysteembenadering. Het hoofdthema is: “Nederland, een veilige en leefbare delta, nu en in de toekomst”. Het Nationaal Waterplan beoogt te komen tot een duurzaam waterbeheer. Het beleid richt zich op bescherming tegen overstromingen, voldoende en schoon water en andere vormen van gebruik van water. In het Nationaal Waterplan is beleid opgenomen voor het IJsselmeergebied, de Noordzee en de stroomgebiedbeheersplannen op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water. Daarnaast bevat het Nationaal Waterplan beleid over maatregelen die genomen moeten worden vanwege verwachte klimaatsveranderingen, conform het advies van de Deltacommissie.

WATERWET

Met de inwerkingtreding van de Waterwet heeft ook de watervergunning zijn intrede gedaan. Een watervergunning (en/of Keurontheffing) is nodig voor werkzaamheden in, op, onder, langs, bij of aan het open water, waterkeringen en wegen in het beheer van het waterschap. Daarnaast is een watervergunning ook vereist bij het onttrekken van grondwater en het lozen op het oppervlaktewater. Het bevoegd gezag voor een watervergunning is Wetterskip Fryslân.

Provinciaal Waterbeleid

De provincie Fryslân heeft het Waterhuishoudingsplan vastgesteld. Wetterskip Fryslân heeft het Waterbeheerplan vastgesteld. In deze twee plannen wordt aangegeven hoe vorm gegeven wordt aan het waterbeheer voor de periode 2010 - 2015. Het Waterhuishoudingsplan geeft de kaders voor het waterbeheer, dat door het Wetterskip Fryslân, gemeenten en andere partijen wordt uitgevoerd. In het Waterbeheerplan staan de maatregelen die Wetterskip Fryslân neemt om het watersysteem op orde te houden en verbeteren.

Voorliggend bestemmingsplan is overwegend conserverend van aard, groot-schalige ruimtelijke ontwikkelingen worden niet bij recht mogelijk gemaakt. In tegenstelling tot het voorheen geldende bestemmingsplan is bij recht een erf mogelijk met een maximale oppervlakte van 1,5 ha. In het onderhavige bestemmingsplan is een afwijkingsbevoegdheid voor het college opgenomen om deze oppervlakte te vergroten tot maximaal 2 ha. Bij een toename van het verhard oppervlak moet de initiatiefnemer voldoende compensatie realiseren.

Belangen en objecten van Wetterskip Fryslân

In het plangebied is sprake van diverse objecten en belangen van Wetterskip Fryslân, zoals hoofdwatgangen, keringen en leidingen. Het is niet noodzakelijk om deze objecten en belangen op de verbeelding en in de regels op te nemen. De betreffende bestemmingen die de gronden met voorliggend bestemmingsplan krijgen, mogen de functie van de objecten en de belangen van het Wetterskip Fryslân niet uitsluiten.

HOOFDWATERGANGEN

Hoofdwatgangen hebben een belangrijke aan-, af- en doorvoer functie. Deze hoofdwatgangen hebben in het onderhavige bestemmingsplan de bestemming 'water'. Voor het onderhoud van deze hoofdwatgangen is het van belang dat beide zijden van de watergang een obstakelvrije zone hebben van 5 m vanaf de oever. In deze zone mag niet gebouwd worden. Daarnaast moet het bestemmingsplan ook andere watgangen en het overige oppervlaktewater planologisch mogelijk maken. Om objecten die van belang zijn voor de waterhuishouding binnen het plangebied niet uit te sluiten is water daarom in de bestemmingsomschrijving van de meeste bestemmingen opgenomen.

REGIONALE KERINGEN

In het plangebied liggen verschillende regionale keringen. Een regionale kering of boezemkade beschermt het achterliggende gebied tegen hoge waterstanden in de Friese boezem. De regionale kering heeft met een bepaalde hoogte een kerende werking die te allen tijde gehandhaafd blijven. Aan beide zijden van een dergelijke kering hanteert Wetterskip Fryslân een obstakelvrije zone van 5 m. Deze zone is nodig voor beheer en onderhoud. Voor werkzaamheden binnen deze zone is een watervergunning noodzakelijk.

RIOOLVOORZIENINGEN

In het plangebied liggen diverse rioolgemalen en rioolpersleidingen. In aangrenzende plangebieden liggen enkele rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI) die van invloed kunnen zijn op het plangebied van het onderhavige bestemmingsplan. Voor een rioolgemaal en een RWZI gelden vastgestelde geurcontou-

ren. Binnen deze geurcontouren gelden beperkingen ten aanzien van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Voor rioolpersleidingen geldt aan weerszijden een beperkingenstrook van 3 m met betrekking tot grondgebruik.

Conclusie

De gevolgen op de waterhuishouding in het plangebied zijn beperkt, aangezien dit bestemmingsplan actualiserend van aard is en gericht op het opnieuw juridisch-planologisch vastleggen van de bestaande situatie. De gemeente volgt de wettelijk gestelde eisen die door Wetterskip Fryslân aan het wateraspect worden gesteld, zodoende bestaan er geen belemmeringen ten aanzien van de uitvoerbaarheid van dit bestemmingsplan.

4.4

Bodem

Wet- en regelgeving

In het Bro is bepaald dat met betrekking tot de milieuhygiënische kwaliteit van de bodem inzicht moet worden verkregen in de uitvoerbaarheid van een ruimtelijk plan. Het gaat daarbij onder meer om de noodzakelijke financiële investering van een (mogelijk noodzakelijke) bodemsanering. Een onderzoek naar de milieuhygiënische kwaliteit van de bodem is derhalve onderdeel van de onderzoeksverplichting bij de totstandkoming van een ruimtelijk plan.

Met het oog op een goede ruimtelijke ordening moet bij ruimtelijke ontwikkelingen worden aangetoond, dat de bodem geschikt is voor het beoogde functiegebruik. Uitgangspunt is dat de bodemkwaliteit zodanig goed moet zijn dat er geen risico's voor de volksgezondheid bestaan bij het gebruik van het plangebied. Ten behoeve van een goede ruimtelijke ordening moet het bestemmen van gronden met een bodem van onvoldoende milieuhygiënische kwaliteit met een hiervoor gevoelige bestemming in beginsel worden voorkomen.

Onderzoek

Binnen het plangebied zijn de afgelopen jaren diverse bodemonderzoeken uitgevoerd. De onderzoeken zijn voor een groot deel uitgevoerd op locaties waar potentieel bodembedreigende activiteiten hebben plaatsgevonden. Op enkele locaties is daarbij sterke verontreiniging aangetroffen. Verder zijn er binnen het plangebied locaties aanwezig waarvan bekend is dat er activiteiten plaatsvinden of hebben plaatsgevonden die tot bodemverontreiniging geleid kunnen hebben. Het gaat om bijvoorbeeld locaties waar (bedrijfs-)activiteiten hebben plaatsgevonden of dempingen. Niet op al deze locaties is een bodemonderzoek uitgevoerd.

De gemeente heeft sinds januari 2013 een bodemkwaliteitskaart en Nota bodembeheer Zuidwest Fryslân. De bodemkwaliteitskaart is een kaart met de gemiddelde achtergrondkwaliteit van de bodem per deelgebied met vergelijkbare kwaliteit. De bodemkwaliteit in deze gebieden is ingedeeld in land-

BODEMKWALITEITSKAART
EN NOTA BODEMBEHEER

bouw/natuur, wonen of industrie. De gemiddelde achtergrondkwaliteit in het buitengebied is doorgaans landbouw/natuur. Dit betekent dat de gemiddelde kwaliteit geen belemmering vormt voor te ontwikkelen functies.

De bodemkwaliteitskaart geldt niet als op een locatie mogelijk bodembedreigende activiteiten hebben plaatsgevonden, zoals (bedrijfs-)activiteiten, brandstoftanks of dempingen. Bij concrete nieuwe ontwikkelingen zal bij de aanvraag omgevingsvergunning altijd een historisch onderzoek moeten worden uitgevoerd om te weten of op de locatie mogelijk bodembedreigende activiteiten hebben plaatsgevonden. Afhankelijk van de uitkomst van dit onderzoek, moet mogelijk vervolgonderzoek plaatsvinden. Ook op onverdachte terreinen kan bodemverontreiniging aangetroffen worden, omdat altijd activiteiten hebben plaatsgevonden die tot bodemverontreiniging geleid hebben en die nu niet bekend zijn.

Conclusie

Wat betreft het bodemaspect wordt de uitvoerbaarheid van voorliggend bestemmingsplan planologisch gezien niet belemmerd.

4.5

Geluidhinder

Wet- en regelgeving

De Wet geluidhinder (Wgh) heeft als belangrijkste doel het bestrijden en voorkomen van geluidhinder. Op grond van de Wgh zijn verschillende soorten geluidhinder te onderscheiden die directe raakvlakken hebben met de ruimtelijke ordening.

Op grond van de Wgh geldt rond wegen met een maximumsnelheid hoger dan 30 km/uur, spoorwegen en inrichtingen die “in belangrijke mate geluidhinder veroorzaken”, een geluidzone. Bij ontwikkeling van nieuwe geluidsgevoelige objecten binnen dergelijke geluidzones moet akoestisch onderzoek worden uitgevoerd om aan te tonen dat de ontwikkeling voldoet aan de voorkeursgrenswaarden die in de wet zijn vastgelegd.

Indien niet aan de voorkeursgrenswaarde kan worden voldaan, kan het bevoegd gezag - in de meeste gevallen de gemeente - hogere grenswaarden vaststellen. Hiervoor geldt een bepaald maximum, de uiterste grenswaarde genoemd. Bij de vaststelling van hogere grenswaarden moet worden afgewogen of bronmaatregelen of maatregelen in de overdrachtssfeer kunnen worden getroffen.

Voor het buitengebied van de gemeente Súdwest-Fryslân zijn wegverkeerslawaaï, spoorweglawaaï en industrielawaaï van belang. Op wet- en regelgeving en het onderzoek voor het plangebied is voor deze verschillende geluidsaspecten in navolgende nader ingegaan.

4.5.1

Wegverkeerslawaa i

In de Wgh is bepaald dat elke weg in principe een geluidzone heeft, behoudens wegen die gelegen zijn binnen een als woonerf aangeduid gebied en wegen waarvoor een maximumsnelheid geldt van 30 km/uur. De breedte van een geluidzone is afhankelijk van het aantal rijstroken en de ligging van de weg binnen of buiten stedelijk gebied. In tabel 2 is hiervan een overzicht gegeven.

Tabel 2. Overzicht breedte geluidzones per type weg

Aantal rijstroken	Wegligging binnen stedelijk gebied	Wegligging buiten stedelijk gebied
2	200 m	250 m
3 of 4	350 m	400 m
5 of meer	n.v.t.	600 m

(Bron: Wgh)

Onderzoek

Rondom de meeste wegen in het buitengebied is een geluidzone van kracht. In dit bestemmingsplan worden echter geen nieuwe geluidsgevoelige objecten direct mogelijk gemaakt. Toetsing aan de Wgh is derhalve niet noodzakelijk. Voor sommige wegen zijn in het verleden hogere grenswaarden aangevraagd. Deze situaties zullen in het bestemmingsplan gehandhaafd blijven.

Toename van wegverkeerslawaa i wordt, waar mogelijk, tegengegaan. In de regels is vastgelegd dat het wegprofiel niet wezenlijk mag worden aangepast, waarmee de bestaande geluidssituatie wordt vastgelegd.

Bestaande geluidsgevoelige functies in het plangebied betreffen voornamelijk (bedrijfs)woningen. Ondanks het beleid van de gemeente om nieuwe burgerwoningen in het buitengebied te weren, zijn er via flexibiliteitsbepalingen in het plan wel een aantal uitzonderingen mogelijk waardoor er nieuwe situaties in de zin van de Wgh kunnen ontstaan. Het gaat dan bijvoorbeeld om het omzetten van agrarische bouwpercelen naar een woonfunctie waardoor de bedrijfswoning een burgerwoning wordt waar andere normen voor gelden.

Dergelijke ontwikkelingen zijn gekoppeld aan een wijzigingsprocedure. Op het moment dat een nieuwe ontwikkeling zich gaat voordoen, wordt getoetst aan het aspect wegverkeerslawaa i. Daarbij wordt onderzocht of een ontwikkeling voldoet aan de voorkeursgrenswaarde van 48 dB.

Conclusie

Dit bestemmingsplan stuit wat betreft het aspect geluidhinder vanwege wegverkeerslawaa i niet op belemmeringen.

4.5.2

Spoorweglawaai

Wat betreft spoorweglawaai is hoofdstuk 7 (Zones langs spoorwegen) van de Wgh van belang. Op grond van de Wgh zijn in het Besluit geluidhinder geluids-emissie-eisen opgenomen die gelden bij de aanleg of vervangen van (een gedeelte van) een spoorweg. Het besluit geldt niet voor op de datum van inwerkingtreding ervan aanwezige of in aanbouw zijnde woningen langs een aanwezige of in aanleg zijnde spoorweg. In het besluit is bepaald dat langs iedere spoorweg een zone ligt, waarvan de breedte gemeten vanuit de buitenste spoorstaaf varieert van 100 m tot 500 m.

Voor spoorweglawaai wordt een waarde van 55 dB voor geluidsgevoelige bebouwing als hoogst toelaatbare geluidsbelasting van de gevel gehanteerd. Daarnaast is per 1 juli 2012 wetgeving omtrent geluidsproductieplafonds van kracht geworden. Hierin is onder meer vastgelegd welke geluidproductie een spoorweg maximaal mag voortbrengen op aan weerszijden van de spoorweg gelegen referentiepunten. Referentiepunten liggen om de 100 m langs het spoor, op 4 m boven lokaal maaiveld en op een vaste afstand van 50 m aan weerszijden.

Onderzoek

Door het plangebied loopt de spoorbaan Leeuwarden - Sneek - IJlst - Stavoren. Spoorweglawaai is aan de orde wanneer in de toetsingszone van 100 m ter weerszijden van het spoor vanuit de buitenste spoorstaaf ruimtelijke ontwikkelingen met geluidsgevoelige objecten plaatsvinden. Hiernaar dient dan akoestisch onderzoek te worden verricht. Van ontwikkelingen met geluidsgevoelige functies in de toetsingszone wordt met dit bestemmingsplan evenwel niet uitgegaan. Derhalve is nader akoestisch onderzoek hiernaar niet aan de orde.

Conclusie

Het aspect geluidhinder als gevolg van spoorweglawaai leidt niet tot belemmeringen ten opzichte van de uitvoerbaarheid van dit bestemmingsplan.

4.5.3

Industrielawaai

Ten aanzien van industrielawaai geldt dat industrieterreinen waar inrichtingen voorkomen die 'in belangrijke mate geluidshinder' kunnen veroorzaken, dienen te worden gezoneerd. Buiten de geluidzone mag de geluidsbelasting niet hoger zijn dan 50 dB(A). Binnen de geluidzone mogen geen nieuwe geluidsgevoelige objecten mogelijk worden gemaakt, tenzij kan worden aangetoond dat kan worden voldaan aan de voorkeursgrenswaarde.

Onderzoek

De geluidzones van een aantal voor industrielawaai gezoneerde bedrijventerreinen in Súdwest-Fryslân liggen over het plangebied. De geluidzones zijn aan-

geduid als 'geluidzone - industrie'. In het plangebied komen geluidzones van de volgende bedrijventerreinen voor:

- De Klokslag en De Marne in Bolsward;
- Zuidwaard in Makkum;
- Houkesloot - 't Ges en De Hemmen in Sneek;
- Kooyweg in Stavoren;
- Johan Friso Bedrijvenpark in Warns;
- Horsa en Burevaart en It Soal in Workum.

Conclusie

Dit plan brengt geen wijzigingen van geluidzones voor industrielawaai met zich mee. Dit plan maakt ook geen nieuwe geluidsgevoelige functies bij recht of bij afwijking mogelijk. Derhalve mag dit bestemmingsplan wat betreft geluidhinder vanwege industrielawaai uitvoerbaar worden geacht.

4.6

Geurhinder

Wet- en regelgeving

De Wet geurhinder en veehouderij (Wgv) vormt vanaf 1 januari 2007 het beoordelingskader voor geurhinder van veehouderijen. Deze wet geeft normwaarden voor een 'gemiddeld gebied' op basis waarvan een geurcontour kan worden opgesteld. In een 'gemiddeld gebied' bestaat tussen veehouderijen en geurgevoelige objecten een redelijke afstand. De wet stelt regels ten aanzien van geur die vrijkomt als gevolg van het houden van dieren in stallen. De omvang van de geuremissie wordt bepaald door factoren als het aantal dieren, de soort dieren, diercategorieën, het toegepaste stalsysteem enzovoort.

AGRARISCHE
BEDRIJVEN

De geurcontour bepaalt door de omgekeerde werking de ontwikkelingsmogelijkheden van gronden rondom agrarische bedrijven. De realisatie van een geurgevoelig object binnen de geurcontour van een agrarisch bedrijf dient immers voorkomen te worden met het oog op een goede ruimtelijke ordening conform de Handreiking bij de Wet geurhinder en veehouderij.

Op grond van de Wgv heeft de gemeente de mogelijkheid om binnen bepaalde grenzen een eigen gemeentelijk beleid te ontwikkelen voor geurhinder vanuit veehouderijen. Dit gemeentelijk beleid kan worden vastgelegd in een verordening en een gebiedsvisie. De wetgever heeft wel een afstand als absoluut minimum aangegeven. De overwegingen voor gemeentelijk geurbeleid kunnen divers zijn. Aan de ene kant kan ruimte geboden worden aan de ontwikkeling van veehouderijbedrijven, waarbij de bescherming naar de omgeving minimaal wordt aangetast. Aan de andere kant betreft historisch aanwezige agrarische bedrijven in de nabijheid van vrij staande bebouwing. Zonder gemeentelijk geurbeleid hebben dergelijke bedrijven geen uitbreidingsmogelijkheden.

Onderzoek

Op 12 november 2015 heeft de gemeenteraad de “*Verordening op de Wet geurhinder en veehouderij gemeente Súdwest-Fryslân*” vastgesteld. Met de vaststelling van deze verordening is invulling gegeven aan de bescherming van het leefklimaat en aan ontwikkelingsmogelijkheden voor de veehouderij.

Op grond van de Wgv gelden minimale afstanden tussen veehouderijbedrijven, die dieren houden waarvoor geen geuremissie-factor is vastgesteld, en geurgevoelige objecten. Deze afstanden zijn 100 m binnen en 50 m buiten de bebouwde kom. Op grond van de Verordening op de Wet geurhinder en veehouderij kan deze minimale afstand worden gehalveerd, mits het agrarisch bedrijf is opgenomen in de bij de verordening behorende kaart. De afstand wordt dan minimaal 50 m binnen en 25 m buiten de bebouwde kom.

Binnen het plangebied zijn circa 60 akkerbouwbedrijven en ruim 700 veehouderijen gevestigd. Daarbij gaat het zowel om intensieve veehouderijen, zoals varkenshouderijen en pluimveebedrijven, de zogenaamde niet-grondgebonden agrarische bedrijven. De meeste grondgebonden agrarische bedrijven in het gebied zijn melkveehouderijen. Daarnaast komen in het plangebied paarden- en schapehouderijbedrijven voor.

Het buitengebied is sterk in beweging. Zo zullen de grotere bedrijven blijven bestaan en verder groeien, de kleinere bedrijven zullen verdwijnen. Afgelopen decennium zijn bijna 200 veehouderijbedrijven gestopt. Het aantal intensieve veehouderijbedrijven is met 25% gedaald.

De eventuele knelpunten, bedrijven of geurgevoelige objecten waarbij de minimale afstand van toepassing is, zijn in de verordening opgenomen.

Conclusie

Dit bestemmingsplan wordt niet belemmerd door wettelijke kaders betreffende geurhinder en mag derhalve uitvoerbaar worden geacht.

4.7

Luchtkwaliteit

Wet- en regelgeving

Op 1 maart 1993 is de Wet milieubeheer (Wm) in werking getreden. Onder andere de Europese regelgeving voor de luchtkwaliteit is met de inwerkingtreding van de wijziging van de Wm (onderdeel luchtkwaliteitseisen) op 15 november 2007 in de Nederlandse wet- en regelgeving verwerkt. Uitgangspunt van de Wm is het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL). Het NSL is op 1 augustus 2009 in werking getreden. Hierin is bepaald wanneer en hoe overschrijdingen van de grenswaarden voor de luchtkwaliteit moeten worden behandeld. In de ruimtelijke ordeningspraktijk zijn vooral de grens-

waarden voor stikstofdioxide (NO₂) en fijn stof (PM₁₀) van belang. De grenswaarden zijn als volgt:

Tabel 3. Grenswaarden luchtkwaliteit

Stof	Toetsing van	Grenswaarde	Geldig vanaf
Stikstofdioxide (NO ₂)	Jaargemiddelde concentratie	60 µg/m ³	2010
		40 µg/m ³	2015
	Uurgemiddelde concentratie maximaal 18 keer per jaar	300 µg/m ³	2010
		200 µg/m ³	2015
Fijn stof (PM ₁₀)	Jaargemiddelde concentratie	40 µg/m ³	2005
	24-uurgemiddelde concentratie maximaal 35 keer per jaar	75 µg/m ³	2005
		50 µg/m ³	2011

De wet is enerzijds gericht op het voorkomen van negatieve effecten voor de volksgezondheid. Anderzijds biedt de wet mogelijkheden om ruimtelijke ontwikkelingen te realiseren, ondanks overschrijdingen van de Europese grenswaarden voor luchtkwaliteit. Om de bovenstaande doelen te behalen voorziet de Wm in een gebiedsgerichte aanpak van de luchtkwaliteit via het NSL. De programma-aanpak zorgt voor een flexibele koppeling tussen ruimtelijke activiteiten en milieugevolgen. Luchtkwaliteitseisen vormen op grond van de Wm geen belemmering voor ruimtelijke ontwikkeling indien:

- er geen sprake is van een feitelijke of dreigende overschrijding van een grenswaarde;
- een project, al dan niet per saldo, niet leidt tot een verslechtering van de luchtkwaliteit;
- een project “niet in betekende mate” bijdraagt aan de luchtverontreiniging.

In het Besluit en de Regeling Niet in betekende mate (Nibm) is exact vastgelegd welke typen projecten “niet in betekende mate” bijdragen aan de luchtverontreiniging. De Nibm-grens is tevens gelijk aan 3% van de jaargemiddelde grenswaarde voor stikstofdioxide en fijn stof en komt overeen met een bijdrage van 1,2 µg/m³. Van een dergelijke verslechtering van de luchtkwaliteit is sprake wanneer een ruimtelijk plan tot een toename van meer dan 1.283 voertuigbewegingen van personenwagens of 87 voertuigbewegingen (grenswaarden per 30-03-2015) van vrachtverkeer per weekdagemaal leidt.

Dit bestemmingsplan is actualiserend en conserverend van aard. Nieuwe groot-schalige ruimtelijke ontwikkelingen worden met dit bestemmingsplan niet voorzien. Daarom is voor dit bestemmingsplan geen toename van verkeersstromen te verwachten en is er geen sprake van een verslechtering van de luchtkwaliteit. Dit bestemmingsplan kan daarom worden beschouwd als ‘niet in betekende mate’ van invloed op de luchtkwaliteit.

Conclusie

Dit bestemmingsplan wordt niet belemmerd door de wettelijke gestelde eisen wat betreft luchtkwaliteit en mag derhalve uitvoerbaar worden geacht.

4.8

Externe veiligheid

Algemeen kader

Externe veiligheid gaat om het beperken van de kans op en het effect van een ernstig ongeval voor de omgeving door:

- het gebruik, de opslag en productie van gevaarlijke stoffen (inrichtingen);
- het transport van gevaarlijke stoffen (buisleidingen, wegen, waterwegen en spoorwegen);
- het gebruik van luchthavens.

Het externe veiligheidsbeleid richt zich op het beperken van de risico's voor de burger door deze activiteiten. Deze risico's zijn gekwantificeerd door middel van het plaatsgebonden risico en het groepsrisico.

PLAATSGEBONDEN
RISICO

Het plaatsgebonden risico (PR) is de berekende kans per jaar, dat een persoon overlijdt als rechtstreeks gevolg van een ongeval bij een risicobron, aangenomen dat hij op die plaats permanent en onbeschermd verblijft.

GROEPRISICO

Het groepsrisico (GR) is de kans per jaar dat een groep mensen overlijdt door een ongeval met gevaarlijke stoffen. Het GR moet worden gezien als een maat voor maatschappelijke ontwrichting.

Wet- en regelgeving

Het externe veiligheidsbeleid is verankerd in diverse wet- en regelgeving. De volgende besluiten zijn relevant:

1. *Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi)*: Met het Bevi zijn risiconormen voor externe veiligheid met betrekking tot bedrijven met gevaarlijke stoffen wettelijk vastgelegd.
2. *Besluit externe veiligheid buisleidingen (Bevb)*: Op basis van het Bevb dienen plannen, vergelijkbaar met het Bevi, te worden getoetst aan de grens- en richtwaarde voor het PR en de oriëntatiewaarde voor het GR.
3. *Wet basisnet*: Het basisnet is een landelijk aangewezen netwerk voor het vervoer van gevaarlijke stoffen. Binnen bepaalde grenzen wordt dit vervoer over de weg, binnenwater en spoor gegarandeerd. Het basisnet heeft betrekking op de Rijksinfrastructuur: hoofdwegen (snelwegen), hoofdwaterwegen (binnenwateren) en hoofdspoorwegen (enkele uitzonderingen daargelaten).
4. *Besluit externe veiligheid transportroutes (Bevt)*: Voor ruimtelijke ordening in relatie tot de transportroutes is het Bevt opgesteld. Hierin zijn de regels voor de ruimtelijke ordening rondom het basisnet wettelijk vastgelegd.
5. *Activiteitenbesluit milieubeheer (Activiteitenbesluit)*: Het Activiteitenbesluit en de daarbij behorende regeling is de opvolger van een groot aantal AMvB's. In het Activiteitenbesluit staan algemene regels voor verschillende milieuaspecten, zoals veiligheidsafstanden waaraan voldaan moet worden.

Verantwoordingsplicht

In het Bevi, Bevb en het Bevt is onder meer een verantwoordingsplicht van het groepsrisico opgenomen. Deze verantwoording houdt in dat, in bepaalde gevallen, een wijziging met betrekking tot planologische keuzes door het bevoegd gezag moet worden onderbouwd en verantwoord voor het externe veiligheidsaspect.

Onderzoek

Uit de professionele risicokaart blijkt dat binnen en in de directe nabijheid van het bestemmingsplan risicobronnen gelegen zijn waarvan de risicocontouren of het invloedsgebied zijn gelegen binnen het plangebied. De relevante risicobronnen voor het plangebied zijn:

- inrichtingen waar risicovolle activiteiten plaatsvinden;
- transport van gevaarlijke stoffen door buisleidingen;
- transport van gevaarlijke stoffen over de weg;
- transport van gevaarlijke stoffen over water.

Door het Bureau Externe Veiligheid Fryslân (BEVF) is voor dit bestemmingsplan advies uitgebracht. Dit advies is in de bijlage bij dit bestemmingsplan opgenomen. Zoals voorgeschreven in het Bevi, Bevb en het Bevt wordt een plan ook voor advies aan de brandweer voorgelegd. Het advies van Brandweer Fryslân is in het advies van BEVF verwerkt. In navolgende is de inventarisatie van de relevante risicobronnen voor het plangebied opgenomen. In de bijlage bij dit bestemmingsplan is een nadere verantwoording van risico's uit oogpunt van externe veiligheid door het BEVF opgenomen.

Inrichtingen waar risicovolle activiteiten plaatsvinden

Op de volgende locaties zijn LPG-tankstations gevestigd die onder het Bevi vallen:

LPG-TANKSTATIONS

- Rijksweg N31 in Zurich, LPG-tankstation OK;
- Van Camminghaweg 38 in Arum, LPG-tankstation Autobedrijf Boek;
- Rijksweg A7 in Wons, LPG-tankstation Argos Oil;
- Trekweg 4 in Parrega, LPG-tankstation Brand Oil BV;
- Suderseewei 11 in Makkum, LPG-tankstation Taxicentrale Van der Bles;
- Suderseewei 7 in Makkum, LPG-tankstation Total Garage Horjus;
- Trekwei 7 in Workum, LPG-tankstation Avia Siemonsma;
- Spoardyk 70 in Workum, LPG-tankstation Shell Speerstra;
- Kramerswei 2 in Koudum, LPG-tankstation Brand Oil Smit;
- Nijbuorren 23 in Hemelum, LPG-tankstation Texaco Schilstra;
- Lorentzstraat/A7 in Sneek, LPG-tankstation (in oprichting).

Aan de Winkelsterlaan te Kimsward is een mijnbouwlocatie (gasproductielocatie) van Vermilion Oil & Gas (hierna: Vermilion) gelegen. De activiteiten op deze locatie houden verband met de productie van aardgas. Formeel gezien is een mijnbouwlocatie geen Bevi-inrichting, omdat deze niet is opgenomen is in

AARDOLIE- EN
AARDGASWINNING

artikel 2, lid 1 van het Bevi. Naar verwachting zullen mijnbouwactiviteiten begin 2015 wel onder de werkingssfeer van het Bevi gaan vallen.

OPSLAG VAN GEWASBE-
SCHERMINGSMIDDELEN >
2500 KG

Op het adres Greate Pierwei 31 te Kimsward bevindt zich Agro Servo, een leverancier van gewasbeschermingsmiddelen. De inrichting valt niet onder het Bevi, maar wordt wel beschouwd als risicovol object.

PROPAANGASTANK < 13 M3

Aan de Ursuladyk 22 in It Heidenskip is bij Maatschap Twijnstra een bovengrondse propaangastank met een inhoud van 10 m³ aanwezig. Een dergelijke tank valt niet onder het Bevi, maar wordt wel beschouwd als risicovol object.

Inrichtingen waar risicovolle activiteiten plaatsvinden die onder het Activiteitenbesluit vallen

GASDRUKMEET- EN
REGELSTATIONS

Op de volgende locaties zijn gasdrukmeet- en regelstations gevestigd die niet onder het Bevi vallen, maar wel als risicovolle inrichting worden beschouwd:

- Greate Pierwei 42a in Kimsward;
- Mulierlaan 1 in Witmarsum;
- Trekweg 4c in Parrega;
- Lange Leane 8 in Workum;
- Prysterhoek 6 in Workum;
- Oosterdijk 1a in Hindeloopen;
- Ooste 9 in Koudum.

ZWEMBAD

Aan het Mouneplein 1 in Witmarsum is Stichting zwembad Witmarsum gevestigd. Ter plaatse wordt natriumhypochloriet (chloorbleekloog) opgeslagen. Een dergelijke inrichting valt niet onder het Bevi, maar wordt wel beschouwd als risicovolle inrichting.

WINDTURBINES

Voor het bestemmingsplan geldt dat er in het plangebied een aanzienlijk aantal windturbines staan opgesteld. Bij de vervanging van windturbines zullen de PR10⁻⁵- en PR⁻⁶-contouren in acht moeten worden genomen. Dit kan betekenen dat nieuwe windturbines bij vervanging van oude windturbines niet zonder meer op dezelfde locatie kunnen worden geplaatst.

Transport van gevaarlijke stoffen door buisleidingen

In en in de nabijheid van het plangebied lopen diverse hogedruk aardgastransportleidingen van de Gasunie en één aardgastransportleiding van Vermilion. Omdat sprake is van hogedruk aardgastransportleidingen is het Bevb van toepassing. De leidingen hebben, volgens de gegevens van Gasunie en Vermilion en de professionele risicokaart, de volgende benamingen:

Eigenaar	Leidingnaam
Gasunie	N-501-01, N501-02, N-501-31, N501-38, N501-45, N-501-47, N-501-48
Gasunie	A-545
Gasunie	A-546
Gasunie	A-652
Gasunie	A-653

Gasunie	N-502-38, N-502-40
Gasunie	N-510-03, N-510-05, N-510-07
Gasunie	N-579-01
Vermilion	26-HRL101-6-S-400A

Door het plangebied loopt een deel van de buisleidingenstrook in het kader van de “*Structuurvisie buisleidingen*” die op 12 oktober 2012 door de Minister van Infrastructuur en Milieu in overeenstemming met de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie is vastgesteld. In deze structuurvisie zijn leidingstroken aangewezen waar nieuwe buisleidingen voor het transport van gevaarlijke stoffen over lange afstand kunnen worden gelegd. Deze stroken sluiten - waar mogelijk - aan bij reeds bestaande leidingstroken. Door buisleidingen te bundelen, wordt efficiënt met ruimte omgesprongen.

Transport van gevaarlijke stoffen over wegen

Door het plangebied loopt de Rijksweg A7/N7 en de provinciale wegen N354 en N359 die relevant zijn in verband met transport van gevaarlijke stoffen.

Transport van gevaarlijke stoffen over water

In het plangebied bevindt zich het Prinses Margrietkanaal. Over dit kanaal vindt transport van gevaarlijke stoffen plaats. Volgens het basisnet is het Prinses Margrietkanaal een “zwarte” vaarweg. Voor deze vaarwegen zijn risicolijnen vastgesteld, waarbij het plaatsgebonden risico vanwege het vervoer van gevaarlijke stoffen over die vaarweg niet meer mag bedragen dan 10^{-6} per jaar. Binnen deze risicolijn is bebouwing in beginsel niet toegestaan. In het plangebied bevindt zich ook het Johan Frisokanaal. Volgens het basisnet is het Johan Frisokanaal een “groene” vaarweg. Op groene vaarwegen vindt scheepvaart zonder frequent vervoer plaats. Hier vindt weinig of geen transport van gevaarlijke stoffen plaats.

Conclusie

Het BEVF concludeert dat het aspect externe veiligheid geen belemmering vormt voor de uitvoerbaarheid van dit bestemmingsplan. Geadviseerd is verder om in het bestemmingsplan te borgen dat:

- niet zonder meer kwetsbare objecten binnen de invloedsgebieden van de LPG tankstations worden gevestigd en te voorkomen dat een (grote) toename van personen mogelijk wordt gemaakt binnen de invloedsgebieden van de aardgastransportleidingen;
- binnen $PR10^{-6}$ -contouren geen (beperkt) kwetsbare objecten worden toegestaan;
- bij vervanging van windturbines de $PR10^{-5}$ -contour en $PR10^{-6}$ -contour in acht worden genomen, en;
- conform artikel 14, lid 1 van het Bevb de ligging van de in het plangebied aanwezige buisleidingen alsmede de daarbij behorende belemmeringsstrook ten behoeve van het onderhoud van de buisleiding in het bestemmingsplan weer te geven.

4.9

Hinder van en voor bedrijvigheid en voorzieningen

Algemeen kader

De aanwezigheid van bedrijven kan de kwaliteit van de leefomgeving beïnvloeden. Bedrijven kunnen geur, stof, geluid en gevaar ten gevolg hebben. Voorkomen moet worden dat bedrijven hinder veroorzaken naar de omgeving, vooral indien het woongebieden of andere gevoelige bestemmingen betreft. Daarnaast moeten bedrijven zich kunnen ontwikkelen en eventueel uitbreiden. Om dit te bereiken is het van belang dat bedrijven en gevoelige bestemmingen ruimtelijk goed gesitueerd worden zodat de bedrijven zo min mogelijk overlast opleveren en woongebieden de bedrijven zo min mogelijk beperken in hun bedrijfsuitvoering.

Wet- en regelgeving

UIT OOGPUNT VAN MILIEU

Bedrijven (of andere milieubelastende bedrijvigheid) in de directe omgeving van (recreatie)woningen (of (andere) milieugevoelige gebieden) kunnen daar (milieu)hinder vanwege geluid, geur, stof, gevaar en dergelijke veroorzaken. Op grond van de Wet milieubeheer (Wm) zijn bedrijven en instellingen verplicht te voldoen aan de eisen van een AMvB, dan wel een milieuvergunning te hebben voor de exploitatie van het bedrijf, waarbij rekening gehouden dient te worden met de omliggende woonbebouwing. Door middel van milieuwet- en regelgeving wordt (milieu)hinder voor hindergevoelige functies, zoals woningen, zo veel mogelijk voorkomen. Uit oogpunt van milieu is hierop reeds in voorgaande paragrafen (4.7, 4.8, 4.9 en 4.10) ingegaan.

UIT OOGPUNT VAN
EEN GOEDE
RUIMTELIJKE ORDENING

Ten behoeve van een goede ruimtelijke ordening, zoals die uitgangspunt is van de Wro, geldt eveneens dat het waarborgen van voldoende afstand tussen bedrijven en woningen noodzakelijk is. Hiertoe wordt de publicatie 'Bedrijven en milieuzonering' (2009) van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) gehanteerd waarin een richtafstandenlijst voor milieubelastende activiteiten is opgenomen. Per bedrijfstype zijn voor elk van de aspecten geur, stof, geluid en gevaar minimale afstanden aangegeven. In de meeste gevallen kunnen deze minimale afstanden tussen een bedrijf en hindergevoelige functies uit oogpunt van een goede ruimtelijke ordening worden aangehouden om hinder en schade aan mensen binnen aanvaardbare normen te houden. De grootste afstand is bepalend. De genoemde maten zijn richtinggevend, maar met een goede motivering kan en mag hiervan worden afgeweken.

In de VNG-publicatie worden twee omgevingstypen onderscheiden, namelijk:

- Rustige woonwijk en rustig buitengebied;
- Gemengd gebied.

In een rustige woonwijk of rustig buitengebied wordt functiescheiding nagestreefd. Hiertoe worden minimale richtafstanden gehanteerd, waarbij een

bepaalde bij een bedrijf of activiteit behorende milieucategorie een minimale afstand tot hindergevoelige functies inhoudt. Per bedrijfstype of activiteit is een globale indicatie gegeven van het invloedsgebied voor de aspecten geur, stof, geluid en gevaar. Voor de verschillende milieucategorieën gelden ook verschillende minimale afstanden:

- Categorie 1, minimale afstand 10 m;
- Categorie 2, minimale afstand 30 m;
- Categorie 3.1, minimale afstand 50 m;
- Categorie 3.2, minimale afstand 100 m;
- Categorie 4.1, minimale afstand 200 m;
- Categorie 4.2, minimale afstand 300 m;
- Categorie 5.1, minimale afstand 500 m;
- Categorie 5.2, minimale afstand 700 m.

De afstanden gelden in principe tussen de perceelsgrens van het bedrijf (bij een gangbare perceelsgrootte en -indeling) en anderzijds de gevel van een woning. De afstanden in bovengenoemde uitgaven moeten als indicatief worden beschouwd. Doordat de omvang van bedrijven kan verschillen en omdat bedrijven maatregelen kunnen nemen om de invloed te beperken, kan de invloedssfeer in werkelijkheid afwijken van bovengenoemde afstanden. De uiteindelijke afstemming tussen de hinder van het bedrijf en de omgeving wordt geregeld in het kader van de Wet milieubeheer. Genoemde afstanden zijn richtinggevend, maar met een goede motivering kan en mag van genoemde afstanden worden afgeweken.

Onderzoek

In het plangebied is in meer of mindere mate sprake van een 'rustig buitengebied'. In het plangebied komen naast bedrijvigheid ten behoeve van de agrarische functie ook niet-agrarische functies voor. Voor de in het plangebied aanwezige bedrijfsactiviteiten wordt gebruik gemaakt van een Staat van Bedrijfsactiviteiten. Een dergelijke lijst is gebaseerd op de VNG-publicatie Bedrijven en milieuzonering. Aanwezige bedrijfsactiviteiten worden in voorliggend bestemmingsplan ingeschaald volgens deze lijst. Om milieuhinder als gevolg van de bedrijfsactiviteiten al in het ruimtelijk spoor te voorkomen, worden grenzen gesteld aan de toelaatbaarheid van de bedrijfsactiviteiten.

Gelet op het landelijke karakter en de aanwezige natuur- en landschapswaarden dient voorkomen te worden dat overlast wordt veroorzaakt. Daarom zijn in principe alleen bedrijven toegestaan die uit het oogpunt van hinder passen binnen de omgeving waar ze zich bevinden (milieucategorie 1 of 2). Categorie 1- en 2-bedrijven kunnen, gelet op hun aard en invloed op de omgeving, worden toegelaten naast en tussen woningen en kwetsbare gebieden. In de huidige situatie komen er echter ook al bedrijven voor met een hogere milieucategorie. Deze activiteiten zijn met een specifieke bestemming dan wel functieaanduiding op de kaart aangewezen. Hiermee kan de huidige bedrijfsactiviteit worden voorgezet, maar kan een ander gelijkwaardig bedrijf met eenzelfde

BEDRIJVIGHEID

milieucategorie zich niet op het betreffende perceel vestigen als de huidige bedrijfsactiviteiten worden beëindigd. Het vestigen van een bedrijf met een lichtere milieucategorie is wel mogelijk.

Op grond van het onderhavige bestemmingsplan is het niet mogelijk om bij recht nieuwe bedrijven te vestigen op andere dan de bestaande en positief bestemde locaties. Bij een verzoek om nieuwvestiging of uitbreiding van een bestaand bedrijf zal een ruimtelijke beoordeling plaatsvinden van de gevolgen voor de directe omgeving.

Conclusie

Door de wijze van bestemmen van de in het plangebied aanwezige bedrijven, zoals hiervoor uiteengezet, is er sprake van een goede afstemming met de omgeving. Dit bestemmingsplan is uitvoerbaar wat betreft het aspect hinder van en voor bedrijvigheid en voorzieningen.

4.10

Overig

4.10.1

Verkeer

Voor een ruimtelijk plan geldt dat verkeerseffecten die kunnen optreden als gevolg van een ruimtelijk plan moeten worden onderbouwd. De nadruk ligt daarbij op de effecten van de ontwikkeling op de verkeersafwikkeling en parkeren (bereikbaarheid), de verkeersveiligheid en de verkeershinder (leefbaarheid).

BEREIKBAARHEID

Bij een nieuwe of gewijzigde functie is bereikbaarheid, ontsluiting een belangrijk onderdeel. Er wordt dan ook aangegeven hoeveel en welk verkeer de functie zal genereren. Daarnaast is het van belang om aan te geven of de ontsluiting past binnen de vastgestelde wegcategorisering.

VERKEERSVEILIGHEID

Er zijn als gevolg van nieuwe of gewijzigde functies mogelijk aanpassingen noodzakelijk aan de bestaande infrastructuur om de verkeersveiligheid te kunnen waarborgen. In beginsel is uitgangspunt dat een nieuwe of gewijzigde functie geen nadelige invloed heeft op de verkeersveiligheid.

PARKEREN

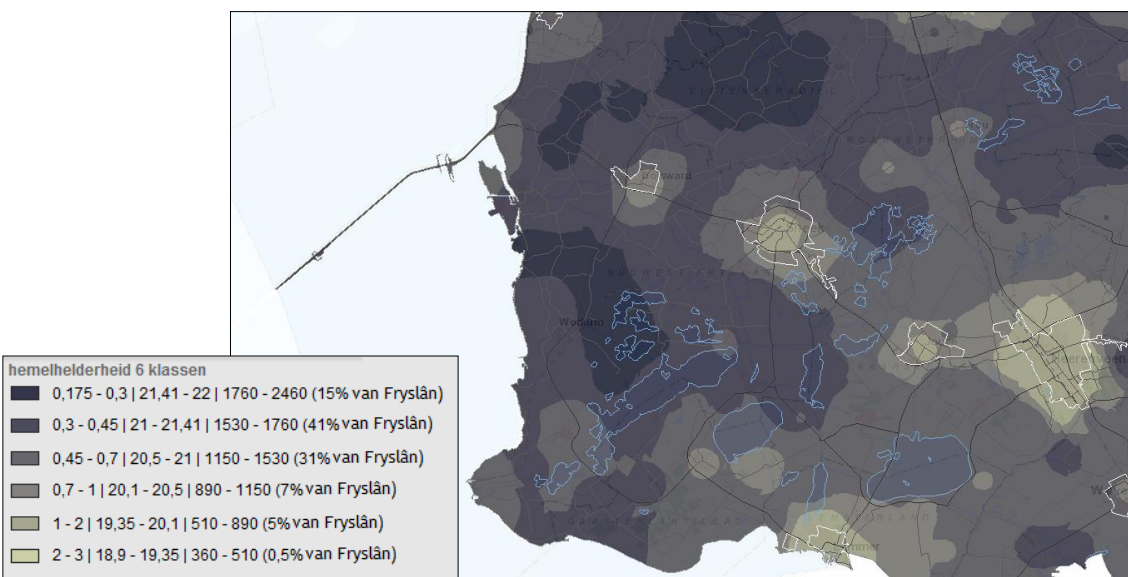
Elke functie voorziet in de eigen parkeerbehoefte. De parkeerbehoefte wordt bepaald aan de hand van de meest recente parkeernormen.

4.10.2

Lichthinder

Ten aanzien van het aspect lichthinder is in de ruimtelijke ordening geen wettelijk toetsingskader van toepassing. Wel is het streven van overheden er op

gericht om lichthinder tot een minimum te beperken. Uit oogpunt van ecologie en landschapswaarden (beschermen van duisternis en het donkere landschap) is het namelijk wenselijk om lichthinder zoveel als mogelijk te voorkomen. Dit geldt met name in gebieden waar het nog relatief donker wordt. Hoe donker het nog in Fryslân is kan worden bepaald door bestudering van de provinciale hemelhelderheidskaart. De relatieve hemelhelderheid (donkerte) zoals die in en in de omgeving van het plangebied voorkomt, is in figuur 11 aangegeven.

Figuur 11. Fragment hemelhelderheidskaart
(Bron: Provinsje Fryslân, 2014)

4.10.3

Kabels en leidingen

In het plangebied komen diverse kabels en leidingen voor die planologische bescherming verdienen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de diverse aardgas-transportleidingen die reeds zijn besproken in paragraaf 4.10 handelend omtrent externe veiligheid. Daarnaast komen hoofdwaterleidingen van Wetterskip Fryslân in het plangebied voor. Hierop is in de waterparagraaf (4.4) reeds ingegaan. Uit voorgaande opsomming resteren nog de aanwezige hoogspanningsleidingen en overige leidingen in het plangebied. Hierop wordt in onderstaande tekst nader ingegaan.

Hoogspanningsleidingen

Op grond van het voorzorgbeginsel heeft het voormalige ministerie van VROM in oktober 2005 aan overheden en netbeheerders advies omtrent hoogspanningsleidingen uitgebracht. Geadviseerd wordt, zoveel als redelijkerwijs mogelijk is, te vermijden dat er nieuwe situaties ontstaan waarbij kinderen langdurig verblijven/worden blootgesteld¹⁷ in een gebied rond bovengrondse

hoogspanningsleidingen waarbinnen het jaargemiddelde magneetveld hoger is dan 0,4 microTesla (μT)¹⁸. Hier moet bij vaststelling van bestemmingsplannen en wijzigingen in bestaande plannen rekening mee gehouden worden.

De invloedzone van de hoogspanningsleidingen Sneek-Raerd en Sneek-Bolsward bestrijken delen van het plangebied. Door het RIVM is een indicatieve zone aangegeven. Deze zone beslaat 50 m aan weerszijden van het hart van de lijn. Dit is een conservatieve aanname. De daadwerkelijke zone van 0,4 μT is kleiner. Voor de in gemeente voorkomende hoogspanningsleidingen met een spanningsniveau van 110 kV wordt een zakelijk rechtstreek van 2x27 m als bebouwingsvrije zone gehanteerd. Binnen deze zone mogen geen bebouwing, obstakels en hoge beplanting worden aangebracht. Dit is in dit bestemmingsplan vastgelegd.

Andere leidingen

Naast de reeds in voorgaande paragrafen beschreven hoofdleidingen van openbaar belang (voor gas, brandstof, water en elektriciteit) komen in het plangebied verder geen kabels en leidingen voor die juridisch-planologisch bescherming verdienen. Perceelsgebonden verbindingen van kabels en leidingen zijn van ondergeschikt belang en kennen geen specifieke regeling. Dergelijke kabels en leidingen zijn in de diverse bestemmingen begrepen.

¹⁷ Voor langdurige blootstellingen wordt uitgegaan van kinderen die wonen of verblijven in scholen, crèches of kinderopvangplaatsen die gelegen zijn in magneetveldzones. Als gevoelige bestemmingen hiervoor worden woningen, scholen, crèches en kinderopvangplaatsen aangemerkt. Locaties waar zich wel kinderen kunnen bevinden, maar waar de verblijftijd vergeleken met wonen als kort kan worden bestempeld, worden niet aangemerkt als gevoelige bestemming, zoals bijvoorbeeld recreatievoorzieningen.

¹⁸ De magneetveldzone. De magneetveldzone is de strook grond die zich aan beide zijden langs de hoogspanningslijn uitstrekt en waarbinnen het magneetveld gemiddeld over een jaar hoger dan 0,4 μT is of in de toekomst kan worden.

Planuitgangspunten in hoofdlijnen

5

5.1

Inleiding

Op basis van de huidige situatie, het geldende beleidskader, de omgevingsaspecten en de Uitgangspuntennotitie voor het buitengebied, worden in dit hoofdstuk de planuitgangspunten van dit bestemmingsplan geformuleerd. Deze uitgangspunten vormen de basis van de juridische regeling die in de regels van dit bestemmingsplan is opgenomen.

Het buitengebied biedt ruimte voor verschillende functies. Alhoewel in algemene zin aan de basisfuncties landbouw, natuur en water een doorslaggevend belang wordt toegekend, kan het zich voordoen dat ook binnen deze basisfuncties een spanningsveld optreedt als het gaat om ruimtelijke afwegingen. Daarbij gaat het met name om de functies landbouw en natuur. Gedacht kan worden aan bijvoorbeeld de afweging van het bieden van ontwikkelingsruimte van de landbouw versus het handhaven van waardevolle ecologische gebieden in het buitengebied.

Randvoorwaarden ten aanzien van de ontwikkelingsmogelijkheden voor de functies in het buitengebied vloeien in belangrijke mate voort uit het landschap van de gemeente. Dit met het oog op de aanwezige waardevolle kenmerken en het in stand houden en versterken van de landschappelijke verscheidenheid. Met inachtneming van deze randvoorwaarden krijgen de landbouw en de natuur de ruimte zich verder te ontwikkelen. De ontwikkeling van de overige functies, zoals wonen, niet-agrarische bedrijvigheid, etc. mag niet ten koste gaan van de sturende functie die van het landschap uitgaat.

5.2

Gebiedsindeling

Op basis van de afweging dat het landschap randvoorwaarde stellend is, kan worden gekomen tot een bepaalde gebiedsindeling. Er wordt een onderscheid gemaakt op basis van de aanwezigheid van de landschappelijke en cultuurhistorische waarden. De verschillende landschapstypen zijn onderscheiden op basis van hun ontstaansgeschiedenis en de wijze waarop ze zich nu ruimtelijk manifesteren in de verschillende landschappelijke kenmerken. Bij de indeling is aangesloten op het Streekplan Fryslân 2007 en de Verordening Romte Fryslân 2014 en het Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân. Zoals genoemd in hoofdstuk

2 is het plangebied onderverdeeld in vier verschillende gebieden, te weten het stuwwallenlandschap, het kleilandschap, het veenlandschap en de IJsselmeerkust. Daarnaast zijn er in het plangebied de basisfuncties natuur en water. De verschillende functies zullen als zodanig worden bestemd (al dan niet met een dubbelbestemming) of met een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerken zijnde, en/of werkzaamheden.

5.2.1

L a n d s c h a p

STUWWALLENLANDSCHAP	Het stuwwallenlandschap kenmerkt zich door glooiingen. De stuwwallen vormen een scherp contrast met de open, laaggelegen en vlakke landschappen in de rest van het zuidwesten van Fryslân. Uitgangspunt is de kenmerkende glooiingen in het landschap zoveel mogelijk te behouden.
KLEILANDSCHAP	Het kleilandschap wordt gekenmerkt door grote openheid en een grootschalig landschap met structurerende elementen als dijken, terpen, paden en vaarten. Het grondgebruik bestaat voor het overgrote deel uit grasland. Er is een grote variatie aan verkavelingspatronen. Uitgangspunt is om de kenmerkende openheid en andere elementen, zoals verkavelingspatronen en de slaperdijken, te behouden.
VEENLANDSCHAP	Het veenlandschap is ontstaan door de ontginning van het hoogveen in het zuidwesten van Fryslân. Vanuit het veengebied liepen enkele kleine rivieren naar het noorden. Het grondgebruik bestaat voor het grootste gedeelte uit grasland, met afwisselend natuur en water. De randen van de meren en vaarten worden omzoomd door brede rietkragen. Kenmerkend voor het veengebied is de opstreckende verkaveling. De ontginningslijnen lopen door aan weerskanten van de meren, waaruit op te maken valt dat de meren van latere datum zijn dan de ontginning. Ook voor het veengebied geldt dat de kenmerkende elementen, zoals de weidsheid en de waardevolle verkaveling, behouden en waar mogelijk versterkt dient te worden.
IJSSELMEERKUST	De IJsselmeerkust wordt gekenmerkt door een afwisselend kustbeeld van waterkeringen, ondiepe en soms bekade voorlanden, waardevolle stedelijke waterfronten, havens, oude zeekeringen en vergezichten op het achterland en waterpanorama's op het IJsselmeer. Uitgangspunten zijn de overgang tussen zeedijk en stad of dorp scherp te houden, overgang kliffen en zeedijk herkenbaar te houden, het contrast binnen- en buitendijks te vergroten en het behouden van de eigen karakteristiek door stedenbouwkundige en architectonische kwaliteit.

5.2.2

N a t u u r

Hoofduitgangspunt voor de natuurgebieden is het behouden en verder ontwikkelen van de natuur. In deze gebieden wordt de rust en de stilte gewaarborgd

en wordt versnippering en verstoring tegengegaan. De Natura 2000-gebieden 'Ijsselmeer' en 'Oudegaaster Brekken, Fluessen en omgeving' hebben de hoofdfunctie natuur. Binnen de gebiedsbescherming is een onderscheid aangebracht tussen bos en natuur, om de verscheidenheid binnen het landschap van het buitengebied van de gemeente te behouden. Daarnaast is ook een onderscheid aangegeven tussen bosgebieden die al dan niet recreatief worden gebruikt. De belangrijkste natuurgebieden in het plangebied moeten aansluitend groter zijn dan 2 ha, als landschappelijk waardevol zijn aangeduid of in geldende bestemmingsplannen al een natuurbestemming hebben.

5.2.3

Water

Hoofduitgangspunt voor de waterlopen is om deze te behouden en optimale ruimte te bieden voor de waterafvoerende functie, alsmede de opvang en berging van water. Ook de belangrijke waterstaatkundige werken, zoals de Ijsselmeerdijk, hebben water als hoofdfunctie. De landschappelijke en ecologische waarde van het water wordt steeds belangrijker.

Geconcludeerd kan worden dat de ruimtelijke weerslag van de basisfuncties terug te zien is in de gekozen gebiedsindeling. De verschillende natuurbestemmingen komen overeen met de natuurgebieden in het plangebied. Dit zijn veelal de grote oppervlaktewateren, zoals het Ijsselmeer en De Fluezen, waar de natuurfunctie de belangrijkste functie is. Tot slot zijn de verschillende hoofdwatgangen in het bestemmingsplan bestemd middels de bestemming 'Water'.

5.3

Landbouw

In de landbouw is een belangrijke ontwikkelingsrichting zichtbaar; er is sprake van schaalvergroting naar gespecialiseerde landbouw met grote bedrijven, onlosmakelijk verbonden met een verdergaande afname van het aantal agrarische bedrijven. Dit is een proces van schaalvergroting, waarbij landbouw ontstaat met grote tot zeer grote bedrijven. Voor melkveehouderijen geldt dat deze momenteel ongeveer doorgroeien naar gemiddeld 200 koeien, met uitschieters naar boven.

5.3.1

Inleiding

De gemeente wil de landbouw ontwikkelingsmogelijkheden bieden, maar wil tegelijkertijd aandacht besteden aan het behoud en versterking van het landschappelijke karakter en de daarbij horende landschapswaarden van het buitengebied. Daarom is het adviesboek "De Nije Pleats in Fryslân gekoppeld aan de regels in het bestemmingsplan.

Daarnaast zijn de agrarische bedrijven ook deels de beheerder van het landschap. De agrarische bedrijven vormen een onderdeel van de agrarische gebiedsbestemmingen. Uitgangspunt voor het bestemmingsplan is drie vormen van agrarische bedrijvigheid aan te duiden:

- de grondgebonden bedrijven;
- de niet-grondgebonden bedrijven (voornamelijk intensieve veehouderij);
- paardenhouderijen en gemengde bedrijven met een grondgebonden en een intensief deel.

Het onderscheid tussen grondgebonden en niet-grondgebonden agrarische bedrijven heeft ruimtelijke redenen. De grondgebonden bedrijven hebben een directe ruimtelijke en functionele relatie met de omliggende gronden en zijn voor de dagelijkse bedrijfsvoering afhankelijk van de kwaliteit van die gronden. Vaak zijn dit eigen gronden die kenbaar ruimtelijk deel uitmaken van de bedrijfsvoering. Deze omliggende grond is een belangrijke productiefactor binnen de bedrijfsvoering.

Een grondgebonden agrarisch bedrijf kan niet zonder meer verplaatst worden. Door de relatie met de omliggende gronden en de afhankelijkheid van de kwaliteit van die gronden is niet iedere locatie geschikt voor het grondgebonden agrarisch bedrijf.

Niet-grondgebonden bedrijven kenmerken zich in het algemeen door een grootschalige intensieve bebouwing zonder een directe ruimtelijke en functionele relatie met het omliggende agrarische gebied. De bouwpercelen hebben in sommige gevallen een bijna industrieel karakter. Niet-grondgebonden agrarische bedrijven kunnen, doordat ze niet direct afhankelijk zijn (van de kwaliteit) van de omliggende gronden, op nagenoeg iedere locatie gerealiseerd worden.

Hoewel tegenwoordig ook bij de grondgebonden bedrijven sprake is van steeds grotere bebouwingsvormen en het vee veelal op stal blijft, is een belangrijk verschil met niet-grondgebonden agrarische bedrijven dat de omliggende grond van groot belang is als productiefactor voor het grondgebonden agrarisch bedrijf.

Er zijn grondgebonden bedrijven met een ondergeschikte intensieve tak.

Uitgangspunt voor het bestemmingsplan is het grondgebonden agrarisch bedrijf in beginsel aan te duiden op de verbeelding door gebruik te maken van de zogenaamde stippenmethode. Hierop is nader ingegaan in paragraaf 6.4.1 betreffende de toelichting op de regels van de agrarische bestemming. Voor de niet-grondgebonden agrarische bedrijven wordt het bouwvlak gehanteerd.

5.3.2

Grondgebonden agrarische bedrijven

Onder de grondgebonden bedrijfsactiviteiten vallen de melkrundveebedrijven, schapenhouderijen, paardenfokkerijen, akker- en tuinbouwbedrijven (sier- en boomteelt is uitgesloten). Uitgangspunt is deze bedrijven de maximale ontwikkelingsmogelijkheden te geven. Door het hanteren van de stippenmethode, kan de gemeente via het bestemmingsplan sturend optreden en ontwikkelingsmogelijkheden bieden aan agrariërs. Vanuit deze gedachte kunnen alle agrarische bedrijven beschikken over een bouwperceel van 1,5 ha.

Via een binnenplanse afwijkmogelijkheid, is een oppervlakte van 2 ha mogelijk. Voor een aantal bedrijven is dit niet voldoende. Gezien de ruimtelijke uitstraling van een dergelijk groot bouwperceel, zou dit middels maatwerk (dus een aparte planologische procedure) mogelijk gemaakt kunnen worden. Dit bestemmingsplan maakt dit niet direct of bij wijziging mogelijk. Daar waar de bestaande situatie al groter is dan 2 ha, is het bestaande bouwperceel vastgelegd (met een bebouwingsvlak).

Overwegingen die bij nieuwe aanvragen van toepassing zijn:

- de toenemende ruimtebehoefte van bedrijven als gevolg van bijvoorbeeld de schaalvergroting (het bestemmingsplan moet voor zeker tien jaar in ontwikkelingsruimte voorzien);
- de druk, óók vanuit milieuopectiek, om de bedrijfsmatige activiteiten (zoals voeder- en mestopslag) zoveel mogelijk op de bouwpercelen te concentreren;
- de ruimte die agrariërs nodig hebben voor het oprichten van een agrarische neventak (bijvoorbeeld een minicamping), waarmee een aanvullend inkomen kan worden verworven en die past binnen het streven naar plattelandsvernieuwing;
- de noodzaak om aan de steeds groter wordende landbouwvoertuigen de nodige manoeuvreer- en opslagruimte te bieden.

Agrarische bedrijfsgebouwen en maatvoering

Niet langer wordt de maatvoering van de traditionele boerderij 'út pake syn tiid' als uitgangspunt genomen, maar wordt voluit gekozen voor de ontwikkeling van een 'nieuw boerenerf'. Wel is het van belang dat dit soort gebouwen niet boven de volwassen erfbeplanting uittorenen. Een maat van 14 m zal in dat verband als maximum voor de bouwhoogte worden gehanteerd. De goothoogte van agrarische bedrijfsgebouwen bedraagt 5 m. Met een binnenplanse afwijkmogelijkheid kan medewerking worden verleend voor een goothoogte tot ten hoogste 6,5 m. Deze goothoogte geldt alleen voor opslagloodsen/machinebergingen in verband met de toegankelijkheid.

De bouwregels zijn afgestemd op de traditionele bedrijfsgebouwen in de bestemmingsplannen voor het buitengebied. De serrestal en de boogstal komen niet overeen met de bouwregels.

Tentstallen zouden echter kunnen voldoen aan de bouwregels die voor de traditionele bedrijfsgebouwen worden gehanteerd. Er geldt dan geen weigeringsgrond volgens het bestemmingsplan. In dat kader zal de welstandsnota hier iets over moeten zeggen.

Boerderijen zijn vanwege hun verschijningsvorm sterk bepalend voor het ruimtelijk beeld van het buitengebied. De intrede van de serre- en boogstal maakt deel uit van de ontwikkeling van de schaalvergroting en uitbreiding van de agrarische bedrijven. Vanuit de agrarische sector mag vanwege de goedkope bouw, dan ook een sterk pleidooi worden verwacht.

De stallen hebben echter ook een keerzijde. Het zijn bouwvormen die zich in ruimtelijke zin niet gemakkelijk voegen in het landschap. De gebouwen zijn minder duurzaam dan de traditionele stallen. Bovendien treden door de open constructie bij donker sterke lichteffecten op. Overigens treden lichteffecten ook in toenemende mate op bij traditionele stallen omdat de wanden van deze stallen steeds meer uit windbreekgaas bestaan. Door te voorkomen dat het transparante scherm direct lamplicht ontvangt, kan lichtuitstoot bij een gesloten scherm drastisch verminderd worden. In de milieuvergunning kunnen voorwaarden worden opgenomen om de lichthinder te beperken (plaatsing armaturen een soort verlichting. Wanneer een bedrijf meldingsplichtig is, kunnen voorwaardelijke bepalingen worden opgenomen.

Wij vinden dat een nuance moet worden aangebracht tussen de serrestal en de boogstal. De serrestal is minder hoog en sluit qua maatvoering nog wel aan bij de overige relatief grootschalige bedrijfsbebouwing. Voor een dergelijke stal zal dan ook een opening worden geboden in het bestemmingsplan (binnenplanse afwijkingmogelijkheid).

De boogstal manifesteert zich daarentegen als romneyloods en heeft in het landelijk gebied een niet-agrarische uitstraling en doet tevens afbreuk aan de landschappelijke kwaliteiten van het gebied. Vooral in het noordwestelijke deel van de gemeente bevinden zich romneyloodsen. Deze bouwwerken dienen echter meer voor opslag, maar dit doet in principe niets af aan het feit dat deze bouwwerken in het nieuwe bestemmingsplan niet worden gefaciliteerd.

Wanneer de tentstal voldoet aan de bouwregels die gelden voor de traditionele agrarische bedrijfsgebouwen, zal de welstandsnota uit moeten maken of er al dan niet ruimte is voor de tentstal en dan gaat het met name om de kleur van het tentdoek.

Bedrijfswoning

Per agrarisch bedrijf wordt één bedrijfswoning toegestaan. In het geval er in de bestaande situatie meerdere legaal gerealiseerde woningen binnen een bedrijf zijn, wordt dit als maximum aantal opgenomen in het plan. De oppervlakte van een niet-inpandige bedrijfswoning bedraagt niet meer dan 150 m².

Ingebouwde/inpandige bedrijfswoningen (zoals een woning in een stelp) mogen groter zijn.

In het buitengebied past geen woning met een hoge goot. Wij willen alleen bedrijfswoningen met één bouwlaag met kap toestaan. Er wordt uitgegaan van een goothoogte van maximaal 4,5 m en een bouwhoogte van maximaal 10 m. In dat geval conformeert de woning zich aan het huidige beeld. (Bedrijfs)woningen met twee bouwlagen met kap komen in de gemeente nauwelijks voor.

De huidige moderne bedrijfsvoering van het agrarisch bedrijf maakt de realisatie van een nieuwe tweede bedrijfswoning steeds minder noodzakelijk. Een zeer terughoudend beleid met betrekking tot tweede bedrijfswoningen wordt ook ingegeven door het feit dat in het verleden tweede bedrijfswoningen vaak zijn afgesplitst van het bedrijf en daardoor feitelijk burgerwoningen zijn geworden, die vanuit milieuregelgeving de bedrijfsvoering van het eigenlijke agrarische bedrijf kunnen gaan beperken.

TWEEDE
BEDRIJFSWONING

In het bestemmingsplan is de mogelijkheid opgenomen om een bestaande tweede bedrijfswoning om te zetten in een plattelandswoning.

Losse veestallingen

De noodzaak van losse veestallingen en dergelijke is in principe achterhaald nu er (mede in het kader van de ruilverkaveling) bijna geen agrarische percelen meer op afstand van de huiskavel zijn gelegen. Met betrekking tot het voorkomen van verrommeling van het landelijk gebied wordt de bouw van nieuwe losse veestallingen dan wel agrarische loodsen niet mogelijk gemaakt. De bestaande losse veestallingen worden in het plan opgenomen (zonder uitbreidingsmogelijkheden). Het gebruik beperkt zich tot agrarische activiteiten en inpandige opslag.

5.3.3

Niet-grondgebonden agrarische bedrijven

Niet-grondgebonden landbouw is voor de bedrijfsvoering niet gebonden aan omliggende agrarische gronden en ook niet afhankelijk van de kwaliteit van die gronden. De intensieve veehouderij is een vorm van niet-grondgebonden landbouw.

Dit bestemmingsplan biedt geen vestigingsmogelijkheid voor nieuwe niet-grondgebonden landbouw. Naast de milieubelasting (emissies) speelt, vanwege de vereiste bebouwing, ook de ruimtelijke beïnvloeding van de gebiedskenmerken en het landschap een rol (grootschaligheid en bouwmassa). Bij bestaande niet-grondgebonden bedrijven handhaven wij de huidige bebouwingsmogelijkheden (bestaande rechten worden daarmee niet aangetaast).

Daarnaast is een binnenplanse afwijkingsmogelijkheid opgenomen om nog eens 10% extra bebouwing toe te staan boven wat bij recht is toegestaan tot een maximum van 1,5 ha. Medewerking kan alleen verleend wordt op basis van dierwelzijn, wet-en regelgeving en/of technische innovaties. Als voorwaarde geldt wel dat het aantal dierplaatsen niet mag toenemen. Bestaande niet-grondgebonden bedrijven met een oppervlakte van meer dan 1,5 ha hebben geen uitbreidingsmogelijkheden meer. Hiermee krijgen bestaande niet-grondgebonden bedrijven uitbreidingsmogelijkheden die aansluiten bij de mogelijkheden die grondgebonden bedrijven bij recht krijgen (1,5 ha). Mede gelet op het rijks- en provinciaal beleid is verdere uitbreiding niet mogelijk.

Voor het aantal bedrijfswoningen en de maatvoering wordt verwezen naar de grondgebonden agrarische bedrijven. Ook bij een niet-grondgebonden agrarisch bedrijf zijn geen romneyloodsen toegestaan

Glastuinbouw

De in onze gemeente aanwezige glastuinbouwbedrijven liggen buiten de aangewezen glastuinbouwlocaties Noordwest-Fryslân. Bestaande kassen buiten de glastuinbouwlocaties Noordwest Fryslân houden ruimte voor reguliere uitbreiding. De bestaande planologische mogelijkheden zijn overgenomen uit de beheersverordening.

Nieuwvestiging van glastuinbouwbedrijven is niet mogelijk.

Paardenhouderij en paardenbakken

PAARDENHOUDERIJ

We kennen productiegerichte paardenhouderijen (paardenfokkerijen en paardenhandel) en gebruiksgericte paardenhouderijen. Een productiegerichte paardenhouderij heeft vanuit productiegerichtheid een bepaalde mate van functionele binding met het landelijk gebied; Bij een gebruiksgericte paardenhouderij staat het recreatieve aspect en de ruiters/amazone centraal (maneges).

Een productiegerichte paardenhouderij is feitelijk een agrarisch bedrijf, het bedrijf is gericht op het fokken en trainen (productie) van paarden. Een paardenhouderij sluit daarmee aan bij een regulier grondgebonden veehouderijbedrijf (bij recht een omvang van maximaal 1,5 ha met een afwijkingsmogelijkheid tot 2 ha).

Voor een gebruiksgericte paardenhouderij is een specifieke bestemming opgenomen. Zoals hiervoor genoemd, kan een manege onderdeel uitmaken van een gebruiksgericte paardenhouderij. Gelet op het verkeersaantrekkende karakter van een manege geldt primair dat de vestiging van een manege in het buitengebied niet mogelijk is. Een uitzondering zou gemaakt kunnen worden voor een voormalige boerderij die direct grenst aan de bebouwde kom van de grotere kernen. De vestiging van een manege op deze locaties is niet bij recht

toegestaan. Daarvoor zal een partiële herziening van het bestemmingsplan moeten plaatsvinden (dit is een bevoegdheid van de raad).

Het moet vaststaan dat de aanleg van een paardenbak op het erf van een woning dan wel op een agrarisch bouw- of bedrijfsperceel in verband met de beperkte ruimte of de terreininrichting of om andere redenen redelijkerwijs niet mogelijk is. In dat geval mag een paardenbak alleen aangelegd worden op een perceel met een agrarische bestemming. Voorwaarden die hiertoe worden toegepast zijn:

PAARDENBAK

- een maximale afstand tot het eigen erf van 30 m;
- een minimale afstand tot een erf van derden van 15 m;
- een minimale afstand tot een woning van derden van 30 m;
- een maximale oppervlakte van 1.250 m²;
- een omheining met een hoogte van maximaal 2 m
- maximaal 4 lichtmasten met een maximale hoogte van 5 m en met lichtbeperkende armaturen.

Gemengde bedrijven

Hier en daar komen gemengde bedrijven (akkerbouw/intensieve veehouderij; melkveehouderij/intensieve veehouderij) voor. In die gevallen is voor de toekenning van de maatvoering van het bouwperceel bepalend wat de hoofdtak is.

Als de intensieve tak de hoofdactiviteit is, mag het bouwperceel maximaal 1,5 ha bedragen. Als de melkveehouderij/akkerbouw de hoofdactiviteit is, kan het bouwperceel maximaal naar 3 ha groeien. Alleen voor dierenwelzijn is bij een intensieve veehouderij een uitbreidingsmogelijkheid van 10% toegestaan wanneer een bedrijf al op 1,5 ha zit. Maar het aantal dieren mag niet toenemen.

Ook als er sprake is zoals een enkele keer voorkomt van twee (vrijwel) gelijkwaardige hoofdactiviteiten, is een groei naar 3 ha mogelijk. In dat geval kan het intensieve bedrijfs onderdeel nooit meer dan 1,5 ha ruimtebeslag innemen. In deze gevallen zal maatwerk worden geleverd in de vorm van een partiële herziening van het bestemmingsplan.

Als neventak is een vestiging van niet-grondgebonden agrarische bedrijvigheid mogelijk met een bedrijfsvloeroppervlak van maximaal 500 m² bij een bestaand grondgebonden agrarisch bedrijf. Mede gelet op het rijks- en provinciaal beleid is verdere uitbreiding niet mogelijk

5.3.4

Aanverwante en nevenactiviteiten

In het buitengebied van Súdwest-Fryslân is de grondgebonden landbouw een belangrijke functie. Dit zal naar verwachting in de toekomst ook zo blijven. Vanuit het economisch perspectief ligt de prioriteit bij de ontwikkeling van de bestaande agrarische bedrijven.

Door de veranderingen in de landbouw zijn er agrarische bedrijven die naast de standaard agrarische werkzaamheden nieuwe activiteiten ontwikkelen. De gemeente wil inzetten op een verdere schaalvergroting van bedrijven door mogelijkheden te bieden voor het vergroten van de hoofdtak.

Ruimte bieden voor verbreding van bedrijven kan bijdragen aan het rendabel houden van het agrarisch bedrijf en daarmee de instandhouding van het geheel. Dit kan tot een verrijking van het buitengebied leiden en bijdragen aan het behoud van karakteristieke beeldbepalende bebouwing. Naast deels normaal aan te merken ontwikkelingsmogelijkheden van een agrarisch bedrijf, voorziet het bestemmingsplan dan ook in de mogelijkheid voor verbreding van de bedrijfsactiviteiten.

Onderstaande nevenactiviteiten worden bij een agrarisch bedrijf toegestaan:

- Aan-huis-verbonden beroepen;
- gebruiksgesichte paardenhouderij;
- b&B & brochje;
- boerderijwinkel ten behoeve van verkoop productiegebonden streekproducten;
- lichte horeca-activiteiten als theeschenkerij;
- niet agrarische bedrijvigheid (milieucategorie 1 en2);
- twee recreatieappartementen (in pandig);
- groepsaccommodatie;
- maatschappelijke/zorg/recreatieve activiteiten.

Daarbij geldt steeds de voorwaarde dat de nevenactiviteiten ondergeschikt zijn aan het agrarisch bedrijf, dat de activiteiten in de regel binnen de bestaande gebouwen plaatsvinden en dat er geen buitenopslag van voorraad, gereed product, materieel etc. plaatsvindt.

Biomassa-/vergistingsinstallaties

Een andere mogelijke nevenactiviteit bij agrarische bedrijven is een biomassa-/vergistingsinstallatie. In een biomassa-/vergistingsinstallatie wordt onder andere biogas (methaan) geproduceerd uit organische stof. Als organische stoffen worden bijvoorbeeld maïs en mest gebruikt. De opgewekte energie wordt in de praktijk geleverd aan het energiebedrijf. Het restproduct van de maïs en mest wordt gebruikt op het (agrarisch) bedrijf of wordt eventueel verkocht.

In een biomassa-/vergistingsinstallatie zijn vier situaties te onderscheiden:

- A. Het bedrijf verwerkt eigen geproduceerde mest en voegt eigen en/of van derden afkomstige co-substraten (bijv. maïs) toe. Het digestaat (restproduct) wordt op de tot het bedrijf behorende gronden gebruikt.
- B. Het bedrijf verwerkt eigen geproduceerde mest en voegt eigen en/of van derden afkomstige co-substraten toe. Het digestaat wordt op de tot het bedrijf behorende gronden gebruikt of naar derden afgevoerd.

- C. Het bedrijf verwerkt aangevoerde mest geproduceerd door derden en voegt eigen en/of van derden afkomstige co-substraten toe. Het digestaat wordt op de tot het bedrijf behorende gronden gebruikt.
- D. Het bedrijf verwerkt aangevoerde mest van derden en voegt eigen en/of van derden afkomstige co-substraten toe. Het digestaat wordt als meststof afgeleverd aan derden.

De gemeente beschouwt een biogasinstallatie (categorie A) als een nevenactiviteit bij alle agrarische bedrijven. Deze kan met toepassing van een binnenplanse afwijkingsmogelijkheid worden toegestaan waarbij zodoende rekening wordt gehouden met landschappelijke en verkeersaspecten. Bij de toepassing van de afwijkingsmogelijkheid kan tevens worden beoordeeld in hoeverre nog sprake is van een agrarische activiteit. Bij een verschuiving van de activiteit van agrarisch naar bedrijfsmatig kan dan ook op dit punt gehandhaafd worden. Daarom wordt aangesloten bij de definitie van 'agrarische activiteit' zoals omschreven in de handreiking co-vergisting.

Wanneer geen sprake meer is van een agrarische activiteit komt vestiging op een bedrijventerrein in aanmerking. In dat geval is sprake van maatwerk.

Boomteelt, houtteelt en opgaande meerjarige beplanting

Boomteelt, houtteelt en andere opgaande meerjarige beplanting is een vorm van agrarische productie die, met name in een open landschap, nogal wat ruimtelijke gevolgen heeft. Gezien het karakter van het landschap in het buitengebied van de gemeente, voert de gemeente een terughoudend beleid ten aanzien van boomteelt, houtteelt en andere opgaande beplanting in het buitengebied in verband met de impact op het landschap.

Verplaatsing / inplaatsing agrarische bedrijven

Als gevolg van de verdere groei van agrarische bedrijven kan de behoefte ontstaan om het bedrijf te verplaatsen naar een locatie die gunstig ligt ten opzichte van de percelen cultuurgrond. Groei van agrarische percelen/bedrijven wordt vooral gerealiseerd door de aankoop van grond van bestaande bedrijven. De vraag naar vestigingsruimte voor nieuwe agrarische bedrijven is naar verwachting evenwel beperkt.

Uitgangspunt van dit bestemmingsplan is om zeer terughoudend om te gaan met het creëren van geheel nieuwe bouw- en gebruiksmogelijkheden in het landelijk gebied voor de agrarische sector. In eerste instantie moet bij een aanvraag voor vestiging gezocht worden naar mogelijkheden op eerder vrijgekomen agrarische bouwpercelen. Toch kan het gebeuren dat, gezien ook de looptijd van het bestemmingsplan, zich incidenteel de vraag voordoet voor een nieuwe agrarische bedrijfsvestiging.

Zo kunnen bestaande bedrijven in of direct aansluitend bij bebouwde kommen milieutechnisch zó ongunstig liggen dat ze een nieuwe locatie nodig hebben.

Behalve planologische en milieuhygiënische randvoorwaarden geldt voor eventuele nieuwe bouwpercelen dat ze binnen de landschappelijke structuur van de gemeente moeten passen. Deze vestigingsruimte geldt overigens alleen voor grondgebonden agrarische bedrijven. Het verplaatsen van grondgebonden agrarische bedrijven vraagt om maatwerk. De mogelijkheid bestaat om met een partiële herziening van het bestemmingsplan medewerking te verlenen.

5.4

Hergebruik voormalige (agrarische) bedrijven

Door vooral veranderingen in de landbouw verliest veel agrarische bebouwing haar functie. Woonboerderijen vormen een bijzondere groep woningen in het buitengebied. Deze oorspronkelijke boerderijen in de vorm van een stelp of een kop(-hals)-romp vormen een waardevolle karakteristiek voor het buitengebied. Een passend hergebruik van deze traditionele boerderijen draagt bij aan het behoud van deze karakteristieke bebouwing.

Een ontwikkeling is ook het hergebruik van voormalige (agrarische) bedrijven, waarbij het niet om een traditionele boerderijvorm gaat maar om de meer moderne bouwvorm van een niet-inpandige bedrijfswoning in combinatie met bijvoorbeeld een ligboxenstal. Ook bij deze ontwikkeling is voorkoming van verpaupering als gevolg van leegstand relevant.

Vanwege de leefbaarheid van het platteland is het van belang om ruimhartig om te gaan met het toestaan van nieuwe functies in vrijgekomen agrarische bebouwing. Bedrijvigheid van milieucategorie 1 en 2 wordt daarbij als ruimtelijk goed inpasbaar gezien.

5.4.1

Functiewijziging en voorwaarden

Vrijkomende agrarische bedrijven kunnen een goede locatie vormen voor kleinschalige, of startende niet-agrarische bedrijven. Veelal is de bebouwing en het erf van voldoende omvang om de beoogde bedrijfsactiviteiten uit te voeren.

De gemeente wil functiewijziging naar niet-agrarische functies ondersteunen, maar verbindt daaraan de volgende voorwaarden:

- er kan uitsluitend gebruik worden gemaakt van het huidige bouwperceel c.q. erf; er wordt geen medewerking verleend aan het vergroten van het erf;
- bij afbraak van beeldverstorende bijgebouwen kan gebruik worden gemaakt van een 'ruimte-voor-ruimte'-regeling;
- de nieuwe functie mag geen afbreuk doen aan de bedrijfsvoering en de ontwikkelingsmogelijkheden van aanwezige (agrarische) bedrijven;

- de verkeersaantrekkende werking van een nieuwe activiteit mag niet onevenredig toenemen ten opzichte van de verkeersaantrekkende werking van de beëindigde functie;
- parkeren dient op eigen terrein plaats te vinden, waardoor parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen.

5.4.2

Wonen, al dan niet i.c.m. niet-agrarische nevenactiviteiten

Het wonen in voormalige karakteristieke bedrijfsgebouwen (stelp of kop-halsromp) spreekt in principe voor zich. Ruimte bieden voor verbreding van het gebruik van woonboerderijen kan bijdragen aan de instandhouding. Dit kan tot een verrijking van het buitengebied leiden en bijdragen aan het behoud van karakteristieke beeldbepalende bebouwing. In dat kader kan een tweedeling in het toe te laten gebruik worden gemaakt:

1. Nevenactiviteiten die zonder meer passend binnen de woonfunctie zijn:
 - aan-huis-verbonden beroepen;
 - béd en brochje;
 - stalling;
2. Nevenactiviteiten die mogelijk inpasbaar zijn met een binnenplanse afwijkingmogelijkheid:
 - lichte bedrijfsmatige activiteit (cat. 1 en 2);
 - een gebruikgerichte paardenhouderij;
 - groepsaccommodaties;
 - maatschappelijke, zorg- en/of recreatieve activiteiten.

Daarbij geldt steeds de voorwaarde dat de nevenactiviteiten ondergeschikt zijn aan de woonfunctie, dat de activiteiten in de regel binnen de bestaande gebouwen plaatsvinden en dat er geen buitenopslag van voorraad, gereed product, materieel, etc. plaatsvindt.

Om (monumentale of karakteristieke) boerderijen in stand te houden, is het mogelijk om de panden onder bepaalde voorwaarden te splitsen. Bij splitsing mogen maximaal drie woningen gerealiseerd worden binnen het bestaande hoofdgebouw. Algemeen aandachtspunt bij splitsing is de afstemming met en de toetsing aan de milieuwet- en regelgeving (geurhinder). De ontwikkelingsmogelijkheden voor de basisfuncties dienen in stand te blijven. Om te voorkomen dat bijgebouwen qua oppervlakte op het voormalige agrarische perceel gaan domineren, mag de totale oppervlakte van bijbehorende bouwwerken en overkappingen bij meerdere woningen maximaal 150 m² bedragen.

5.4.3

Zelfstandige (bedrijfsmatige) activiteiten

De bestaande zelfstandige bedrijven zijn als zodanig bestemd. Naast de niet-agrarische nevenactiviteiten biedt het plan met een wijzigingsmogelijkheid ruimte voor zelfstandige bedrijfsmatige activiteiten die passen in het landelijk gebied. Het kan daarbij gaan om:

- een agrarisch dienstverlenende bedrijf: een bedrijf waarbinnen uitsluitend of overwegend arbeid wordt verricht voor de productie of levering van goederen of diensten ten behoeve van agrarische bedrijven;
- groepsaccommodaties, maatschappelijke, zorg- en /of recreatieve ontwikkelingen;
- niet-agrarische bedrijfsmatige activiteiten (veelal kleinschalige bedrijfsmatige activiteiten) waarbij het gaat om een selectie van de bedrijven in de milieucategorieën 1 en 2. In de regels is een Staat van Bedrijven opgenomen waarin de selectie van de bedrijven is vastgelegd. De bestaande (vergunde) bebouwing mag met 15% worden uitgebreid.
- in afwijking kan een grotere uitbreiding worden toegestaan tot een maximum van 50% van het (oorspronkelijke) hoofdgebouw, indien onderbouwd kan worden dat het bedrijf landschappelijk, milieuhygiënisch en verkeerskundig inpasbaar is in de omgeving.

Overkoepelende randvoorwaarde voor deze zelfstandige activiteiten binnen het agrarisch gebied is het behoud van de kenmerkende en landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Om verstening te voorkomen, worden nieuwe zelfstandige activiteiten alleen toegestaan in vrijkomende agrarische bedrijven.

Voor het toestaan van zelfstandige activiteiten geldt een nader afwegingsmoment in de vorm van een wijzigingsprocedure, gekoppeld aan ruimtelijke randvoorwaarden. Daarbij geldt als uitgangspunt dat de (bedrijfsmatige) activiteiten binnen het oorspronkelijke bestemmingsvlak worden gerealiseerd.

5.4.4

Detailhandel en horeca

In het bestemmingsplan wordt geen ruimte geboden voor nieuw te vestigen detailhandel. Alleen de bestaande detailhandel is als zodanig bestemd en krijgt slechts beperkte ontwikkelingsmogelijkheden. Een specifieke vorm van detailhandel, de 'productiegebonden detailhandel' is wel toegestaan als ondergeschikte nevenactiviteit. Het gaat hierbij om detailhandel in streekgebonden producten of in het buitengebied gevestigde kunstzinnigheid zoals de verkoop bij een atelier. Daarbij moet het wel gaan om de verkoop van goederen die ter plaatse worden vervaardigd, geteeld, gerepareerd en/of toegepast in het productieproces, waarbij de detailhandelsfunctie ondergeschikt is aan het productieproces.

Voor horecavoorzieningen geldt dat de bestaande gelegenheden positief zijn bestemd. Voor nieuwe horecavormen wordt uitsluitend ruimte in ondergeschikte vorm bij recreatieve voorzieningen in gebouwen voor beheer en dienstverlening en binnen vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing geboden. Bij wijze van uitzondering kan een nieuwe horecavorm in het buitengebied echter een meerwaarde aan het gebied geven (zoals de versterking van de recreatieve structuur), bijvoorbeeld in een vrijstaande boerderij. Het ligt niet voor de hand om dit te faciliteren met een binnenplanse wijzigingsmogelijkheid. Een partiële herziening van het bestemmingsplan (bevoegdheid van de raad) is in een dergelijk geval dan een voor de hand liggende keuze.

5.4.5

Ruimte-voor-ruimte-/saneringsregeling

Wanneer agrarische bedrijfsgebouwen hun agrarische functie verliezen, kan aan deze bebouwing een nieuwe functie worden toegekend. Om te voorkomen dat het landschap wordt aangetast door leegstaande bebouwing die hun oorspronkelijke agrarische functie hebben verloren, kan een 'ruimte voor ruimte'-regeling worden toegepast. Een dergelijke regeling ziet toe op het (laten) slopen van ontsierende bebouwing in het landelijk gebied waarbij de initiatiefnemer wordt gecompenseerd.

Voor het plangebied wordt in hoofdlijnen aangesloten bij de provinciale regeling die in dit kader geldt. Dit houdt in dat wanneer minimaal 1.000 m² aan beeldverstorende bebouwing van een agrarisch perceel of minimaal 3.000 m² aan kassen van een voormalig glastuinbouwbedrijf in het landelijk gebied, wordt gesloopt, de eigenaar ter compensatie één nieuwe woning mag bouwen. In tegenstelling tot de provinciale verordening mag de nieuwe woning uitsluitend worden gebouwd in of direct aansluitend aan een bebouwde kom. Een nieuwe woning op de saneringslocatie wordt niet toegestaan.

5.5

Wonen

Gebruiks- en bouwregels

Dit bestemmingsplan voorziet erin dat de bestaande woningen in het buitengebied als zodanig zijn bestemd en verder worden geen openingen geboden voor nieuwe burgerwoningen. Grondslag hiervoor is het niet willen toestaan van functies die niet gebonden zijn aan het buitengebied. Nieuwe burgerwoningen in het buitengebied, zonder functionele binding met het gebied, zullen door de gemeente niet worden toegestaan. Uitzondering hierop zijn de nieuwe compensatiewoningen, in aansluiting op een bebouwde kom, voortkomend uit de toepassing van de 'ruimte-voor-ruimte'-regeling.

Ten aanzien van de uiterlijke verschijningsvorm van (vervangende) nieuwbouw kunnen in het bestemmingsplan geen regels worden opgenomen. Hiervoor gelden de regels uit de gemeentelijke welstandsnota.

Bij de reguliere woningen en de woonboerderijen wordt gekozen voor het traditionele beeld: één bouwlaag met een bewoonbare kap. Voorkomen moet worden dat reguliere woningen zonder nadere afweging tot forse proporties kunnen uitdijen. Juist de samenhang tussen het sinds de 19de eeuw maar in beperkte mate veranderd landschap en de schaal van de gebouwen maken dat het gebied als landschappelijk aantrekkelijk wordt beschouwd. De bebouwde oppervlakte van de hoofdvorm van de reguliere woning mag maximaal 150 m² bedragen. Daarbij wordt uitgegaan van een goothoogte van 4,5 m en een bouwhoogte van 10 m.

Aan- en uitbouwen en losstaande bijgebouwen dienen qua maatvoering en situering ondergeschikt te zijn aan de hoofdvorm. De totale oppervlakte van de ondergeschikte gebouwen bedraagt maximaal 100 m² met een ondergeschiktheidspercentage van 10% ten opzicht van de hoofdvorm. Bij de traditionele woonboerderijen wordt uitgegaan van de bestaande oppervlakte. De bijgebouwenregeling is identiek aan die van de reguliere woningen. Wanneer er voormalige agrarische gebouwen worden gesloopt, mag hiervoor 50% worden teruggebouwd met een maximale oppervlakte van 500 m². Dit is inclusief de standaard oppervlakte van 100 m².

Waar in het verleden woningen slechts mochten worden gebruikt voor wonen, wil de gemeente voortaan meer ruimte bieden voor andere functies. Ook hier kan het bieden van meer mogelijkheden bijdragen aan het behoud van de karakteristieke beeldbepalende bebouwing. Uitgangspunt is dat de eventuele nieuwe functies ondergeschikt zijn aan de woonfunctie. Dit moet blijken uit de inrichting van het erf en het aanzicht van de bebouwing. Bij de reguliere woningen gaat het om aan-huis-gebonden beroepen, béd & brochje en lichte bedrijfsmatige activiteiten. Voor de gebruiksfuncties van als woonboerderij bestemde woningen wordt verwezen naar paragraaf 5.4.2.

5.6

Duurzame energie

Duurzame energie is energie waarover de mensheid voor onbeperkte tijd kan beschikken en waarbij, door het gebruik ervan, het leefmilieu en de mogelijkheden voor toekomstige generaties niet worden benadeeld.

5.6.1

Windenergie

Wind is een nagenoeg onuitputtelijke energiebron, waarvan de energieopwekking bijna geen schadelijke bijeffecten heeft. Er komen geen schadelijke stof-

fen vrij en de wind zal altijd blijven waaien. Vanwege de ruimtelijke impact, zal overeenkomstig het provinciaal beleid de gemeente Súdwest-Fryslân echter geen medewerking verlenen aan het oprichten van (kleine) windturbines in het buitengebied. Alleen de bestaande (grotere) windturbines zijn ingepast.

5.6.2

Zonnepanelen

Nederlands zonlicht is geschikt om met zonnepanelen elektriciteit op te wekken. Stroom uit zonlicht is duurzaam, omdat bij de productie van elektriciteit geen broeikasgassen en schadelijke stoffen vrijkomen.

Op basis van artikel 2, lid 6 van bijlage II, behorend bij het Besluit omgevingsrecht (Bor) is het op basis van een aantal voorwaarden mogelijk om vergunningsvrij zonnecollectoren te plaatsen op daken van gebouwen zoals bedrijven en (bedrijfs)woningen. Dit kan niet worden uitgesloten met een bestemmingsplan.

In de notitie '*Ruimte voor de Zon*' wordt ruimte geboden voor de realisatie van een zonneweide. Dit bestemmingsplan voorziet niet in een dergelijke ontwikkeling. Wanneer voldaan wordt aan de gestelde kaders, bestaat de mogelijkheid om met een partiele herziening van het bestemmingsplan medewerking te verlenen.

5.7

Recreatie en toerisme

De recreatiesector is van groot belang in de gemeente Súdwest-Fryslân. Er zijn meerdere recreatieterreinen in de gemeente, waarbij onderscheid is gemaakt tussen reguliere kampeertreinen, bungalow-/huisjesterreinen en kleinschalig kamperen.

5.7.1

Reguliere kampeertreinen (meer dan 25 kampeermiddelen)

Uit oogpunt van de concentratiegedachte gaat de voorkeur uit naar uitbreiding van bestaande kampeertreinen die aansluiten op een stedelijk centrum, een regionaal centrum of recreatiekeren. Ook nieuwe kampeertreinen worden hier niet uitgesloten.

Dan zijn er nog enkele reguliere kampeertreinen die midden in het landelijk gebied zijn gelegen en niet vergelijkbaar zijn met de vorengenoemde reguliere kampeertreinen. Hierbij wordt dan ook uitgegaan van de vergunde situatie.

5.7.2

Bungalow-/huisjesterreinen

In het plangebied van het bestemmingsplan Buitengebied is één bungalow-/huisjesterreinen aanwezig, te weten Ymedaem (nabij Molkwerum).

Er is al jaren een trend gaande van een dalende bezettingsgraad van kampeerterreinen. Vandaar dat op veel terreinen meer permanente accommodaties gerealiseerd worden. De provincie Fryslân geeft gemeenten de ruimte om op bestaande terreinen recreatiewoningen mogelijk te maken. Hierbij worden wel eisen gesteld aan de landschappelijke inpassing.

Als de ruimte die het terrein in de huidige situatie gebruikt niet groter wordt, is de landschappelijke inpassing geen punt. Daar waar het terrein wel vergroot wordt, moet naast de raad ook de provincie worden betrokken. Tevens moet gekeken worden of de infrastructuur vergroting van de terreinen aankan. Uitbreiding zal dan ook via een aparte planologische procedure geregeld moeten worden.

5.7.3

Kleinschalig kamperen (tot en met 25 kampeermiddelen)

Kleinschalig kamperen wordt enerzijds gezien als een kleinschalig alternatief voor regulier kamperen en anderzijds als een extra inkomensbron voor agrarische bedrijven. In verband met behoud van voormalige agrarische bebouwing (lees stelp- of kop-hals-rompboerderij), wordt het gewenst geacht dat ook bij de voormalige agrarische bedrijven de mogelijkheid bestaat om kleinschalig kamperen te faciliteren. De uitbreiding dient op of in aansluiting bij het erf te worden gerealiseerd (inclusief een haventje ten behoeve van maximaal 25 ligplaatsen). De traditionele boerderij moet prominent aanwezig zijn als belangrijkste object.

In de periode van 1 november tot en met 14 maart van elk kalenderjaar mogen geen kampeermiddelen aanwezig zijn. Deze periode kan nader worden beperkt door de Wet natuurbescherming.

Op deze minicampings zijn maximaal 25 verblijfseenheden (geen stacaravans) mogelijk. Het aantal van 25 verblijfseenheden zorgt voor voldoende draagkracht voor bijvoorbeeld sanitaire voorzieningen.

Voor de kleinschalige kampeerterreinen dient een zonering te worden toegepast. Per dorps- of stadsgebied is binnen de planperiode één kampeerterrein toegestaan. Deze beperking geldt niet voor de stads- en dorpsgebieden die in het streekplan zijn aangeduid als 'overige steden' (Sneek), 'regionale centra' (Makkum en Workum) en de recreatiekernen (Hindeloopen, Koudum en Stavou-

ren). In alle gevallen dient de afstand tussen kleinschalige dan wel reguliere kampeerterreinen 500 m te bedragen.

Ten aanzien van verenigings-, natuur- en groepskamperen wordt de nodige terughoudendheid in acht genomen omdat de impact behoorlijk is aangezien dergelijke kampeerterreinen landschappelijk niet zijn ingepast. In dat verband wordt uitgegaan van de bestaande verenigings-, natuur- en groepskampeerterreinen.

VERENIGINGS-, NATUUR-
EN GROEPSKAMPEREN

Op de daartoe aangewezen Marrekrite-ligplaatsen is het toegestaan maximaal drie dagen een tent te plaatsen. Een regeling met betrekking tot Gereguleerde Overnachtingsplaatsen (GOP) wordt in de APV geregeld. Deze overnachtingsplaatsen zijn nader aangeduid op de verbeelding.

VRIJ KAMPEREN

5.7.4

Permanente bewoning van recreatiewoningen

Met de Nota Ruimte (2004) is het ruimtelijk beleidskader voor nieuwe recreatiewoningen gelijk getrokken met reguliere woningen. Het is sindsdien in bepaalde gevallen mogelijk om de recreatiefunctie van bestaande recreatiewoningen te wijzigen in een woonfunctie, mits aan de gebruikelijke voorwaarden voor woningbouw is voldaan. Deze beleidsruimte geldt niet voor woningen die zich bevinden in natuurgebieden en EHS.

Omzetting van recreatiewoningen in een woonbestemming betekent in feite dat ter plaatse een woongebied ontstaat en daarmee een uitbreiding van het woningbestand in het buitengebied. Permanente bewoning van recreatiewoningen leidt onder andere tot een verlies aan capaciteit in de verblijfsrecreatie (met extra behoefte elders), een verminderde economische omzet (groei) en werkgelegenheid en is strijdig met het verstedelijkingsbeleid. Vaak zijn recreatieterreinen qua voorzieningenniveau en ontsluiting niet geschikt voor permanente bewoning. In principe staat het streekplan omzetting van recreatiewoningen naar permanente bewoning niet toe. Alleen onder strikte voorwaarden is dit mogelijk.

Permanente bewoning van recreatiewoningen zal daarom door de gemeente in het buitengebied niet worden toegestaan. In het bestemmingsplan is hiervoor een regeling opgenomen die aansluit bij het rijks- en provinciaal beleid.

In de voorgaande hoofdstukken zijn de uitgangspunten voor de ruimtelijke en functionele situatie in het plangebied aangegeven. Deze uitgangspunten zijn getoetst aan de milieu- en omgevingsaspecten en vervolgens vertaald in een set regels en een verbeelding die het eigenlijke bestemmingsplan vormen.

In dit hoofdstuk volgt na een algemene introductie van de gehanteerde wettelijke richtlijnen voor dit bestemmingsplan, een toelichting op de bestemmingsplanprocedure en een toelichting op de opbouw en inhoud van de regels.

WRO, BRO EN SVBP

Bij het opstellen van dit bestemmingsplan zijn de Wet ruimtelijke ordening (Wro), het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) en de Standaard Vergelijkbare BestemmingsPlannen 2012 (SVBP2012) toegepast.

De SVBP2012 bevat een aantal juridische regels die moeten worden opgevolgd. Voor de planregels betekent dit dat er sprake is van een aantal dwingend voorgeschreven begripsbepalingen, die worden neergelegd in artikel 1 aangaande de begrippen. Ook schrijft de SVBP2012 voor op welke wijze er invulling moet worden gegeven aan artikel 2 betreffende de wijze van meten. Vanwege het Bro geldt verder een formulering die ten aanzien van de anti-dubbeltelregel en het overgangsrecht eveneens in de planregels moet worden overgenomen.

7.1

Bestemmingsplanprocedure

In de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) staan de regels voor de bestemmingsplanprocedure. De procedure bestaat uit de volgende onderdelen:

Vorbereidingsfase

- De gemeente bekijkt de bestaande situatie en de mogelijke (ruimtelijke) ontwikkelingen in het gebied waarvoor het bestemmingsplan geldt;
- Er wordt een nieuw voorontwerpbestemmingsplan gemaakt;
- Het voorontwerp wordt toegestuurd aan diverse besturen en diensten, zoals het Rijk, de Provincie en het Waterschap. Zij kunnen hun reactie geven op het bestemmingsplan.
- Het bestemmingsplan wordt eventueel ook voor inspraak ter inzage gelegd. Iedereen kan dan binnen zes weken een reactie geven.

- Burgemeester en wethouders (B&W) geven een reactie op de overleg- en inspraakreacties.
- Tenslotte wordt de nota overleg- en inspraakreacties behandeld in de gemeenteraad.

Ontwerpfase

- B&W verwerken de overleg- en inspraakreacties in een ontwerpbestemmingsplan.
- Het ontwerpbestemmingsplan wordt zes weken ter inzage gelegd. Iedereen kan dan een zienswijze indienen.
- B&W geven een reactie op de ingediende zienswijzen in een zienswijzennota.

Vaststellingsfase

De gemeenteraad stelt de zienswijzennota en het ontwerpbestemmingsplan, met of zonder wijzigingen, vast. Dit moet binnen een periode van ten hoogste 12 weken na de termijn van inzage van het ontwerp gebeuren.

Beroepsfase

- Na de vaststelling van het bestemmingsplan maakt de gemeenteraad het vaststellingsbesluit bekend en legt het vastgestelde bestemmingsplan zes weken ter inzage.
- Als de Provincie of het Rijk een zienswijze hebben ingediend die door de gemeenteraad niet volledig is overgenomen of als de gemeenteraad het bestemmingsplan gewijzigd heeft vastgesteld, moet de bekendmaking en terinzagelegging binnen zes weken na vaststelling gebeuren.
- Uiterlijk zes weken na bekendmaking van het vaststellingsbesluit kan er beroep worden ingesteld bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (AbRvS).
- Indien het bestemmingsplan ongewijzigd is vastgesteld en er gehoor is gegeven aan zienswijzen van de Provincie en het Rijk wordt het vaststellingsbesluit door de gemeenteraad bekendgemaakt en het bestemmingsplan ter inzage gelegd. Dit moet binnen twee weken gebeuren.

Terinzagelegging

Bij de onderdelen Ontwerp en Beroep moet het plan ter inzage worden gelegd. Voor een voorontwerpbestemmingsplan is dit niet verplicht en kan het dus voorkomen dat deze niet ter inzage wordt gelegd.

Voor de bekendmaking van een plan plaatsen B&W een publicatie. Dit gebeurt in het Gemeenteblad en/of de Staatscourant. Hierin staat onder andere vermeld óf en binnen welke periode er gereageerd kan worden en waar deze reactie naartoe gestuurd moet worden.

7.2

Structuur van de regels

De regels zijn zo opgesteld dat deze gebruikt kunnen worden in een analoog alsook in een digitaal bestemmingsplan. Op basis van de Wro is het digitaal

ANALOOG EN
DIGITAAL

vastgestelde bestemmingsplan leidend. Als er een verschil bestaat tussen het analoge en digitale bestemmingsplan is het digitale bestemmingsplan bepalend qua vormgeving en inhoud.

De hoofdstukindeling van de regels is op een standaardwijze opgesteld, te weten:

Hoofdstuk 1: Inleidende regels

In de *Inleidende regels* (artikel 1 en 2) zijn algemene artikelen opgenomen die voor het gehele plan van belang zijn. In artikel 1 zijn omschrijvingen opgenomen van de in het plan voorkomende relevante begrippen. Dit is alleen het geval wanneer begrippen niet op voorhand voor een eenduidige uitleg, conform normaal spraakgebruik, vatbaar zijn. In artikel 2 is vastgelegd op welke wijze maten, afstanden en dergelijke gemeten moeten worden. Door een vaste omschrijving van de begrippen en van de wijze van meten te hanteren, wordt eenduidigheid in de bedoelingen van het plan gegeven en wordt de rechtszekerheid hiervan vergroot.

Hoofdstuk 2: Bestemmingsregels

In de *bestemmingsregels* (artikelen 3 tot en met 37) zijn de bestemmingen en de gebruiks- en/of bebouwingmogelijkheden van de betreffende gronden aangegeven. De bestemmingen zijn op alfabetische volgorde benoemd. De verbeelding van het bestemmingsplan geeft aan waar de gehanteerde bestemmingen van toepassing zijn. Daarbij kan sprake zijn van verschillende soorten aanduidingen (gebieds-, functie-, bouw- en maatvoeringaanduidingen) waarmee een bepaald gebruik en het daarvoor bouwen nader wordt geregeld. De regels kunnen per bestemming achtereenvolgens bestaan uit de volgende onderdelen:

- Bestemmingsomschrijving: Hierin is uitgegaan van een volledige opsomming van wat binnen een bestemming functioneel ten aanzien van het gebruik van de gronden is toegestaan. Soms kan het voorkomen dat verschillende functies of bestemmingen naast elkaar zijn toegelaten, soms als primaire bestemming en soms als ondergeschikte bestemming.
- Bouwregels: Hierin is aangegeven of en hoe er in een bepaalde bestemming gebouwd mag worden. Daarbij kan een onderscheid worden gemaakt in het bouwen van hoofdgebouwen en bijbehorende bouwwerken. Wanneer voor andere genoemde bouwwerken gebouwd kan worden, is dit in de regels nader aangegeven.
- Nadere eisen: Met het opnemen van nadere eisen kan het bevoegd gezag aanvullende voorwaarden stellen aan de plaats, oppervlakte, goot- en bouwhoogte van bebouwing. Dit met het oog op onder meer het voorkomen van een onevenredige aantasting van zaken als gebruiksmogelijkheden van aangrenzende gronden, milieusituatie, straat- en bebouwings-beeld, sociale veiligheid, verkeersveiligheid, woonsituatie, etc.

- Afwijken van de bouwregels: Met het afwijken van de bouwregels wordt geregeld dat door het bevoegd gezag in voorkomende gevallen onder voorwaarden bij verschillende bestemmingen kan worden afgeweken van de eerder opgenomen bouwregels per bestemming.
- Specifieke gebruiksregels: Met specifieke gebruiksregels is vastgelegd welk gebruik in ieder geval tot strijdig met het in de bestemmingsomschrijving toegestane gebruik wordt gerekend.
- Afwijken van de gebruiksregels: In voorkomende gevallen kan door het bevoegd gezag onder voorwaarden bij verschillende bestemmingen worden afgeweken van de gebruiksregels, zoals die eerder zijn genoemd.
- Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden: Hiermee wordt geregeld dat met een omgevingsvergunning toestemming moet worden gekregen om bepaalde werkzaamheden in gebieden met een onderkende waarde (uit bijvoorbeeld landschappelijk of cultuurhistorisch oogpunt) uit te voeren. Het kan hierbij zoal om het dempen of graven van sloten, het aanleggen van verhardingen of het aanplanten van bomen gaan.
- Wijzigingsbevoegdheid: Met een wijzigingsbevoegdheid bestaat de mogelijkheid voor burgemeester en wethouders om gronden te wijzigen in een andere bestemming.

In paragraaf 6.4 volgt een nadere toelichting op de gehanteerde bestemmingen. De in de verschillende bestemmingsregels opgenomen afwijkingsmogelijkheden zorgen voor enige flexibiliteit in het plan.

Hoofdstuk 3: Algemene regels

In de *algemene regels* (artikelen 38 tot en met 43) staan artikelen benoemd die in het algemeen voor het gehele bestemmingsplan gelden en staan min of meer los van de specifieke bestemmingsregels en worden om die reden in een apart hoofdstuk opgenomen. Het gaat hierbij om de:

Anti-dubbeltelregel

Met de anti-dubbeltelregel in artikel 38 wordt er op toegezien dat grond die reeds eerder bij een verleende omgevingsvergunning voor het bouwen is meegenomen, niet nog eens bij de verlening van een nieuwe omgevingsvergunning voor het bouwen mag worden meegenomen. De anti-dubbeltelregel heeft uitsluitend betrekking op situaties die plaatsvinden ten tijde van het geldende bestemmingsplan.

Algemene bouwregels

In de algemene bouwregels in artikel 39 is een regeling opgenomen ten aanzien van de overschrijding met niet meer dan 1 m van bouw- c.q. bestemmingsgrenzen bij het toepassen van ondergeschikte bouwdelen bij het bouwen. Tevens is middels de algemene bouwregels geregeld dat bestaande gebouwen of

bouwwerken, geen gebouwen zijnde, die de in het bestemmingsplan voorgeschreven maten overschrijden, zijn toegestaan.

Algemene gebruiksregels

In de algemene gebruiksregels in artikel 40 is geregeld welk gebruik in ieder geval tot strijdig gebruik met de in het plan opgenomen bestemmingen wordt gerekend.

Algemene aanduidingsregels

In de algemene aanduidingsregels in artikel 41 zijn gebiedsaanduidingen opgenomen die op delen van het plangebied betrekking hebben. In dit plan zijn dat bijvoorbeeld een geluidzone voor industrie, milieuzones voor een stilte- of waterwingebied, een veiligheidszone vanwege de verkoop van lpg en vrijwaringszones voor dijken en molenbiotopen.

Algemene afwijkingsregels

De algemene afwijkingsregels in artikel 42 bieden enige flexibiliteit als het gaat om het afwijken van in het plan opgenomen maten en ruimte bieden om bepaalde voorzieningen te kunnen realiseren.

Algemene wijzigingsregels

Met de algemene wijzigingsregels in artikel 43 kan het bestemmingsplan worden gewijzigd ten behoeve van het bouwen van openbare nutsvoorzieningen, aanpassen van verwijzingen naar wet- en regelgeving en dergelijke en het opnemen, verwijderen of veranderen van diverse (dubbel)bestemmingen.

Hoofdstuk 4: Overgangs- en slotregels

In de *overgangs- en slotregels* is overeenkomstig de in het Bro voorgeschreven formulering van het overgangsrecht en de SVBP2012 de overgangs- en slotregels in de afsluitende artikelen (44 en 45) opgenomen.

7.3

Toelichting op de bestemmingsregels

De bepalingen die betrekking hebben op de te onderscheiden bestemmingen, zijn vastgelegd in de regels en op de verbeelding. Het bestemmingsplan geeft aan voor welke doeleinden de gronden zijn bestemd. In de navolgende paragrafen worden de afzonderlijke bestemmingen, zoals deze in de regels zijn opgenomen en op de verbeelding zijn weergegeven, per hoofdcategorie kort beschreven. Het gaat daarbij in beginsel om enkelbestemmingen, maar daarnaast is ook ingegaan op de verschillende van toepassing zijnde dubbelbestemmingen die voor kunnen komen.

7.3.1

Enkelbestemmingen

‘Agrarisch’, Agrarisch - Glastuinbouw en ‘Agrarisch - Paardenhouderij’ (art. 3, 4 en 5)

Alle voor de landbouw in gebruik zijnde cultuurgronden hebben een agrarische bestemming gekregen. Dit geldt voor zowel het boerenerf (huisperceel) als de productiegronden rondom. In het bestemmingsplan is een onderscheid gemaakt tussen de ontwikkelingsmogelijkheden van grondgebonden agrarische activiteiten (zoals de melkveehouderij) en niet-grondgebonden agrarische activiteiten (de intensieve veehouderij). Glastuinbouwbedrijven hebben de agrarische bestemming Agrarisch - Glastuinbouw gekregen. Paardenbedrijven zoals paardenhouderijen en -fokkerijen zijn verder van een eigen agrarische bestemming voorzien. Maneges zijn meegenomen in de bestemming ‘Sport - Manege’.

In de agrarische bestemming is de zogeheten stippenmethode voor het bouwvlak van de grondgebonden agrarische bedrijven gehanteerd. Op de verbeelding geldt bij ieder nog bestaand agrarisch grondgebonden bedrijf een stip die inhoudt dat een boerenerf bij recht een oppervlakte mag hebben van 1,5 ha. Het bouwvlak is, gelijk aan de systematiek voor het buitengebied van de toenmalige gemeente Wymbritseradiel, een denkbeeldige en verbaal in de regels gevat. Per stip is één agrarisch bedrijf met bestaande bedrijfswoning toegelaten. Maatvoering in goot- en bouwhoogte en dakhelling van hoofd- en bijgebouwen, oppervlakte-eisen en dergelijke zijn nader in de regels vastgelegd. Belangrijk voor de ontwikkelingsrichting van het agrarisch bedrijf is dat deze achter de naar de één of beide naar de weg gekeerde gevels van het oorspronkelijke traditionele hoofdgebouw (veelal een stelpboerderij) plaatsheeft. De uit oogpunt van een goede ruimtelijke ordening minimaal aan te houden richtafstand vanuit een denkbeeldige bouwgrens van een agrarisch bedrijf tot een hindergevoelige functie is geborgd in de begrippenlijst bij ‘denkbeeldig bouwvlak’.

In afwijking op voorgaande is de niet-grondgebonden agrarische bedrijvigheid naast een specifieke aanduiding voor intensieve veehouderij ook beperkt in een concreet aangeduid bouwvlak.

‘Bedrijf’, ‘Bedrijf - Loonbedrijf’ en ‘Bedrijf - Nutsvoorziening’ (art. 6,7 en 8)

Ieder bestaand niet-agrarisch bedrijf is bestemd voor ‘Bedrijf’ met de mogelijkheid voor bedrijfsactiviteiten uit milieucategorie 1 en 2 van de als bijlage bij de regels opgenomen Staat van Bedrijven als uitgangspunt. Een bedrijf is nader aangeduid wanneer sprake is bedrijfsactiviteiten uit een hogere milieucategorie en derhalve een grotere hinderwerking geldt. De bestemming ‘Bedrijf - Loonbedrijf’ is voor aan de agrarische verwante bedrijvigheid in het buitengebied opgenomen. De als ‘Bedrijf - Nutsvoorziening’ bestemde gronden zijn bedoeld voor gebouwen ten behoeve van het openbaar nut, met de daarbij behorende terreinen en bouwwerken, geen gebouwen zijnde.

‘Bos’ (art. 9)

Gronden die zijn aangewezen met de bestemming ‘Bos’ zijn bedoeld voor bos en bebossing alsmede het behoud, herstel en/of ontwikkeling van de landschappelijke en/of natuurlijke waarden van de gronden. Ondergeschikt zijn verschillende voorzieningen uit oogpunt van recreatie dan wel openbaar nut toegelaten. Op of in de gronden mag niet worden gebouwd.

‘Cultuur en Ontspanning’ (art. 10)

De bestemming ‘Cultuur en Ontspanning’ ziet toe op cultuur- en ontspanningsbedrijven. Hierbij zijn ondergeschikte functies als water, groen en parkeren toegelaten.

‘Detailhandel’ (art. 11)

De voor ‘Detailhandel’ aangewezen gronden zijn bestemd voor gebouwen ten behoeve van detailhandelsbedrijven, alsook de daarbij horende bestaande bedrijfswoning, al dan niet in combinatie met aan-huis-verbonden beroepen en/of logiesverstrekking. Ter plaatse worden in hoofdzaak producten bedrijfsmatig te koop aangeboden, waaronder ook de uitstalling van de producten ter verkoop wordt begrepen.

‘Groen’ (art. 12)

De bestemming ‘Groen’ heeft betrekking op grootschalige groenvoorzieningen die als landschapselement moeten worden gehandhaafd, bos en bebossing (anders dan de bestemming ‘Bos’), bermen en beplanting, paden en waterlopen en -partijen en dergelijke. Op of in deze gronden mogen uitsluitend ten behoeve van openbare voorzieningen gebouwen met een inhoud van niet meer dan 50 m³ worden gebouwd. De hoogte van bouwwerken, geen gebouwen zijnde, mag maximaal 3,00 m zijn. Wanneer sprake is van werken voor de geleiding, beveiliging en regeling van het verkeer geldt een maximum hoogte van 15 m.

‘Horeca’ (art. 13)

De bestemming ‘Horeca’ ziet toe op bestaande horecabedrijven, niet zijnde een discotheek en/of bar-dancing, met de daarbij behorende bestaande bedrijfswoning. Bedoelde horecabedrijven zien toe op het bedrijfsmatig verstrekken van dranken en/of etenswaren voor gebruik ter plaatse en/of het bedrijfsmatig verschaffen van logies, al dan niet in combinatie met een vermaaksfunctie.

‘Maatschappelijk’ en ‘Maatschappelijk - Zorgboerderij’ (art. 14 en 15)

De maatschappelijke bestemming is toegewezen aan maatschappelijke voorzieningen in het plangebied. Het kan hierbij om educatieve, sociaal-medische, sociaal-culturele, levensbeschouwelijke, sport- en recreatieve voorzieningen en voorzieningen ten behoeve van openbare dienstverlening gaan, alsook ondergeschikte detailhandel en horeca die ten dienste staat van deze maat-

schappelijke voorzieningen. Zorgboerderijen zijn als maatschappelijke functie als zodanig specifiek bestemd in dit bestemmingsplan.

‘Natuur’, ‘Natuur - IJsselmeer’ en ‘Natuur - Waterrecreatief medegebruik’ (art. 16, 17 en 18)

De diverse natuurbestemmingen in het plan hebben betrekking op bestaande waardevolle natuurgebieden in het plangebied. Doelstelling is het behoud, herstel en de ontwikkeling van de diverse te onderscheiden cultuurhistorische, natuurlijke en/of landschappelijke waarden van de natuurgronden.

‘Recreatie - Jachthaven’, ‘Recreatie - Recreatiebedrijven’, ‘Recreatie - Recreatiewoning’ en ‘Recreatie - Volkstuinen’ (art. 19, 20, 21 en 22)

In het buitengebied zijn diverse verblijfs- dan wel dagrecreatieve functies aanwezig. Jachthavens, recreatiebedrijven, recreatiewoningen en volkstuinen zijn als onderscheiden recreatievorm in het plangebied zodanig bestemd. Wanneer er voor een dezer bestemmingen gebouwd kan worden, dan dient dit in het aangeduide bouwvlak plaats te hebben conform de nader gestelde voorwaarden in de regels.

‘Sport’ en ‘Sport - Manege’ (art. 23 en 24)

De bestemming ‘Sport’ ziet toe op terreinen ten behoeve van sport- en recreatieve voorzieningen, zoals sportvelden en daarmee gelijk te stellen voorzieningen. De bestemming ‘Sport - Manege’ betreft een maatwerkbestemming voor manegegerichte activiteiten als hoofdfunctie op een perceel.

‘Verkeer - Railverkeer’ en ‘Verkeer - Wegverkeer’ (art. 25 en 26)

Van belang zijnde weginfrastructuur in het plangebied heeft de bestemming ‘Verkeer - Wegverkeer’. Hierin staat de verkeers- en verblijfsfunctie van wegen, parkeervoorzieningen en voet- en fietspaden voorop. De bestemming is tevens bedoeld voor verlaadplaatsen voor landbouwproducten, voorzieningen van openbaar nut en/of de waterhuishouding, parkeer- en picknickplaatsen en dergelijke. De bestemming ‘Verkeer - Railverkeer’ geldt voor de spoorlijn Leeuwarden - Sneek - Stavoren die door het plangebied loopt. Voor beide verkeersbestemmingen geldt dat slechts in beperkte mate kan worden gebouwd.

‘Water’ (art. 27)

De bestemming ‘Water’ is gegeven aan alle van betekenis zijnde waterlopen en oeverstroken in het plangebied die een functie voor het scheepvaartverkeer, waterrecreatie, natuur en/of de waterhuishouding vervullen. Daarnaast zijn verschillende functies uit oogpunt van recreatie, openbaar nut, agrarisch medegebruik en dergelijke toegelaten, alsook bruggen en voorzieningen ten behoeve van de bediening hiervan. Ook in de waterbestemming kan slechts in beperkte mate worden gebouwd.

‘Wonen’ en ‘Wonen - Woonboerderij’ (artikelen 28 en 29)

De bestemming ‘Wonen’ is gelegd op de aanwezige reguliere woningen in het plangebied. De woonfunctie is de hoofdfunctie binnen deze bestemming. Bij de woningen is tevens in beperkte omvang een aan-huis-verbonden beroep toegestaan. Door middel van bouwvlakken op de verbeelding is de locatie van de hoofdgebouwen vastgelegd. Tevens geldt een bijgebouwenregeling. Iedere voormalige boerderij die wordt bewoond, geen bedrijfsbestemming kent en die in het veld wordt herkend als traditionele boerderij (stelp, kop-halsrompboerderij of kop-rompboerderij) en alle in het huidige bestemmingsplan als zodanig aangeduide woonboerderijen, hebben de bestemming ‘Wonen - Woonboerderij’ gekregen. In bijzondere gevallen is de bestemming ook gegeven aan situaties die niet geheel aan deze kenmerken voldoen. De bouw- en gebruiksmogelijkheden wijken af van een gewone woning.

7.3.2

Dubbelbestemmingen

‘Leiding - Gas’ (art. 30)

De dubbelbestemming ‘Leiding - Gas’ is gelegd op belangrijke ondergrondse transportleidingen voor gas. De regeling voorziet in de aanwezigheid van de leidingen en in de bescherming ervan. Nabij de leidingen is rekening gehouden met een regeling voor een onderhoudstrook met een beperkte breedte.

‘Leiding - Hoogspanningsverbinding’ (art. 31)

De dubbelbestemming ‘Leiding - Hoogspanningsverbinding’ is op de bestaande hoogspanningsverbindingen gelegd. De regeling voorziet in de aanwezigheid van deze hoogspanningslijnen en in de bescherming ervan.

‘Waarde - Archeologie 1’ en ‘Waarde - Archeologie 2’ (art. 32 en 33)

De beide dubbelbestemmingen ‘Waarde - Archeologie’ zijn conform de provinciale archeologische beleidskaart (FAMKE) en het hier door de gemeente op afgestemde beleid op de verbeelding opgenomen. De dubbelbestemmingen zien toe op de noodzakelijke archeologische beschermingsregeling ter plaatse (zie verder paragraaf 4.2). De FAMKE houdt echter nog geen rekening met de archeologische waarden in waterbodems. Dit is echter wel wettelijk verplicht, en daarom wordt in dit bestemmingsplan een archeologische verwachtingswaarde (Archeologie-waarde 2) gehanteerd voor waterbodems.

‘Waarde - Cultuurhistorie’ en ‘Waarde - Landschap verkaveling’ (art. 34 en 36)

De cultuurhistorische waarden die in de gemeentelijke inventarisatie naar cultuurhistorie en landschap in het plangebied zijn onderkend, zijn opgenomen op de verbeelding middels de dubbelbestemming ‘Waarde - Cultuurhistorie’. Hiermee is een beschermingsregeling voor deze elementen en structuren van kracht. De onderkende landschappelijke waarden uit oogpunt van verkaveling

in de voormalige gemeente Nijefurd zijn als zodanig weer op de verbeelding overgenomen waar in de regels een beschermingsregeling aan verbonden is.

‘Waterstaat - Waterkering’ (art. 35)

Vanwege de aanwezige vrijwaringszone langs het IJsselmeer geldt een dubbelbestemming ‘Waterstaat - Waterkering’ ter aanvulling op de regels van de hieronder gelegen enkelbestemmingen. Het graven en aanbrengen dan wel verwijderen van verhardingen binnen gronden met deze dubbelbestemming is gebonden aan een omgevingsvergunning voor bepaalde grondwerkzaamheden. Dit om er op toe te kunnen zien dat geen onomkeerbare ruimtelijke ontwikkelingen plaatsvinden die toekomstige reconstructies van de waterkering (dijkverhoging, -verlegging of anderszins) in de weg staan.

7.4

Overige aspecten

7.4.1

Additionele voorzieningen

In dit bestemmingsplan zijn de al dan niet in directe relatie met een bestemming staande voorzieningen, zoals ondergrondse leidingen, verhardingen, bermen, geluidswerende voorzieningen, centrale installaties ten behoeve van de energievoorziening, voorzieningen ten behoeve van de waterbeheersing in de vorm van watergangen, duikers, waterkeringen en dergelijke bij de bestemming inbegrepen zonder dat dit uitdrukkelijk is vermeld.

7.4.2

Handhaving

Het bestemmingsplan geeft de gewenste planologische situatie voor het betreffende gebied aan. Bestemmingsplannen zijn bindend voor de overheid en de burger. Enerzijds kan de overheid naleving van bestemmingsplannen afdwingen, anderzijds vormt het bestemmingsplan een juridisch kader voor de burger waar deze uit kan afleiden wat de bouw- en gebruiksmogelijkheden zijn op zijn/haar perceel, maar ook de regels die gelden voor de buurman en de directe omgeving worden in het bestemmingsplan zichtbaar gemaakt.

Uitvoerbaarheid

7

8.1

Algemeen

In het kader van een bestemmingsplan is het van belang om de uitvoerbaarheid na te gaan. In dat verband wordt een onderscheid gemaakt tussen de economische en de maatschappelijke uitvoerbaarheid.

8.2

Economische uitvoerbaarheid

Dit bestemmingsplan heeft betrekking op een bestaande situatie en omvat dan ook een regeling die hoofdzakelijk conserverend van karakter is. Het weergeven van de economische uitvoerbaarheid ten behoeve van de inzet van gemeentelijke middelen door middel van een cijfermatige opzet, is daarom voor het plangebied niet relevant. Dit bestemmingsplan is in feite een herziening en actualisering van bestaande regelgeving. De toegestane functies en de bouwregels zijn op zowel de geldende regelingen als op de bestaande situatie afgestemd.

8.2.1

Grondexploitatie

Door middel van de grondexploitatieregeling in de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) beschikken gemeenten over mogelijkheden voor het verhalen van kosten voor bijvoorbeeld bouw- en woonrijp maken en hebben zij sturingsmogelijkheden, omdat in het geval van grondexploitatie van derden diverse eisen en regels gesteld kunnen worden. Indien er sprake is van bepaalde bouwplannen, dient de gemeente hiervoor een exploitatieplan op te stellen, tenzij voornoemde kosten 'anderszins verzekerd' zijn, bijvoorbeeld door overeenkomsten en het stellen van eisen met betrekking tot kwaliteit, en fasering niet noodzakelijk wordt geacht. Het bestemmingsplan voorziet niet in de realisatie van bouwplannen zoals opgenomen in het Bro. Daarom kan van het opstellen van een exploitatieplan worden afgezien. Hiervoor zal de gemeenteraad expliciet een keuze maken bij de vaststelling van het plan.

8.2.2

Overige kosten

Met dit bestemmingsplan worden geen grootschalige nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen bij recht in het plangebied mogelijk gemaakt. Kleinschalige ruim-

telijke ontwikkelingen in het plangebied kunnen plaatsvinden door middel van het bij omgevingsvergunning afwijken van de bouw- of gebruiksregels. Dit betreft in alle gevallen particulier initiatief waaraan in beginsel geen kosten voor de gemeente zijn verbonden, afgezien van kosten van het ambtelijk apparaat voor de begeleiding en toetsing van aanvragen voor omgevingsvergunning. Deze kosten worden door middel van leges gedekt.

8.2.3

Planschade

Na vaststelling van dit bestemmingsplan zijn planschadekosten de enige kosten die verder nog uit dit bestemmingsplan kunnen voortkomen. Planschadekosten zijn op voorhand niet uit te sluiten. De gemeente zal daarom bij iedere aanvraag bezien of er planschade kan ontstaan. Indien dit het geval kan zijn, zal met de belanghebbende aanvrager een overeenkomst worden gesloten, zoals bedoeld in artikel 6.4a van de Wro. Daarmee kan worden voorkomen dat de gemeenschap de planschadekosten moet betalen die gemaakt worden in het belang van de aanvrager.

8.3

Maatschappelijke uitvoerbaarheid

- VOORONTWERP Over dit bestemmingsplan is overeenkomstig de gemeentelijke Inspraakverordening gelegenheid tot inspraak geboden. Daarnaast zijn er gedurende de inspraakperiode een vijftal inloopbijeenkomsten georganiseerd. Het plan is daarnaast gelijktijdig voorgelegd aan de betrokken diensten en instanties als bedoeld in het Overleg ex artikel 3.1.1 Bro. De resultaten hiervan zijn als bijlage opgenomen bij deze toelichting.
- ONTWERP Vervolgens heeft het ontwerp gedurende een termijn van zes weken ter inzage gelegen. Het ontwerp is daarnaast toegezonden aan de betrokken instanties. Een ieder is in de gelegenheid gesteld zijn/haar zienswijze kenbaar te maken. Er zijn 133 zienswijzen ingediend. Voor de beantwoording van de zienswijzen wordt verwezen naar de “Reactienota zienswijzen bestemmingsplan Buitengebied Súdwest-Fryslân”.

B i j l a g e n

Bijlage bij de toelichting

1. Verantwoording externe veiligheid
2. Reactienota vooroverleg en inspraak

Separate bijlagen bij dit bestemmingsplan

1. *“PlanMER bestemmingsplan buitengebied Súdwest-Fryslân 2015”*, Tauw bv, Deventer, projectnummer 1211027, april 2015, eindconcept.
2. *“Gemeente Súdwest-Fryslân: Historisch-geografische inventarisatie en waardering van het buitengebied”*, Cultuurland Advies, Heerde, rapportnummer 1353, 4 augustus 2014, versie 1.0.